

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Katedra jihoslovanských a balkanistických studií

Diplomová práce

Bc. Canka Amelian

Dobrudža jako „jablko sváru“ mezi Bulharskem a Rumunskem

Dobruja as „the apple of discord“ between Bulgaria and Romania

Praha 2020

Vedoucí práce: PhDr. Jiří Našinec

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Jiřímu Našincovi za vedení práce a cenné rady, které mi poskytl při psaní diplomové práce. Poděkování bych chtěla také věnovat své rodině, která mě po celou dobu studia podporovala.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 8. května 2020

.....
Bc. Canka Amelian

Klíčová slova

Dobrudža, dobrudžská otázka, Bulharsko, Rumunsko, Vnitřní dobrudžská revoluční organizace, Craiovská dohoda

Keywords

Dobruja, Dobrujan question, Bulgaria, Romania, Internal Dobrujan Revolutionary Organisation, Treaty of Craiova

Abstrakt

Diplomová práce si klade za cíl představit vznik a vývoj dobrudžské otázky v rámci bulharsko-rumunských vztahů. Práce se tedy zabývá historickým vývojem této otázky v období po rusko-turecké válce (1877–1878) až do druhé světové války. Pozornost bude věnována také mezinárodnímu kontextu dobrudžské otázky. Předmětem práce bude rovněž analýza Smlouvy o respektování práv menšin, Zákona o organizaci Nové (jižní) Dobruže a Zákona o kontrole agrárního vlastnictví. V další části diplomové práce bude představena Vnitřní dobrudžská revoluční organizace (VDRO). V závěru se zaměříme i na Craiovskou dohodu a její význam pro bulharskou a rumunskou stranu.

Abstract

The aim of this master thesis is to introduce the origin and development of the Dobrujan question within the framework of the Bulgarian-Romanian relations. The paper deals with the historical development of this question during the period after the Russo-Turkish War (1877–1878) until World War II. Attention is also paid to the international context of the Dobrujan issue. The subject of the thesis includes an analysis of the Protection of the Minorities Rights Agreement, the Law on the Organization of New (Southern) Dobruja and the Law on Control of Agrarian Property. The Internal Dobrujan Revolutionary Organization (IDRO) is introduced in the next part of the master thesis. In conclusion the focus is on the Treaty of Craiova and its importance for the Bulgarian and Romanian participants.

Obsah

ÚVOD.....	7
1. Vznik dobrudžské otázky.....	12
2. Historický vývoj dobrudžské otázky	26
2.1. Od rusko-turecké války (1877–1878) až do druhé balkánské války (1913)	26
2.2. V průběhu první světové války	34
2.3. Meziválečné období	38
2.4. V průběhu druhé světové války.....	46
3. Smlouva o respektování práv menšin	54
4. Vnitřní dobrudžská revoluční organizace.....	68
5. Craiovská dohoda.....	82
ZÁVĚR	91
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ODBORNÝCH PRAMENŮ	94
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	102
SEZNAM PŘÍLOH.....	103

Úvod

Historické území Dobrudže je poměrně malým regionem v severovýchodní části Balkánského poloostrova a rozprostírá se u černomořského pobřeží podél proudu a jižně od řeky Dunaj. Od druhé poloviny 18. století do poslední rusko-turecké války (1877–1878) došlo na tomto území k bojům v průběhu několika válek mezi Ruskem a Osmanskou říší. Ve srovnání s Makedonií a Thrákií do roku 1878 se historici, etnografové a diplomatictí představitelé o Dobrudžu příliš nezajímali. Rovněž z této doby neexistují žádné zveřejněné údaje o počtu obyvatel a o etnografických charakteristikách. Velmocí ani sousední země nezpochybňovaly historickou, politickou a jazykovou příslušnost Dobrudže k Bulharsku. V té době mezi Bulhary a Rumuny existovalo porozumění a nevznikaly žádné územní spory. Kromě toho geopolitická příslušnost, společné pravoslavné křesťanství, intenzivní hospodářské a kulturní vazby, zejména společné politické zájmy emancipace národa a státu vůči Osmanské říši, určovaly pozitivní duch ve dvoustranných vztazích až do roku 1878.

Charakteristickým rysem Dobrudže je velká heterogenita místní populace (Rumuni, Bulhaři, křesťané, muslimové a další etnické a konfesní skupiny). Historicky Dobrudža patřila především k Prvnímu a Druhému bulharskému carství a během osmanské nadvlády byla začleněna do Dunajského vilajetu v rámci Osmanské říše. Dobrudža jako součást Balkánského poloostrova, kde se v rámci území Osmanské říše nacházela různorodá etnická populace, ale často i v důsledku válek a událostí, procházela etno-demografickými změnami – vysídlování a usídlování nových skupin obyvatelstva. Stejně jako v jiných regionech na Balkáně byl osud Dobrudže často určován zájmy a rozhodnutími velmocí. Tato nestálost a nestabilita činily z Dobrudže potenciální předmět mezinárodních konfliktů při formování moderních států na Balkáně. Z historických důvodů ale neměla dobrudžská otázka takovou výbušnost jako spory týkající se Makedonie, Thrákie, Kosova a dalších balkánských regionů. Navíc dobrudžská otázka nebyla ani tak bulharsko-rumunským sporem, ale spíše výsledkem geopolitických problémů a výsledkem rozporů mezi velmocemi a jejich rozhodnutími. Nezpochybňování příslušnosti Dobrudže bulharskému etnickému prostoru upevnila rovněž řada důležitých dokumentů – v *Sultánském dekretu o hranicích bulharské pravoslavné diecéze*, jakož i v *Sanstefanské mírové smlouvě*.

Dobrudžský problém, který se poprvé objevil po podepsání *Berlínské smlouvy* z roku 1878, sehrál následně výraznou úlohu v bulharsko-rumunských vztazích, a to především po druhé balkánské válce a po rumunské okupaci jižní části oblasti. Bulharsko i

Rumunsko jako součást Balkánu byly kvůli své geopolitické poloze závislé na zájmech a rozhodnutích Ruska, Německa, Velké Británie i Francie. Po roce 1878 si bulharské vlády dlouhou dobu nečinily nároky na severní Dobrudžu, neboť přijaly její ztrátu jako přirozenou cenu za osvobození Bulharska. Až po roce 1913, tj. po druhé balkánské válce, začala bulharská vláda považovat dobrudžský problém za součást národní otázky. Po celá desetiletí během období 1878–1947 však Rumunsko ani Bulharsko nepředstavovaly úspěšný model rychlé integrace jižní Dobrudže ke svému státu a nedokázaly uskutečnit projekty na modernizaci a hospodářský rozvoj regionu, zatímco propagandistická stránka uplatňování územních práv byla stále výraznější.

Tato diplomová práce je chronologicky a tematicky rozdělena do pěti kapitol. První kapitola analyzuje historii vzniku dobrudžské otázky (její místo v historii Balkánu v rámci Osmanské říše). Druhá kapitola se věnuje vývoji této otázky a událostem v poosmanském období, které měly vliv na vymezení hranic Bulharska a Rumunska, tedy období od rusko-turecké války (1877–1878) po *Pařížskou mírovou smlouvu* z února 1947. Druhá kapitola se skládá ze čtyř podkapitol, které se věnují dobrudžské otázce: od rusko-turecké války (1877–1878) až po druhou balkánskou válku; během první světové války; v meziválečném období; v průběhu druhé světové války. Kapitola třetí zkoumá *Smlouvu o respektování práv menšin* z hlediska Rumunska. Následující kapitola se věnuje formám odporu, které se objevovaly mezi bulharskou populací v Dobrudži pod vedením Vnitřní dobrudžské revoluční organizace (VDRO). Poslední kapitola analyzuje *Craiovskou dohodu*.

Předkládaná práce se pokusí v co nejsyntetičtější podobě charakterizovat bulharsko-rumunský spor týkající se otázky Dobrudže, jakož i jevy a procesy vedoucí k jejímu vzniku a vývoji v době od roku 1878 až do února 1947. Diplomová práce rovněž zkoumá doprovodné jevy a procesy dobrudžské otázky, jako např. *Smlouvu o respektování práv menšin* a dále formy odporu a organizační strukturu Vnitřní dobrudžské revoluční organizace. Jedná se o období plné událostí, válek a složitých procesů na Balkáně i v Evropě, jakož i v Rumunsku a Bulharsku. Každá válka na Balkáně od konce 19. a ve 20. století měla přímý dopad na vymezení hranic mezi oběma zeměmi a na jejich mezistátní vztahy. Všechny tyto procesy jsou předmětem pozornosti a analýzy v této práci. Dále jsou zde rozebírány projevy a důvody konfliktů mezi Bulharskem a Rumunskem, které vznikly v důsledku zahraniční a vnitřní politiky (zákonodárství, ekonomické a pozemkové vztahy, vzdělávání, kultura, náboženství aj.) na území sporné Dobrudže. Pozornost je věnována rovněž mezinárodnímu kontextu dobrudžské otázky, postavení a chování některých velmocí

při určování osudu Dobrudže a koordinaci mezinárodních smluv týkajících se sporného území.

Předmětem práce bude rovněž analýza *Smlouvy o respektování práv menšin* (1919), *Zákona o organizaci Nové (jižní) Dobrudže* a *Zákona o kontrole agrárního vlastnictví*. V dalších kapitolách bude představena Vnitřní dobrudžská revoluční organizace (VDRO). V závěru se zaměříme i na Craiovskou dohodu a její význam pro rumunskou a bulharskou stranu.

Vznik, vývoj a vyřešení otázky Dobrudže, především jižní Dobrudže na mezistátní a mezinárodní úrovni, mělo nesporný historický význam. Proto je tato otázka přirozeně přítomna v historické literatuře, avšak nebyla zatím zkoumána v celém rozsahu včetně období 1877–1878. Historiografický stav problému má své vlastní zvláštnosti národní, chronologické a tematické povahy. Otázka Dobrudže zaujímá jiné místo v historické literatuře států, které se o ní přímo zajímají, tedy Bulharsko a Rumunsko. Objektem zájmu diplomové práce jsou nejpodstatnější studie bulharské a rumunské historiografie o otázkách mezistátních vztahů a o Dobrudži.

Práce vznikla za použití různých historických pramenů a studií v knižní či digitalizované podobě. Jako zdroj informací posloužily archivní dokumenty, tištěné publikace ze sledovaného období, značné množství vydaných sborníků, memoáry publikované po první světové válce přímých účastníků událostí (Bulharů i Rumunů) v letech 1912–1918. Zvláštní pozornost věnuje práce pozicím, účasti a chování rumunských a bulharských politiků při řešení důležitých mezistátních situací. Rovněž byly prostudovány a použity četné vědecké studie významných bulharských, rumunských, francouzských a ruských badatelů.

Prostudován byl také bulharský periodický tisk v období okupace jižní Dobrudže ze strany Rumunska (1918 až podzim 1940), kde se neustále uváděla fakta o pokračujících pokusech rumunských úřadů omezit vzdělávací činnost a kulturní aktivitu Bulharů, dále o obtížné ekonomické situaci obyvatelstva v této oblasti a snahy orgánů (prostřednictvím zesíleného kolonizačního procesu za pomoci tzv. „regățenů“ pocházejících z vnitrozemí Rumunska a Arumunů z Makedonie) rumunizovat bulharské obyvatelstvo. Rumunský a francouzský tisk byl rovněž pečlivě prozkoumán. Sledovány a analyzovány byly výsledky sčítání lidu v Dobrudži během sledovaného období, dále dokumenty ve Státním archivu Bulharska a také sbírky rumunských dokumentů.

Dobrudžská otázka se řeší již více než 140 let. Generace bulharských a rumunských historiků, politiků a novinářů zanechaly své výzkumy, účasti a názory na tuto otázku, kde dominovala teze o bulharském charakteru Dobrudže. Řada bulharských historiků a vědců v posledních třech desetiletích na této otázce pracovala a přispívala k tomuto tématu prof. A. Kuzmanova, která se věnovala výzkumu bulharsko-rumunských vztahů v meziválečném období. Prof. K. Mančev zkoumal dobрудžskou otázku jako součást národní otázky na Balkáně a prof. B. Njagulov přispěl k různým aspektům bulharsko-rumunských vztahů. Prof. G. Markov a prof. K. Gärdev studovali otázku Dobrudže na pozadí sovětsko-německých a bulharsko-maďarských vztahů. Zajímavou a důležitou součástí výzkumu je rovněž interpretace bulharských politiků (Stojčo Mošanova, Bogdana Filova) v účasti na politických procesech v poslední fázi řešení dobрудžské otázky.

Při studiu této problematiky byla zpracována a následně interpretována řada tezí rumunských autorů, kteří věnovali svoji práci různým fázím vývoje tohoto tématu – T. Ionescu, M. D. Ionescu, M. Costea, G. Ungureanu, C. Noe, S. Lascu (Arumun) a dalších, jakož i slavných politiků té doby I. Vlădescu, N. Titulescu. Zvláštní pozornost je věnována nejen francouzským vědcům – C. Allard, B. Lory, ale i anglickým – M. Miller a dalším. Strategická poloha Dobrudže na území Balkánu, rovnováha moci a geografické hranice v tomto regionu byly historicky předmětem zájmu různých států jako např. Bulharska, Rumunska, Srbska, Osmanské říše, Rakouska-Uherska a dalších. Tyto problémy našly své místo rovněž v historických studiích Daniela Caina a Any-Teodory Kurkiny, kteří na základě analýzy založené na názorech a činech politické a intelektuální elity Bulharska a Rumunska formulovaly svůj koncept bulharského charakteru jižní Dobrudže.

Bulharský historik Petăr Todorov provedl důkladné bádání na téma dobрудžské otázky a jeho práce významně přispěla k zachycení období činnosti dobрудžského hnutí od roku 1925 do roku 1940. Jeho výzkum pokryl velmi širokou škálu problémů, jako například etno-demografické procesy, agrární vztahy, boje uvnitř dobрудžského národně osvobozenického hnutí a ideologické proudy. Jeho práci však lze vytknout, že se primárně zaměřuje na Dobrudžskou revoluční organizaci (DRO) a to znamená, že se soustředí především na toto období levicové síly. Podobnou kritickou připomínku můžeme vznést k práci Ivana Georgieva: *Добруджа в борбата за свобода: 1913–1940: спомени и бележки за добруджанското революционно движение*.

Jako samostatné studie v této otázce lze uvést historicko-vědné tituly, které se zaměřují na konkrétní oblasti v Dobrudži. V těchto souhrnných studiích se objevují málo

známá fakta a jména účastníků boje proti rumunskému režimu. Autoři Ljubomir Zlatev a Hačik Lebikjan ve své studii: *Иван Хаджииванов родови корени, общественик и деен ръководител на борбата за освобождението на Добруджа* objektivně zdůraznili, na základě autentických dokumentárních zdrojů, zásluhy všech rusenských členů Vnitřní dobrudžské revoluční organizace na podporu boje za zachování bulharského ducha v Dobrudži mezi dvěma světovými válkami.

Značně omezené jsou studie o problémech konkrétních nelegálních projevů Vnitřní dobrudžské revoluční organizace. Publikace bulharského historika Volodji Milačkova mají v tomto směru jednoznačný přínos. Pokus objasnit některé z nejdůležitějších okamžiků činnosti nejvýznamnějších vůdců organizace a momenty jejího vývoje provedl Ljubomir Zlatev ve své knize: *Вътрешната добруджанска революционна организация (ВДРО) 1923–1940*.

Na základě četných a rozmanitých historických a dokumentárních zdrojů byl vytvořen přehled, analýza a závěry týkající se hlavních momentů a problémů výzkumu.

1. Vznik dobrudžské otázky

Dobrudža je historické území, které je zeměpisně umístěno v jihovýchodní Evropě. Dnes je tento region rozdělen mezi Rumunsko, Bulharsko a Ukrajinu¹. Teritorium Dobrudže je na západě ohraničeno dolním tokem Dunaje, na severu dunajskou deltou a na východě Černým mořem.²

Severní Dobrudža, patřící Rumunsku, je administrativně rozdělena na župy Konstanca a Tulča. Celková rozloha rumunské Dobrudže činí 15 570 km² a žije zde přibližně jeden milion obyvatel.³

Jižní Dobrudža, která patří Bulharsku, zahrnuje Dobričskou a Silisterskou oblast. Toto území má rozlohu 7 565 km² a přibližně 358 tisíc obyvatel.⁴

Pro vznik a vývoj dobrudžské otázky měl zvláštní význam vznik dvou ohnisek mezinárodních sporů: kontrola nad lodní dopravou na dolním toku Dunaje s ohledem na deltu řeky a kontrola nad lodní dopravou přes černomořský průliv. V poslední čtvrtině 19. století přicházely z Londýna a Paříže návrhy na územní rozšíření Rumunska k severnímu Černomoří, dokonce až k bulharskému břehu řeky Dunaje po linii Ruse–Varna a Krymský poloostrov. Na uskutečnění těchto návrhů zvláště naléhaly Berlín a Vídeň.

V období 1768–1856 se území Dobrudže stalo epicentrem bojů, kdy během 15 až 20 let došlo k pěti rusko-tureckým válkám, přičemž většina z nich byla pro tento region a část Osmanské říše ničivá. Dobrudža se stala centrem bojů, neboť se nacházela na hlavní strategické a zároveň nejkratší cestě z ruské hranice do osmanského hlavního města. Po každé válce následoval masový exodus bulharského obyvatelstva, migrační a etno-demografické procesy, které byly pro tradiční místní populaci dramatické a způsobily v této oblasti významné politické, hospodářské a sídelní změny.

Rusko-turecké války aktivizovaly vývoj a dozrání národně osvobozeneckých hnutí Bulharů. V průběhu válek se tisíce Dobrudžanů staly dobrovolníky ruské armády. Vítězství

¹ Sovětský svaz v roce 1948 anektoval Hadí ostrov a další ostrůvky u kilijského ramene Dunaje.

² CABADA, L. a kol. *Evropa regionů*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 102.

³ Dobrogea de Nord [vid. 2019-11-02]. Dostupné z: https://ro.wikipedia.org/wiki/Dobrogea_de_Nord. Navštíveno 2.11.2019.

⁴ Южна Добруджа [vid. 2019-11-02]. Dostupné z: https://bg.wikipedia.org/wiki/Южна_Добруджа. Navštíveno 2.11.2019.

Ruska přesvědčilo Bulhary o ruské vojenské převaze v boji proti osmanskému dobyvateli. Série rusko-tureckých válek způsobila místnímu obyvatelstvu ekonomické potíže. Během a po každé válce bylo zdejší obyvatelstvo zatíženo dalšími daněmi, vojenskou povinností a rekvizicemi ze strany osmanských úřadů. Konec 18. a začátek 19. století byly navíc dobou, kdy byla Dobrudža zahlcena ajanskými⁵ a separatistickými nepokoji. Desítky osad byly vyplněny a zničeny. V průběhu rusko-turecké války v letech 1828–1829 řádila také epidemie moru, která si zde vyžádala další tisíce obětí.

Vojenská střetnutí, zejména po rusko-tureckých válkách v letech 1806–1812 a 1828–1829, vyvolala velké migrační pohyby, které přirozeně vedly k vážným demografickým změnám. Bulharské obyvatelstvo upřednostnilo cestu emigrace, proto se stěhovalo na jih za řeku Dunaj nebo do Besarábie, Valašska, Krymu, Přiazovské oblasti, Oděsy a jinam. V některých případech mírové smlouvy předvíдалy, že dojde k hromadnému vysídlování bulharského obyvatelstva z těchto regionů. Současně způsobilo otevření železnice Cernavodă–Konstanca nárůst počtu řeckého obyvatelstva a dalších přistěhovalců, např. Valachů, Arménů, Rusů, Židů, německých kolonistů přicházejících z území jižního Ruska. Všechny tyto procesy, události a jevy popsal M. D. Ionescu v díle *Dobrogea în pragul veacului al XX-lea*; s. 567–588.

Tento zesílený proces depopulace zapůsobil na budoucího maršála Helmutha von Moltke, který navštívil Dobrudžu v období 1836–1839 a definoval ji jako „*neskutečnou poušť, která snad ani nemůže v srdci Evropy existovat*“ a jako oblast, kde se „*Rumuni počtem obyvatelstva řadili na druhé místo za Tatary a před Bulhary a Turky*“. Tento fenomén však lze vysvětlit procesy, které se zde odehrály v důsledku válek a dalších událostí. Výrok Helmutha von Moltke svědčil o nedostatku jeho znalosti regionu.

Krymská válka (1853–1856) představovala vrchol ve vývoji tzv. východní otázky, jejíž hlavní náplní (od konce 18. století) bylo soupeření evropských velmocí o vliv na východě. Centrum východní otázky spočívalo v Osmanské říši (jejíž součástí byla i Dobrudža) se svými složitými ekonomickými, národními, politickými a mezinárodními problémy. Velmoci, které si navzájem křížily zájmy na východě, měly protichůdné úmysly. Do té doby vedlo Rusko řadu válek proti Osmanské říši, čímž se ji snažilo likvidovat, posílit svůj vliv v jejích provinciích (přímo či nepřímo), osvobodit balkánské pravoslavné a

⁵ Ajan byl osmanský městský notábl, později se jednalo o úředníka, který spravoval městský obvod v Osmanské říši.

slovanské národy, dosáhnout na otevřené nezamrzající moře a upevnit svou pozici vůči západnímu světu.

Zatímco Anglie a Francie, často spolu s Rakouskem-Uherskem, měly zájem na zachování integrity Osmanské říše a na zajištění svého hospodářského a politického vlivu v tureckých provinciích, aby mohly získat kontrolu nad Marmarským, Egejským a Středozemním mořem. Ve své východní politice byly západní státy vůči ruským zájmům zcela jednotné. Kvůli jejich odlišným národním zájmům však mezi nimi často docházelo k vážným konfliktům.

V předvečer krymské války, na začátku 50. let 19. století, se ocitl v Dobrudži Michał Czajkowski, jenž byl v té době známý jako Sadik paša. Přijal islám a přešel do turecké služby. Jedná se o kontroverzní postavu, která se velmi zvláštním způsobem vepsala do dějin bulharského národního obrození a do dějin Balkánu. V roce 1841 ho vyslal do Istanbulu Adam Jerzy Czartoryski – vůdce polského antiruského hnutí – působícího z proslulého pařížského paláce „Lambert“. Czartoryski pověřil Sadika pašu, aby v turecké armádě vytvořil kozácký pluk, který se s cílem osvobodit Polsko zúčastní války proti Rusku. Za tímto účelem Sadik paša pobýval také v Dobrudži, aby mohl sjednotit kozácké odštěpence i zástupce dalších křesťanských národností (zejména Bulhary). Podle jeho zpráv obývalo severní Dobrudžu 25–30 tisíc Rumunů, přičemž tvořili největší křesťanskou skupinu. Tyto údaje Sadik paša uvedl, aniž by analyzoval složité demografické procesy, k nimž došlo zejména v posledních desetiletích v Dobrudži v důsledku válek a hromadného vysídlování Bulharů, a aniž by odhalil zdroje těchto informací a jejich důvěryhodnost.

V západní Evropě se po vypuknutí Velké východní krize⁶ v létě 1875 začaly objevovat projekty nabízející možná řešení konfliktu a prohlubujících se národních rozporů a bojů za národní osvobození. Závěrem mnoha z nich bylo, že na Balkáně není možné zachovat teritoriální status quo, a proto bylo třeba vytyčit nové vyhovující státní hranice. V Paříži byla v roce 1875 vydána anonymním autorem brožura *L'Orient devant l'alliance de la paix ou la Russie à Constantinople* (“Orient před mírovým spojenectvím nebo Rusko v Konstantinopoli”). V ní se nabízely dvě možné alternativy přetvoření Balkánu – v případě

⁶ Velká východní krize je souhrn historických událostí (např. vojenská střetnutí, vzpoury, mírová vyjednávání a vyhlášení nezávislosti několika států na Balkánském poloostrově), ke kterým došlo mezi lety 1875–1878. Tuto krizi ukončil Berlínský kongres.

války Ruska s Osmanskou říší, nebo bez války. Jestliže by nastala válka mezi Ruskem a Osmanskou říší, mělo dojít k následujícím změnám:

- 1) Rusko mělo anektovat Rumunsko (Moldavsko a Valašsko), Thrákii a Rumelii,
- 2) Rakousko-Uhersko mělo získat Bosnu a Hercegovinu, avšak bylo by lepší, aby obě provincie byly připojeny k Srbsku a Černé Hoře,
- 3) Srbsko a Černá Hora se měly stát nezávislými a neutrálními,
- 4) Řecko mělo získat Makedonii, Thesálii a Albánii,
- 5) Egypt se měl stát královstvím.⁷

Tento plán by byl pro Bulhary velmi nevýhodný, neboť nepředpokládal vytvoření samostatného bulharského státu, a dokonce rozděloval bulharské území mezi Rusko a Řecko. Autor této brožury však dával přednost druhému projektu, který navrhl. Pro Bulhary byl sice také nevýhodný, ale tím, že umožňoval vznik samostatného bulharského státu, se zdál o něco příznivější.

Na své cestě na nadcházející konferenci v Cařihradě se anglický zástupce lord Salisbury setkal dne 23. listopadu 1876 v Berlíně s německým kancléřem Ottou von Bismarckem. Podle Bismarcka byl rozpad Osmanské říše nevyhnutelný, a proto Bismarck seznámil lorda Salisburyho se svým plánem rozdělení evropského Turecka. Jeho návrh obsahoval následující základní body:

- 1) Rakousko-Uhersko mělo získat Bosnu a Hercegovinu,
- 2) Bulharsko mělo připadnout Rusku,
- 3) Anglie měla získat Egypt,
- 4) Cařihrad s částí svého přilehlého území měl zůstat v Osmanské říši,
- 5) zbývající část evropského Turecka měla připadnout Řecku.⁸

Bismarckův plán nepředpokládal vytvoření samostatného bulharského státu. Nové hranice plánované kancléřem nebyly však zcela jasné, nebylo zřejmé, zda se pod pojmem Bulharsko rozumělo pouze severní Bulharsko, či to znamenalo celé Bulharsko (Moesie, Thrákie a Makedonie). Nicméně Bismarck výslovně poznamenal, že vše, co nemělo

⁷ DJUVARA, T. G. *Cent projets de partage la Turquie (1281–1913)*. Paris: Librairie Felix Alcan, 1914, s. 422.

⁸ ХРИСТОВ, Х. *Освобождението на България и политиката на западните държави 1876–1878*. София: Издателство на българската академия на науките, 1968, s. 61–62.

připadnout Rakousku-Uhersku a Rusku, mělo být připojeno k Řecku, a proto lze předpokládat, že se oblasti Makedonie, Thrákie a Albánie měly stát součástí řeckého státu.⁹

Tyto projekty odhalily předpojatost a zájmy velmocí a aspirace každé z nich řešit problémy balkánských národů v rámci Osmanské říše, její “dědictví” pro svůj vlastní prospěch a užitek, ať už v přítomnosti nebo v budoucnu.

První tajná dohoda byla podepsána v Zákupech v červenci 1876. V ní se předpokládalo vrácení jižní Besarábie Rusku a Rakousko-Uhersko mohlo okupovat Bosnu a Hercegovinu. Ačkoliv se v bilaterálních rusko-rumunských vztazích Petrohrad na podzim roku 1876 vyhýbal uplatňování nároku na jižní Besarábii, kníže Alexandr Gorčakov v květnu 1877 již neskrýval, že její návrat až k severní části Dunaje bude jednou z podmínek pro uzavření míru s Tureckem. Na oplátku mělo Rumunsko získat část území Dobrudže. O několik měsíců dříve podobnou informaci obdržela Bukurešť od některých evropských hlavních měst, kde již nebyly ruské plány tajemstvím. Během války byl rumunský předseda vlády Ion C. Brătianu ujišťován ruským hlavním velitelstvím o nevyhnutelnosti výměny tohoto území osídleného Bulhary.

Zájem o východní otázku se zintenzívnil po jaře a létě roku 1876 – po dubnovém povstání v Bulharsku 30. května 1876 a po již započaté válce Srbska a Černé Hory proti osmanskému Turecku. To vše se prolínalo s převratem Mladoturků, v jejichž čele stál Midhat paša. Diplomatická úsilí (na cařihradské a londýnské konferenci) velmocí o vyřešení východní otázky a problému “nemocného muže na Bosporu”, tj. Osmanské říše, byla neúspěšná. To vedlo k poslední rusko-turecké válce v letech 1877–1878.

Nikdo až do rusko-turecké války v letech 1877–1878 nepochyboval o tom, že Dobrudža nenáleží jinému státu než Bulharsku. Dobrudžská otázka jako předmět mezinárodních vztahů vyvstala až po válce.

Dobrudža vždy sdílela osud všech ostatních bulharských zemí. Ocitla se současně s ostatními bulharskými regiony pod nadvládou Turků, zatímco Moldavsko a Valašsko si zachovaly pozici autonomních knížectví. V povědomí tehdejších současníků nebyla Dobrudža nikdy oddělena od zbytku bulharského národa a byla součástí bulharského exarchátu z roku 1870, v důsledku bojů bulharského lidu za církevně-národní osvobození a

⁹ ЙОРДАНОВ, Д. *Западните проекти за прекрояването на Балканите от 1875–1876 г. и мястото на България в тях*. In: Балканите – език, история, култура, т. V. Велико Търново: Университетско издателство "Св. св. Кирил и Методий", 2017, s. 59.

za obnovu jejich etnických hranic. Toto rozhodnutí bylo učiněno se souhlasem Osmanské říše, jejich západoevropských ochránců i Konstantinopolského patriarchátu. Podle sultánského dekretu, tureckého sultána Abdulazize z 28. února 1870, o organizaci bulharského exarchátu (nejvyšší národní organizace bulharské pravoslavné církve) a podle rozhodnutí cařihradské velvyslanecké konference z let 1876–1877 bulharské země zahrnovaly celou Dobrudžu až po ústí Dunaje. V této věci ani jedna strana nevznesla žádné námitky.¹⁰

Územní rozsah exarchátu byl uveden v čl. 10 ustavujícího dekretu, v němž se uvádí: *“Duchovní okruh tohoto exarchátu bude zahrnovat rusenskou, silistrijskou, šumenskou, trnovskou, sofijskou, vračanskou, lovečskou, vidinskou, nišskou, pirotskou, kjustendilskou, samokovskou, velesskou, varnenskou eparchii (bez města Varny a bez 20 nedalekých vesnic, které se nacházejí mezi tímto městem a Konstancí, jejichž obyvatelstvem nejsou Bulhaři), slivenský sandžak (bez města Anchialo a Mesembria), sozopolský okres (s výjimkou přímořských vesnic), plovdivskou eparchii (bez města Stanimaka)...”*¹¹ Tak bulharská církev duchovně řídila do poloviny 70. let 19. století 416 tisíc rodin a sjednocovala osmnáct eparchií – podunajské Bulharsko (a severní a jižní Dobrudžu), Thrákii a Makedonii. Tím, že sultán Abdulaziz takto označil diecézi bulharského exarchátu, uznal hranice bulharského národa.

Důležitým rysem všech území spadajících pod hranice bulharského exarchátu bylo, že zde kromě církevně-křesťanské činnosti existovaly také bulharské školy, společenská střediska a další specifické bulharské veřejné instituce, které podporovaly bulharského ducha, bulharské vzdělávání a národní boj za osvobození, zejména v období národního obrození. Stanovisko týkající se hranic budoucích nezávislých balkánských států bylo zachováno také v předvečer a po rusko-turecké válce 1877–1878. Během konference v Zákupcích (červen 1876) bylo mezi carem Alexandrem II. a Františkem Josefem dosaženo dohody *“o umožnění rozvoje různých národností... v rámci jejich přirozených hranic”*, jejichž racionálním výsledkem bylo *“vytvoření malých nezávislých států v rámci územních hranic definovaných*

¹⁰ ЦАНКОВ-ДЕРИЖАН, Х., *Златната книга за Златна Добруджа*. София: Печатница Хр. Г. Данов, 1940, s. 9.

¹¹ *Съвременна българска енциклопедия в два тома*. Т. 2. Велико Търново: Gaberoff, Елпис, 2009, s. 808.

pro celou jejich historii".¹² Stejně dohody byly uzavřeny i na následných mezinárodních konferencích, na kterých se projednávaly hranice a osud Balkánu.

V období 1850–1865 obýval Dobrudžu pouze malý počet rumunského obyvatelstva, a to výhradně území dunajského břehu. V tomto regionu se naopak nacházel život bulharského národa v plném rozkvětu a vývoji, přičemž Bulhaři měli nadvládu dokonce i nad tureckým obyvatelstvem. Poté, co se Tulča stala sídlem celého sandžaku, nahradila turecké centrum Babadag. Obnovená Dobrudža tím naplno získala svou dřívější bulharskou identitu. V roce 1856 francouzský lékař Camille Allard napsal, že Rumuni skrývají svou národnost a vydávají se za Bulhary. V roce 1865 německý cestovatel Carl Peters spočítal, že v Dobrudži žilo 160 tisíc obyvatel, z čehož 12 tisíc tvořilo rumunské obyvatelstvo.¹³ Allardovo prohlášení bylo také potvrzeno rumunským geografem a etnologem Grigorem Dănescem, který řekl, že Rumuni o sobě skutečně tvrdí, že jsou Bulhaři, aby se tak chránili před Turky.

Zároveň se v letech bulharského obrození (zejména v 19. století a v době probíhajících bojů bulharského národně osvobozenického hnutí) stalo Rumunsko, díky svému příznivějšímu postavení v rámci Osmanské říše, centrem bulharské emigrace bojující za národní osvobození, při faktické blahosklonnosti rumunských úřadů.

Rumunsko se po dohodě s Ruskem v dubnu 1877 rozhodlo účastnit poslední rusko-turecké války (1877–1878). Rumunsko následně umožnilo ruským vojskům průchod přes své území, přičemž dva rumunské armádní sbory bojovaly na bulharské půdě pod velením ruského vojenského štábu. Účast Rumunska v rusko-turecké válce vstoupila do jeho historie jako rumunská válka za nezávislost, neboť během války a následně mírovými dohodami (*Sanstefanská a Berlínská*) dosáhlo své nezávislosti na Osmanské říši a bylo uznáno jako nezávislé.

V polovině 19. století se stalo důležitým centrem Dobrudže město Tulča. V roce 1849 zde byl postaven nejkrásnější kostel v celém Bulharsku a již v roce 1850 stál v popředí boje za nezávislost církve. V roce 1860 byla v Tulči postavena školní budova, která již měla oddělené třídy. Název této školy odkazoval k "zářné" budoucnosti Bulharska („Светла

¹² РАЧЕВА, В. *Политики на границата: 1877-1878. Един документ на Марин Дринов* In: Империи, граници, политики. София: СУ „Св.Кл.Охридски“, 2016, s. 16.

¹³ ПЕТРОВ, П. *Научна експедиция в Добруджа, 1917 г.* II. изд. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 1994, s. 322.

България”). Bulharský obrozenec Sáva Dobroplodný napsal a publikoval v roce 1866 v Tulči celou bulharskou učebnici literatury, v níž se podepsal jako ”učitel tulčské klasické školy”. Tulčská vesnice Enichioi (dnes Mihail Kogălniceanu) se stala jednou ze základů významného bulharského obrození Vasila Levského, který zde vyučoval. Levský tu také provozoval hostinec a útočiště pro lidi, kteří bojovali za bulharskou vlast.¹⁴

V této době není možné hovořit o rumunských historických a etnických právech rumunského státu na Dobrudžu, neboť rumunskou populaci v této oblasti tehdy tvořili pouze sedmihradští pastýři, kteří sem dočasně přicházeli se svými stády na pastvu, a dále rumunští rolníci, kteří kvůli nesnesitelnému otrockému životu ze své vlasti prchali do Dobrudže.

Bulharský národ si dokázal nad svými územími zachovat etnickou jednotu po celou dobu osmanské nadvlády. Tato skutečnost a také bulharské etnické hranice byly uznány na základě *Sultánského dekretu pro diecézi bulharské pravoslavné církve* z roku 1870 a byly potvrzeny mezinárodní *Sanstefanskou mírovou smlouvou* (3. března 1878) po skončení rusko-turecké války z let 1877–1878. Preliminární *Sanstefanská mírová smlouva* stanovila, že severní Dobrudža připadne Rumunsku (které se v rusko-turecké válce účastnilo na straně Ruska), přičemž Rumunsko mělo Rusku předat jako kompenzaci Besarábii, kterou ruská říše ztratila po porážce v krymské válce. Již v předvečer uzavření mírové dohody 46 členů rumunské poslanecké sněmovny (na zasedání ze dne 7. února 1878) hlasovalo proti vstupu do „jedné krajiny obývané národy cizího původu”. Rumunský tisk (*Steaua României* ze dne 8. února 1878) zdůraznil, že Rumunsko „nemá co pohledávat na území cizího etnika”. Rumunské protesty a nesouhlas s připojením oblasti byly v té době výsledkem zohlednění historické spravedlnosti a zároveň skutečným pohledem na nebezpečí budoucnosti dobrých bulharsko-rumunských vztahů. Současně je třeba mít na paměti, že za některými protesty se ukrývala diplomatická hra: prostřednictvím rozhodného odmítnutí Dobrudže zabránit plánované výměně území. Rumunsko nechťelo předat Rusku jižní Besarábii (tzv. Budžak), která byla v Rumunsku považována za mnohem cennější a ekonomicky výhodnější než Dobrudža.

Následující konference a smlouva v Berlíně, za účasti evropských velmocí, v létě roku 1878 rozhodly o tom, že Bulharsko bude rozděleno na pět různých částí:

- 1) vazalské Bulharské knížectví (zahrnující sofijskou oblast, Moesii a jižní Dobrudžu,

¹⁴ МАРКОВ, М. *Историческите права на България върху Добруджа*. София: 1917, s. 59–84.

- 2) autonomní oblast Východní Rumelie (severní Thrákie),
- 3) území, která se vrátila sultánovi (Makedonie a drinopolská Thrákie),
- 4) severní Dobrudža, kterou získalo Rumunsko “na sto let” výměnou za Besarábii, kterou odstoupila Bukurešť Rusku,
- 5) pomoraví a nišská oblast připojené k Srbsku, kvůli několikanásobné účasti Bělehradu v rusko-turecké válce jako kompenzace za Rašku, která zůstala v rámci říše sultána.¹⁵

Berlínská dohoda potvrdila doložky *Sanstefanské mírové smlouvy* týkající se severní Dobrudže. Hranice mezi Bulharskem a Rumunskem v Dobrudži se v *Sanstefanské mírové smlouvě* definují takto: “Opustí mořský břeh u Mankalye¹⁶ a sledujíc jižní hranice tulčského sandžaku dosáhne Dunaje nad Rasovem.”¹⁷

Jižní Besarábie (zahrnující župy Cahul, Ismail, Cetatea Albă), která se na základě pařížské mírové konference v roce 1856 stala součástí Moldavského knížectví, byla navrácena ruskému carovi. Rusko zahrnuje do svých hranic jižní Besarábii a předalo Rumunsku severní Dobrudžu. Na bulharském území zůstala Konstanca, neboť rumunské přístavy Brăila a Galac byly určeny pro námořní plavidla a umožňovaly vyplutí na Černé moře. Při pozdějším projednávání byla Konstanca připojena k Rumunsku.

Jakmile bylo rozhodnutí Berlínského kongresu přijato, začalo se stupňovat napětí kolem připojení severní Dobrudže. Noviny *Steaua României* ze dne 26. června 1878 znovu uvedly důvody, proč by Rumunsko nemělo přijmout Dobrudžu, přičemž zdůraznily, že “Dobrudža není geograficky ani etnograficky součástí naší (rumunské) země a že Rumunsko nemá na tuto oblast žádné historické právo nebo alespoň právo na dobytí tohoto území”.

Sanstefanská mírová dohoda a následná *Berlínská smlouva* vytvořily nepřekonatelnou překážku pro porozumění a spolupráci mezi Rumuny a Bulhary. Jádrem problému se stalo právě území Dobrudže.¹⁸ *Berlínská smlouva* rozhodla o rozdělení bulharského etnického

¹⁵ КОНСТАНТИНОВ, П. *История на България с някои премълчани досега исторически факти 681–2001*. София: Карина М, 2001, s. 83.

¹⁶ Mankalya je turecký název pro dnešní rumunské město Mangalii.

¹⁷ ГЕНОВ, Г. *Международни актове и договори, засягащи България..* София: Придворна печатница, 1940, s. 225.

¹⁸ БОРЛАКОВ, А. *Ромъно-българско споразумение*. Добруджа, č. 206, 6.11.1918.

území, o osudu Makedonie, Thrákie a Dobrudže a odsoudila Bulhary k boji za národní sjednocení.

Vláda v Rumunsku zpočátku nepřijala rozhodnutí Berlínské mezinárodní smlouvy o odebrání Besarábie a připojení severní Dobrudže, neboť věděla, že by to vážně zkomplikovalo vztahy s jižním sousedem – Bulharským knížectvím. Dokud *Berlínská dohoda* definitivně nevznesla otázku vlády v Besarábii a v ústí Dunaje, do té doby si nikdo v Rumunsku nemyslel, že by mohl vládnout v Dobrudži a usilovat o území nacházející se směrem na jih. Národní zájmy Rumunska však nesměřovaly na jih, nýbrž k Rakousku-Uhersku, resp. Sedmihradsku a k Besarábii.¹⁹

Po uzavření mírové smlouvy v San Stefanu a v souladu s rozhodnutím Berlínského kongresu došlo k definitivnímu rozdělení Dobrudže. Severní část teritoria (rozloha 15 800 km²) byla postoupena Rumunsku a jižní část (rozloha 7 600 km²) zůstala v hranicích nově zřízeného Bulharského knížectví.²⁰

Velmoci proto, že do velké míry anulovaly válkou dosažené výsledky, nevznesly námitky vůči výměně těchto dvou oblastí. Rusko nesmělo vlastnit teritoria jižně od delty Dunaje a mít bezprostřední hranici s Bulharskem a Balkánem.

Rumunská veřejnost ruský návrh odmítla. Berlínský kongres však legalizoval hranici mezi Bulharskem a Rumunskem – začne od „jednoho bodu na východ od Silistry, který stanoví evropská komise, a odtud až k Černému moři jižně od Mankalye, která bude připojena k Rumunsku”.²¹

Rumunsko se začalo klonit k ústupkům po uzavření příměří dne 31. ledna 1878. Otázka Dobrudže a Besarábie se objevila i v rumunském parlamentu. Národní shromáždění a Senát na zasedání dne 26. ledna 1878 prohlásily, že “*k zachování celistvosti země a jakékoli odcizení státu bude zamítnuto, proti jakékoli kompenzaci nebo bez náhrady a pod jakýmkoli názvem*”.

¹⁹ НИКОЛОВ, Д. *Искаме справедлив съд*. Добруджа, ч. 205, 1.11.1918.

²⁰ ГЕОРГИЕВ, И. *Добруджа в борбата за свобода 1913-1940: спомени и бележки за добруджанското революционно движение*. София: 1962, s. 10.

²¹ ГЕНОВ, Г. *Международни актове и договори, засягащи България*. София: Придворна печатница, 1940, s. 28.

Rumunská vláda a veřejnost se proti této výměně (Dobrudže za Besarábii) razantně postavily a vláda prohlásila, že nechť jí severní Dobrudžu, neboť ji považují za bulharské území, zatímco Besarábie byla pokládána za rumunskou. Rumunský předseda vlády Ion C. Brătianu prohlásil, že jejich etnickou hranici tvoří Dunaj a *“vůbec nemůže být řeč o tom, že bychom měli přijmout severní Dobrudžu, kde Rumuni nežijí. Bulharská Dobrudža se stala obětí zájmů politických sil”*.²²

Stížnosti Rumunů proti připojení Dobrudže nepřetržitě pokračovaly. Vláda byla přinucena, prostřednictvím svých zástupců, tento projekt velmocí nenaplnit. V červnu 1878 při zahájení Berlínského kongresu předseda vlády Ion C. Brătianu a ministr zahraničních věcí Mihail Kogălniceanu předložili zvláštní memorandum, v němž byly uvedeny rumunské protesty proti ruským záměrům ve vztahu k Besarábii, a prohlásili, že uplatňují nároky pouze k ústí Dunaje a k Hadímu ostrovu. O Dobrudži vůbec nepadla zmínka.²³

Rumunský tisk nadále odmítal přijetí této oblasti, přičemž tvrdil, že netvoří součást rumunského území z geografických, etnických ani historických důvodů. Zdůrazňovalo se, že severní Dobrudža by byla pro Rumunsko velkou zátěží, neboť by vyžadovala obrovské finanční prostředky, a že by to byla *“otevřená rána, motiv nesouhlasu mezi Rumunskem a Bulharskem”*. „*Toto bude neustále a nepřetržitě využíváno těmi, kteří mají zájem vyvolávat spory*”, napsaly 5. července noviny *Steaua României*. Uzavřely článek větou: *“Zůstaňme, jak praví přísloví: Chudí, ale čestní.”*²⁴ Rovněž noviny *Timpul* tvrdily, že celé Rumunsko je proti přijetí problematické oblasti a prohlásily, že *“nepřijímá Dobrudžu ze žádného motivu a bez důvodu”*.²⁵ Zasedání senátu a parlamentu v Bukurešti probíhala na podzim roku 1878 velmi složitě. Nikoli bez důvodu je rumunský historik Nicolae Iorga definoval jako *“dramatické”*.²⁶

Když v roce 1878 Rusko opět anektovalo tři župy v jižní Besarábii a kompenzovalo Rumunsko osmanskou provincií Dobrudžou, rumunští státníci a veřejnost přijali rozhodnutí se smíšenými pocity. Mnozí to kritizovali a přirovnávali k *“trojskému koni”*, neboť chudá provincie nemohla kompenzovat bohaté zemědělské oblasti, které byly součástí historického

²² КОНСТАНТИНОВ, П. *История на България с някои премълчани досега исторически факти 681–2001*. София: Карина М, 2001, s. 84.

²³ ДЯКОВИЧ, А. *Добруджа под гнета на румъните*. Научна експедиция в Добруджа. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 1917, s. 378.

²⁴ ПОПОВ, Ж. *Българите в северна Добруджа 1878–1913*. София: Иван Вазов, 1991, s. 61.

²⁵ *Timpul*, č. 153, 14.7.1878.

²⁶ IORGA, N. *Istoria românilor, vol. X. Intregitorii*. București: 1939, s. 233.

Moldavska. V Rumunsku proto postupně došlo k vyostření protiruských nálad. Jeho zahraniční politika byla těmito náladami silně ovlivněna až do první světové války.

Realističtější státníci a rumunský král však chápali potenciální význam Dobrudže pro Rumunsko. Tento význam vyplýval ze strategického umístění Konstance, jejíž poloha mohla těžit z přírodních výhod umožňujících výstavbu velkého přístavu.

Jakmile bylo rozhodnuto o osudu severní Dobrudže ve prospěch Rumunska, Mihail Kogălniceanu začal studovat její skutečnou materiální hodnotu, aby z ní mohl co nejvíce vytěžit. Rumunské noviny *Presa* napsaly, že Kogălniceanu shromažďuje na ministerstvu statistické údaje o Dobrudži, o její hodnotě v porovnání s Besarabií. Studuje výhody této výměny obou území a znamená to, že je v zásadě tato výměna přijatelná.²⁷

Po roce 1878 se Dobrudža stala jakousi laboratoří rumunské správy, což v důsledku znamenalo, že rumunská vláda věnovala obrovské finanční a lidské zdroje na rozvoj přímořské části Rumunska.²⁸

Rumunsko využilo nejednotnost bulharského etnického území a na Berlínském kongresu požadovalo, aby se hranice s Bulharskem posunula dále na jih a zahrnula nejen město Mangalii, ale dokonce i Silistru. Požadavek ohledně Silistry se Rumunsku nepodařilo naplnit, avšak bohaté pobřeží Mangalie a Konstance se navždy stalo součástí jeho území.

Rumunští státníci se po návratu z kongresu v Berlíně rozhodli překročit Dunaj, očividně “popostrčení“ zainteresovanými státy. Rakousko-Uhersko mělo veškerý zájem na odklonění aspirací rumunských jednotek od západu (Sedmihradsko) a nasměrování Rumunska směrem na jih a východ. Německo potřebovalo pro svůj průmysl cestu k Orientu a pro něj neexistovalo nic přirozenějšího a výhodnějšího než Dobrudža. Právě ona zajišťovala nejbližší spojení Západu a Východu a měla ty nejlepší geografické podmínky pro vybudování rozsáhlých obchodních přístavů a skladů.

Dobrudža se tedy stala součástí Rumunska. Koneckonců rumunský kníže Carol I. dne 14. listopadu 1878, kdy rumunské jednotky měly vstoupit do severní a centrální

²⁷ МАРКОВ, М. *Политическата съдба на Добруджа след Берлинския конгрес 1878-1916*. София: Държавна печатница, 1917.

²⁸ ARDELEANU, C. *Romania's Investments in Its Maritime Ports (1878–1914)*. Black Sea Project Working Papers vol. I, Port cities of Western Black sea coastand The Danube, Economic and Social Development the long nineteenth century. Corfu: 2016, s. 144.

Dobrudže (postoupené Bukurešti jako kompenzace), poslal dobrudžskému obyvatelstvu manifest (nejen v rumunském, ale i v bulharském jazyce). V něm se říká: *“S Berlínskou dohodou evropské velmoci připojily vaši vlast k Rumunsku. Nevstoupíme k vašim hranicím definovaných Evropou jako dobyvatelé.”*

V dějinách bulharského národa bylo rozhodnutí Berlínského kongresu fatálním okamžikem, jenž v dalším století zanechal trvalé stopy a strašlivé důsledky v politickém vývoji. Bulharský národ, který v průběhu pěti století turecké nadvlády dokázal udržet svou etnickou jednotu, byl v létě roku 1878 pouze částečně osvobozen, avšak zcela roztržtěn. Mezi obyčejnými západními pozorovateli a objektivními historiky bylo rozhodnutí Berlínského kongresu přijato negativně. Francouzští historici Ernest Lavisse a Alfred Nicolas Rambaud nazvali Berlínský kongres *“pomníkem sobectví, dílem závisti, činem nemorálnosti a hanby”*. Ukázalo se, že jeden politický krok znemožnil mír na Balkáně a především budoucnost Bulharska.²⁹

Připojení severní Dobrudže k Rumunsku na podzim roku 1878 mělo důležité následky jak pro další vývoj, do té doby dobrých, bulharsko-rumunských vztahů, tak i pro bulharské obyvatelstvo v tomto regionu. Pět set let trvající poddanství nahradila nová cizí nadvláda. Vzhledem ke strategickému významu oblasti si rumunská vláda od samého počátku stanovila za cíl toto území co nejrychleji rumunizovat.

Různorodé a dynamicky měnící se etnické a náboženské složení místního obyvatelstva v průběhu staletí určilo jedinečný význam Dobrudže. Dobrudža byla geografický “koridor” spojující Balkánský poloostrov se zeměmi severně od Dunaje a Černého moře.

Otázka, komu patřila Dobrudža, se nevyhnutelně odráží v historiografii bulharsko-rumunského sporu o tom, komu patřila Dobrudža v minulosti. Výběr a interpretace historických faktů a pramenů ze strany Bulharska a Rumunska na toto téma zůstávají víceméně ovlivněny národními zájmy, ideologiemi a zaujatostí, aniž by se zanedbávaly rozdíly v jednotlivých národních historiografiích. Nezbytnou, nikoli však nespornou, vnější úpravou vizí k historii Dobrudže v Rumunsku a Bulharsku zůstaly pohledy vnějších pozorovatelů a práce zahraničních historiků.³⁰

²⁹ КОНСТАНТИНОВ, П. *История на България с някои премълчани досега исторически факти 681–2001*. София: Карина М, 2001, s. 86.

³⁰ NOUZILLE, J. *La frontière bulgaroroumaine en Dobroudja*. Revue Roumaine d'Histoire, XXXV, No 1–2, Bucarest: 1996, s. 27–42.

Hlavním problémem balkánských vztahů se tak stala dobrudžská otázka, kterou bylo možné na Balkáně vnímat jako nové “jablko sváru”.

Důvody pro připojení Dobrudže k Rumunsku, které velmoci uvedly, byly následující:

- 1) Rusko musí obdržet kompenzaci za vítězství ve válce v roce 1878 a za velké lidské a materiální oběti, které vynaložilo na obnovení Besarábie, ztracené v roce 1856, a aby obnovilo svou poníženou autoritu z krymské války z let 1853–1856.
- 2) Nově vytvořené Bulharsko musí být daleko od osvobozujícího Ruska, neboť Německo, Anglie a Rakousko-Uhersko předpokládají, že Bulharsko se stane ruskou provincií na pobřeží Středozemního moře. Tím by se vážněji ohrozily zájmy těchto sil ve Středozemním moři, na Balkáně a v Malé Asii, než kdyby Rusko zůstalo na břehu Dunaje.
- 3) Nejkratší cesta z Berlína do Cařihradu vede přes Bukurešť a Konstanci. Tato cesta nesmí být v ruských rukou ani v rukou předpokládané ruské provincie – Bulharska.

Osud Balkánu a Turecka nebyl ponechán v rukou Ruska, o což silně usilovaly ostatní evropské velmoci. Na konci války se Anglie a Rakousko-Uhersko sblížily a došlo k úplné diplomatické izolaci Ruska, přestože zvítězilo ve válce. Rusko jim samo nedokázalo čelit, mělo totiž hořkou zkušenost z krymské války z let 1853–1856. Podle čl. 19 *Sanstefanské mírové smlouvy* si Rusko smělo jako kompenzaci za severní Dobrudžu ponechat Besarábii. Toto rozhodnutí se ukázalo přijatelné i pro ostatní velmoci, čímž byly ukončeny debaty a diplomatická vyjednávání po poslední rusko-turecké válce.

2. Historický vývoj dobrudžské otázky

2.1. *Od rusko-turecké války (1877–1878) až do druhé balkánské války (1913)*

Přechod severní Dobrudže k Rumunsku probíhal obtížně, problematicky a s dodatečnými konzultacemi. Bylo také provedeno sčítání lidu, avšak získané údaje neuspokojovaly ruskou ani rumunskou stranu. Sčítání lidu v tulčském sandžaku mělo přesvědčit Rumunsko o přednostech a výhodách této oblasti, neboť se Rumunsko dlouho vzpíralo předat jižní Besarábii Rusku a přijmout severní Dobrudžu. Rovněž Rakousko-Uhersko zde sledovalo své zájmy, usilovalo, aby Rumunsko přijalo severní Dobrudžu mírovou cestou, protože by se tím odvrátila pozornost rumunských politiků a veřejnosti od Sedmihradska. Mezi ruskou prozatímní vládou a rumunskými zástupci probíhala dlouhodobá jednání o předání jižní Besarábie a severní Dobrudže. Dne 13. listopadu 1878 Rusko udělilo povolení k okupaci severní Dobrudže. Dne 14. listopadu překročila Dunaj dvanáctitisícová armáda doprovázená představiteli státní správy. V Tulči a na dalších místech byla slíbena rovnoprávnost všech národností, respektování jejich zájmů a náboženství. Když se zástupci vlády přesvědčili, že není ohrožen pořádek, velká část vojenských sil se vrátila zpět za Dunaj.³¹

Na rozdíl od toho, co rumunská vláda očekávala, bulharské obyvatelstvo projevilo při vítání rumunské armády a správy pasivitu. Bulhaři dali jasně najevo svůj negativní postoj, avšak neporušili veřejný pořádek. Od této chvíle se vztahy Rumunů a Bulharů začaly vyostřovat, což bylo vyvolané jak nově nastolenými poměry a dalším vývojem v oblasti, tak i „vzestupem etnického nacionalismu a zásahem velmocí na konci 19. a začátkem 20. století.“³²

Dne 14. listopadu 1878 byl vydán manifest knížete Carola I. týkající se připojení Dobrudže k Rumunsku. V něm se hlásalo, že Dobrudža již v dávné minulosti patřila Mirceovi I. Starému a Štěpánovi III. Velikému, a proto je starobylou rumunskou oblastí. Dalo by se však říct, že vzdělaní lidé v Rumunsku v dané době nepovažovali přijetí Dobrudže za perspektivní, a to především kvůli jejímu bulharskému charakteru. O 25 let později rumunský časopis *Sămănătorul* napsal: „Dobrudža byla pro nás překvapením. Nebyla

³¹ ANGELESCO, G. *Étude Sur La Dobrogea Au Point de Vue de l'Organisation Des Pouvoirs Publics*. Paris: Hachette Livre - BNF, 1907, s. 41.

³² НЯГУЛОВ, Б. *Румънците и Румъния в българската книжнина 1878-1889*. [vid. 2020-03-27] balkansbg.eu/bg/content/b-identichnosti/492-rumantzite/.html. Navštíveno 27.3.2020.

zahrnuta do programu našich územních nároků. Vůbec jsme ji nezkoumali a nepřipravili jsme se na ni...”³³

Po manifestu, který byl uveřejněný také v bulharštině, se kníže Carol I., doprovázený rumunským ministrem vnitra Mihailem Kogălniceanem, ministrem války plukovníkem Leccou a galackým metropolitou Iosifem, vydal 16. (28.) října 1879 na cestu do Dobrudže. Nejprve navštívil s doprovodem Tulču, aby položili základy pro výstavbu “památníku připojení Dobrudže”.

V Tulči byli Bulhaři podrobeni nové zkoušce ze strany rumunských státníků. Dne 18. (30.) října 1879 Carol I. pozval zástupce cizích států a pod záminkou konání liturgie vstoupil společně s ministry do bulharského kostela “Sv. velkomučedníka Jiřího” a zde přinutil duchovenstvo k uznání rumunské církevní vlády a jurisdikce.

Mezi Bulhary došlo ke zmatkům, bylo uzavřeno tržiště, církevní rada svolala schůzi a obyvatelstvo pobouřené svatokrádeží začalo protestovat. Ke Kogălniceanovi byla vyslána delegace ze správní rady církve, která prohlásila, že Bulhaři neuznají jiného hierarchu, neboť měli svého vlastního dorostoločervenského metropolitu. Kogălniceanu odmítl podle čl. 46 *Berlínské smlouvy* zachování existující církevní hierarchie v Dobrudži. Tvrdil, že nemůže existovat více než jedna pravoslavná církev. “*Komu se to nelíbí, tam je Bulharsko, ať si jde.*”³⁴

S přihlédnutím k realitě etnického charakteru severní Dobrudže byly rumunské orgány přesvědčeny, že tato oblast může být pohlcena rumunským státem, a to cestou její rumunizace. V roce 1882 rumunský ministr Kogălniceanu prohlásil: “*Náš zájem nám diktuje se zde usídlit a dát tomuto území rumunský charakter, duši a vědomí... Musíme však začít za jakoukoli cenu rumunizovat místní obyvatelstvo.*”³⁵

Rumunská vláda, pro niž severní Dobrudža (obydlená především Bulhary, Tatary, Turky aj.) nebyla příliš známá, byla v Dobrudži přinucena zavést vládní režim s omezenými občanskými právy. Do jara roku 1880 v Dobrudži vládla armáda, poté byla jmenována rumunská administrativa, která z místní správy zcela vyloučila bulharské úředníky. Jiné nerumunské národnosti (Tataři, Turci, Řekové a další) byly tolerovány a stavěny do opozice

³³ Sămăănătorul, č. 49, București: 7.12.1903, s. 773–774.

³⁴ МАРКОВ, М. Политическата съдба на Добруджа след Берлинския конгрес 1878-1916. София: Държавна печатница, 1917, s. 14.

³⁵ ROMAN, I. N. *Dobrogea și drepturile politice ale locuitorilor ei*. Constanța: Ovidiu, 1905, s. 28–31.

proti Bulharům. V březnu 1889 přijal rumunský parlament *Zákon o Dobrudži* (též známý jako *Ústava o Dobrudži*), který zde zavedl civilní správu, jež fungovala do roku 1908. Dobrudžané byli zbaveni hlasovacích práv a byla jim uložena řada dalších omezení, která se měla vztahovat také na Rumuny, kteří se sem nově přistěhují. Tato opatření vyvolala nespokojenost mezi politiky a publicisty.³⁶

Velmi podstatnou otázkou bylo přesné vymezení hranice s Bulharským knížectvím. Po přijetí demarkační linie musela být hranice stanovena evropskou komisí. Dne 23. října 1879 bylo v Cařihradě zahájeno zasedání mezinárodní komise. Následně Rumunsko obsadilo pahorek Arab-tabiu a některé bulharské vesnice, aby donutilo velmoci vyřešit problém ve svůj prospěch. Tento čin napjal vztahy mezi Bulharskem a Rumunskem a vyvolal nepříznivé ohlasy v západní Evropě.

Ruský ministr zahraničí protestoval u rumunského velvyslance v Petrohradě. Ruský postoj byl kategorický a Rusko trvalo na tom, že Rumunsko by si nemělo dělat iluze, že mu bude postoupena Arab-tabia a lokalita kolem města Silistra. Ruská vláda přikázala veliteli ruských vojsk v Bulharsku, aby přemístil jednotky ze severovýchodního Bulharska a jižní Dobrudže k Silistře. Jejich úkolem bylo zatlačit rumunské jednotky, pokud by se obsazených míst nevzdaly.³⁷

V roce 1885 došlo podél hranice Dobrudže k dalšímu prohloubení nedorozumění. To představovalo nebezpečí konfliktu mezi oběma zeměmi. Vše vyvrcholilo 22. srpna 1885, kdy rumunské pohraniční jednotky obsadily Arab-tabiu a vesnici Cadichioi. Bulharská vláda, na radu ruského diplomatického agenta v Sofii Aleksandra Cojandera, projevila obezřetnost a žádala pouze nápravu vykonaného činu diplomatickou cestou. Při jednáních bylo odsouhlaseno, že rumunské jednotky se stáhnou z bulharského území a ponechají své strážní oddíly v Arab-tabii.

Otázky zůstaly v tomto stavu kvůli mimořádně důležitým událostem v Bulharsku – sjednocení Bulharska a následná srbsko-bulharská válka. Rumunsko zůstalo pánem rozsáhlé příměstské oblasti na severovýchodě Silistry a pahorku Arab-tabia. Na hranicích zůstaly nedořešené důležité problémy týkající se dvojího vlastnictví pozemků a bulharskému

³⁶ *La question bulgare et les États balkaniques*. Sofia: Imprimerie de l'État, 1919, s. 97.

³⁷ ПОПОВ, Ж. *Българите в северна Добруджа 1878-1913*. София: Иван Вазов, 1991, s. 75.

obyvatelstvu bylo často bráněno v obdělávání půdy. Bulharská vláda proto musela neustále zasahovat.

Již v prvních letech provedly rumunské úřady sčítání lidu, ale výsledky nezveřejnily. V červenci 1896 noviny *Constanța* zveřejnily statistické údaje, podle kterých počet Bulharů žijících v župě Tulča činil 39 492 a v župě Konstanca 10 876, celkový počet tedy činil 50 368 osob.³⁸ Bulharských publikací o etnografickém obrazu severní Dobrudže mnoho neexistovalo. Až po 18 letech rumunské správy navštívil Dobrudžu bulharský vědec Anastas Iširkov. Ve svém článku napsal, že Bulharů „*není méně než 35 tisíc, ale ne více než 45 tisíc*“. Další bulharský vědec prof. Ljubomir Miletič v roce 1902 předpokládal, že v této oblasti nežije více než 50 tisíc Bulharů.³⁹

Teze o etnickém složení jižní Dobrudže se později stala jedním z prvků rumunské propagandy. Ve skutečnosti v roce 1910 proběhlo v Bulharsku další sčítání lidu v plném souladu s tehdejšími požadavky mezinárodní úmluvy o shromažďování statistických údajů. Dle tohoto sčítání tvořilo bulharské obyvatelstvo 47,6 % obyvatel jižní Dobrudže, 37,8 % – Turci a Tataři, 2,3 % – Rumuni a 12,35 % – další národnosti. Rumunské obyvatelstvo v jižní Dobrudži představovali hlavně uprchlíci z Valašska, kteří se usadili ve druhé polovině 19. století především v oblasti města Tutrakan.⁴⁰

V květnu 1913 získalo Rumunsko na konferenci v Petrohradě město Silistru a jeho okolí v okruhu 3 km. Krátce nato, v srpnu téhož roku, po porážce ve druhé balkánské válce ztratilo Bulharsko *Bukurešťskou smlouvou* jižní Dobrudžu, a to ve prospěch Rumunska.

Ve svém jednání zašlo Rumunsko tak daleko, že Dobrudžu pouze okupovalo, avšak oficiálně ji zcela neanektovalo. Dobrudža neměla do roku 1909 žádná politická práva. Rumunská vláda a armáda neuznávaly dobudžské obyvatele za plnohodnotné „rumunské“ občany, ale pouze za místní „dobudžské občany“.⁴¹ Současně nerumunské obyvatelstvo neustále zaměstnávalo rumunské úřady, které usilovaly o rychlejší integraci regionu. Rumunská administrativa se snažila donutit Bulhary opustit toto území, aby tím snížila jejich

³⁸ Constanța, č. 171, 28.6.1896.

³⁹ ИШИРКОВ, А. *Къси напътни бележки върху Добруджа и Моравско, писани за нашите делегати за бъдащата мирна конференция*. София, 1917.

⁴⁰ *Общи резултати от преброяването на населението в царство България на 31 декември 1910г.*, София, 1921, s. 46, 50, 70.

⁴¹ ПЕТРОВ, П. *Научна експедиция в Добруджа, 1917 г.* II. изд. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 1994, s. 337.

vedoucí úlohu v životě této oblasti. Tím by se dosáhlo osídlení Dobrudže rumunskými a dalšími osadníky. Podpora kolonizace začala mít své výsledky, avšak stále nezměnila poměr sil mezi různými etnickými skupinami. Početní převaha Bulharů nad Rumuny a jinými národnostmi a bulharský charakter severní Dobrudže byly, ačkoli s jistou nelibostí, až do počátku 20. století potvrzeny řadou rumunských zdrojů.

Téměř do konce 19. století v rumunské historiografii neexistovaly studie o rumunské správě zavedené v severní Dobrudži, ale ani o politice prováděné vůči bulharské a jiné nebulharské populaci. Rumunští autoři se během tohoto období snažili dokázat, že Dobrudža byla řízena v duchu politiky západoevropských zemí a že zde probíhaly civilizační mise kulturně znevýhodněných národností. Prostřednictvím zvláštních právních opatření a s pomocí správy, zejména ze strany oblastních správců a starostů, začalo osídlování Dobrudže kolonisty – Rumuny z Valašska, Moldavska a ze Sedmihradska.⁴²

V krátké době byly uzavřeny bulharské školy, bulharské pravoslavné chrámy a společenská střediska. Tyto akce probíhaly v duchu rumunských zákonů a ústavy. Až do roku 1913 však Bulhaři v severní Dobrudži slavili Den slovanských věrozvěstů Cyrila a Metoděje (11. května).⁴³

Připojení severní Dobrudže k Rumunsku na podzim roku 1878 mělo důležité následky jak pro další vývoj, do té doby dobrých, bulharsko-rumunských vztahů, tak i pro bulharské obyvatelstvo v tomto regionu. Vzhledem ke strategickému významu oblasti si rumunská vláda od samého počátku stanovila za cíl rumunizovat toto území co nejrychleji. Tohoto cíle bylo možné dosáhnout zavedením zvláštního režimu, a to zbavením místního obyvatelstva všech jeho politických práv. Významná opatření byla také prováděna v oblasti agrárních vztahů. Jejich cílem bylo pro přicházející etnické Rumuny vytvořit rozsáhlý pozemkový fond.

V prvních dvou desetiletích po osvobození se Bulharsko bezpochyby smířilo se ztrátou severní Dobrudže a nenastolilo otázku Bulharů ve Valašsku a Moldavsku. Reálně vyvstala v Bulharsku dobrudžská otázka poté, co začal rumunský stát po roce 1895 požadovat celé území Dobrudže. V období 1878–1913 se v rumunských publikacích nepoužíval upřesňující název “severní Dobrudža”, ale pouze “Dobrudža”. Po událostech v létě roku 1913 se začal používat v řadě rumunských periodik název “Cadrilater” (neboli “čtyřúhelník”),

⁴² IONESCU, T. *Discursuri politice*. Vol. III 1896–1899, București, 1903, s. 256.

⁴³ КОЛЕВ, Й. *Българите извън България*. София, 2005, s. 172–174.

nikoli jižní Dobrudža. Teritoriální rozsah Cadrilateru zahrnoval území čtyřúhelníku mezi městy Ruse, Šumen, Varna a Silistra.

Koncem 19. a začátkem 20. století si Rumunsko stále více činilo nároky na jižní Dobrudžu. Pokud jde o rumunskou stranu, zdálo se, že se nemůže opřít o etnické a historické důvody, a proto se snažila argumentovat nutností udržet určitou balkánskou rovnováhu.

Po vypuknutí balkánské války (1912–1913) Rumunsko prohlásilo, že má nárok na kompenzaci své neutrality vůči Turecku na úkor ostatních válčících balkánských národů. Po skončení války Rumunsko kategoricky nastolilo otázku získání některých území v Bulharsku. Rumunsko požadovalo minimálně hranici podél linie Silistra–Kavarna a maximálně Tutrakan–Balčik.

Rumunská armáda vstoupila 29. června 1913 do nechráněného severního Bulharska a postoupila až do okolí Sofie. Bulharsko bylo přinuceno 23. července 1913 podepsat *Bukurešťskou mírovou smlouvu*, která historicky a etnicky uspokojovala nároky Rumunska na jižní Dobrudžu. Nová bulharsko-rumunská hranice podle této smlouvy začíná u břehu Dunaje (14 km západně od města Tutrakan) a končí na pobřeží Černého moře (12 km jihozápadně od Balčiku). Od Bulharska bylo odtrženo území o rozloze 7525 km²: Silistra, Tervel, Tutrakan, Balčik a Dobrič. Bulharsko ztratilo 5 velkých měst a 389 vesnic v oblasti Tutrakanu, Silistry, Tervelu, Dobriči a Balčiku.⁴⁴

Pro osud národů v tomto zeměpisném regionu měla zvláštní význam rozhodnutí, která musela být učiněna. Rozhodnutí týkající se této oblasti měly na starost velmoci seskupené do nepřátelských politicko-vojenských aliancí. Tato rozhodnutí byla také spjata s udržováním či rozšiřováním jejich vlivu v této oblasti a s rumunským státem, který se nacházel v blízkosti konfliktu, kde žilo mnoho jeho krajanů. Geografické podmínky neumožňovaly nastolit otázku integrace dobrudžského obyvatelstva v rámci rumunských hranic, neboť žilo v rozptýlených teritoriálních enklávách jižně od Dunaje. Prioritou rumunské diplomatické činnosti bylo zajistit odpovídající rovnováhu moci mezi zeměmi na tomto území. Teritoriální status quo, který si rumunská vláda v minulosti mnohokrát udržela, se nyní v důsledku nepřátelství zásadně změnil. Z tohoto hlediska bylo urovnání rumunsko-bulharského sporu týkající se vymezení hranice v Dobrudži obzvláště důležité pro ty osoby, které měly rozhodovací pravomoc v Bukurešti, neboť dvoustranná jednání, aniž by byla přerušována, se ukázala jako neúčinná.

⁴⁴ *Букурещият договор и съдбата на Южна Добруджа*. Сборник с изследвания. Добрич, 1994.

Nalezení přijatelného řešení pro Rumunsko v jeho územním sporu s Bulharskem bylo nejvýznamnější aktivitou rumunské diplomacie během mírové konference v Londýně. Rumunsko-bulharský svár byl důležitý nejen pro tyto dvě země, ale také pro mocnosti, zejména pro Rusko a Rakousko-Uhersko, které byly členy nepřátelských politicko-vojenských aliancí, což vedlo k formulaci různých pozic. Hájení soukromých zájmů jednotlivých mocností prohlubovalo teritoriální spor mezi Rumunskem a Bulharskem. Po skončení druhé balkánské války byly vztahy mezi oběma zeměmi – Bulharskem a Rumunskem – velmi napjaté. Bulharsko a Rumunsko nebyly schopné najít konsenzus v teritoriálních a menšinových otázkách, což vedlo k dalšímu nepřátelství a ke konfliktům.

Rumunsko na základě *Bukurešťské mírové smlouvy* odebralo Bulharsku 8,3 % orné půdy a v jižní Dobrudži 68,3 % využívané půdy, kterou tvořila pole. Okres Varna se kvůli oddělení Balčiku, Dobriče a Kurgunaru zmenšil a tyto části byly přičleněny k rumunskému teritoriu. Část vesnic v této oblasti byla rozdělena procházející hraniční linií, přičemž většina vesnic zůstala v Bulharsku, ale pole k nim náležející ležela v Rumunsku.⁴⁵ Bulharský stát neprovedl evakuaci obyvatelstva, zásob obilí, hospodářských zvířat, zboží atd. To vše zkonfiskoval rumunský stát.

Jižní Dobruža byla zcela mimořádnou zemědělskou oblastí. Využitelná půda dosahovala plochy 664 088 ha, což bylo 88 % celkové rozlohy regionu. Orná půda v celém Bulharsku činila sotva 43 % jeho území. Bylo tedy zřejmé, že jižní Dobrudža měla pro bulharské zemědělství velký význam. Pro Rumunsko tolik důležitá nebyla, neboť disponovalo rozsáhlými plochami kvalitní orné půdy.⁴⁶

Tato oblast se pyšnila využíváním moderní agrotechniky a zemědělských strojů a byla schopna vyprodukovat 15 % celkové produkce obilí v zemi. V roce 1878, kdy byla jižní Dobrudža součástí Bulharského knížectví, na tomto území pospolu žilo obyvatelstvo různých národností. Na konci 19. a na začátku 20. století v této oblasti žili kromě Bulharů a Turků také dunajští Tataři, Rusové, Řekové, Arméni, Židé, Gagauzové, Romové a další.

Jižní Dobrudža měla také svou rozvinutou bulharskou národní kulturu. Během školního roku 1911–1912 tam fungovalo 276 bulharských škol s 584 učiteli a s 21 951 studenty, dále 80 bulharských kostelů a množství společenských středisek. Prvním úkolem

⁴⁵ *Важно за доброжанци*. Варненски окръжен вестник, č. 11, 20.5.1914, s. 6.

⁴⁶ ЦАНКОВ-ДЕРИЖАН, Х. *Златната книга за Златна Добруджа*. София: Печатница Хр. Г. Данов, 1940, s. 10.

Rumunů po obsazení jižní Dobrudže bylo uzavření všech bulharských škol a jejich nahrazení rumunskými. Propuštěno bylo i bulharské duchovenstvo.⁴⁷

Na základě zkušeností získaných v severní Dobrudži začaly rumunské úřady v jižní části proces rumunizace urychlovat. Již na začátku roku 1914 bylo mnoho bulharských učitelů, pod pohrůžkou násilí, vyhnáno. Dne 1. dubna vstoupil v platnost *Zákon o organizaci Nové Dobrudže*.⁴⁸ Podle tohoto zákona se venkovské nemovitosti zabavily každému, kdo nepřijal rumunské občanství; zákon dále vyžadoval přítomnost rumunského úředníka nebo policisty na jakémkoli shromáždění (s pravomocí toto shromáždění podle vlastního uvážení rozpustit); vytváření sdružení bylo komplikované a reálně zakázané; školní rady bulharských škol byly rozpuštěny a soukromé školy mohly existovat pouze pod kontrolou rumunského ministerstva školství. V jižní Dobrudži bylo rovněž zapotřebí vybudovat nové sociálně-ekonomické a vlastnické vztahy. Rumunsko prohlásilo toto území za státní majetek, a tak bylo pozemkové vlastnictví obyvatel jižní Dobrudže zabaveno rumunskými úřady. Cílem bylo, aby vlastníci zaplatili za tuto půdu nebo se vzdali její třetiny a též vytvoření rozsáhlého pozemkového fondu zemědělské půdy, který měl být poskytnut rumunským kolonistům.⁴⁹ Při připojování oblasti zároveň docházelo k procesu vysídlování místního bulharského a tureckého obyvatelstva. Rumunský vědec George Ungureanu, citující dokumenty Vojenského archivu Rumunska, napsal, že v roce 1913 opustilo toto území 14 tisíc dobrudžských Bulharů.⁵⁰

Reálná svědectví o aktivním procesu rumunizace a nuceném osídlování této oblasti rumunskými kolonisty se objevila, navzdory oficiální rumunské propagandě o rumunském etnickém charakteru jižní Dobrudže, i v oficiálních rumunských prohlášeních. Myšlenka těchto procesů byla uvedena v knize generála Ioana Vlădescu *Cadrilater. Co je a co by měl být. Jeho kolonizace a nacionalizace*, která vyšla v roce 1927 v Konstanci.⁵¹ Vlădescu působil v jižní Dobrudži jako generál a ve své knize později napsal: “*Cadrilater je náš jen obrazně a kdo mi chce protiřečit nebo se ujistit, může projít celou oblastí, ale ať tam nechodí jakožto ministr nebo jako státní tajemník a ne s okázalostí a přepychem, ale sám a jako neznámý*

⁴⁷ Букурецият договор и съдбата на Южна Добруджа. Добрич, 1994, s. 127.

⁴⁸ Nová Dobrudža (rumunsky: Dobrogea Nouă) je název, kterým Rumuni označovali jižní Dobrudžu.

⁴⁹ Букурецият договор и съдбата на Южна Добруджа. Добрич, 1994, s. 127.

⁵⁰ UNGUREANU, G. *Chestiunea Cadrilaterului: interese românești și revizionism bulgar (1938-1940)*. București: Ars Docendi, 2005, s. 23.

⁵¹ VLĂDESCU, I. *Cadrilaterul. Ce este și ce trebuie să fie. Colonizarea și naționalizarea lui*. Constanța, 1927, s. 73–74.

člověk. *Všude je slyšet bulharská řeč a můžeme vidět Bulhary. A jak Bulhaři mohou věřit, že naše nadvláda je pouze dočasná, jak by se nespikli proti nám, když se nachází ve svém vlastním prostředí, zatímco Rumuni se usazují v zemi jejich otců a dědů.*” A ve svých popisech otevřeně pokračuje: *“Ve většině hlavních vesnic... školy a gymnázia jsou bulharská... toponymie, zvyky, život a celý duch oblasti jsou turecké nebo bulharské, snad by (Bulhaři) nemohli věřit a cítit to jako flagrantní nespravedlnost, že Cadrilater náleží Rumunsku.”*⁵²

V období 1913–1940 probíhal v jižní Dobrudži proces rumunizace, který je rumunskou vládou chápán jako soubor činností, jež mají vštípit místnímu obyvatelstvu rumunskou kulturu a jazyk a formovat rumunský národ lidmi různých národností v určitých regionech. Tato tendence byla v rumunské vnitřní politice umocněna také značnými územními zisky, které Rumunsko získalo po druhé balkánské válce, ale zejména po první světové válce.

2.2. V průběhu první světové války

Během první světové války získala dobrudžská otázka nový rozměr. Po vypuknutí války podepsali dne 24. srpna 1915 bulharský ministr zahraničí Vasil Radoslavov s německým velvyslancem Georgem Michaelisem tajnou konvenci, podle níž Německo souhlasilo s tím, že pokud Rumunsko napadne Bulharsko, Turecko nebo některého z dalších spojenců, získá Bulharsko vše, co ztratilo *Bukurešťskou mírovou smlouvou*, a *Berlínská dohoda* bude částečně revidována, pokud jde o území ovládaná Rumunskem.

Na začátku roku 1916 byly vztahy mezi Rumunskem a Bulharskem mnohem chladnější než kdy dříve. Napětí se zvyšovalo úměrně ke koncentraci armády Ústředních mocností na bulharsko-rumunské hranici. Bulharsko nařídilo uzavření své pozemní hranice a po dohodě s Německem byly jeho jednotky nasměrovány k Dobrudži. Ústřední mocnosti hluboce nespokojené kvůli prodeji obilovin, který se uskutečnil mezi rumunskou vládou a Anglií, pohrozily, že zorganizují útoky na německé a bulharské armády, pokud Rumunsko nezůstane neutrální.

⁵² VLĂDESCU, I. *Cadrilaterul. Ce este și ce trebuie să fie. Colonizarea și naționalizarea lui*. Constanța, 1927, s. 73–74.

Výrazné zhoršení rumunsko-bulharských vztahů se odrazilo také v novém nařízení bulharské policie pro zahraniční subjekty, podle něhož se stal odchod ze země téměř nemožným. Cílem byli Rumuni a Řekové. V reakci na tyto nepřátelské akce přijala rumunská vláda na svém území řadu opatření určených k regulaci situace cizinců. Tato rozhodnutí dovršila kritickou situaci ve vztazích s Bulharskem.⁵³

Ambice a touha po moci nad širším územím vedly Rumunsko dne 4. (17.) srpna 1916 k podpisu politické smlouvy a vojenské konvence s Dohodou. Cenou za využití Rumunska ve válce bylo, že se jeho vláda zavázala vyhlásit válku Habsburské říši a za svůj slib mohla získat nárokováná území v Rakousku-Uhersku. Rumunsku byla přislíbena poválečná rovnocenná účast při vypracovávání předběžných podmínek během mírových jednání. Večer dne 14. (27.) srpna rumunský velvyslanec ve Vídni Edgar Mavrocordat předložil válečné prohlášení adresované rakousko-uherskému ministru zahraničí Istvánu Buriánovi.

Bulharská armáda vstoupila do Dobrudže dne 1. září 1916 po rumunském útoku namířeném proti Rakousku-Uhersku. Bulharské jednotky osvobodily Silistru, Dobrič, Tutrakan, Mangalii, Konstancu, Balčik, Babadag, Tulču, Cernavodu a Hârşovu. 1. jízdní divize složená ze 3. bulharské armády, jíž velel generál Ivan Kolev, po vítězství 3. ledna 1917 u Măcinu vyhnala 5. ledna zbytky ruských a rumunských jednotek za Dunaj, čímž byla ukončena rumunská správa v Dobrudži. Rumunsko podle *Buŧtejské a Bukurešťské mírové smlouvy* vrátilo jižní Dobrudžu Bulharsku spolu s částí severní Dobrudže jižně od linie Cernavodă–Konstanca. Německé hlavní velitelství se rozhodlo prohlásit okupovanou vojenskou oblast “rumunskou” Dobrudžou a bylo zde zřízeno etapní vojenské velitelství. Podle dohody ze dne 2. prosince 1916 bylo severně od linie Cernavodă–Konstanca vytvořeno etapní velitelství, zatímco na jihu bylo zřízeno smíšené bulharsko-německé velitelství, avšak do konce války zde hlavní slovo měli Němci. Nedorozumění mezi Bulharskem a Německem ohledně vlády nad touto oblastí se brzy začalo prohlubovat, když dne 20. ledna 1918 Berlín souhlasil s předáním jižní Dobrudže pod bulharskou pravomoc.

V důsledku bulharského vítězství se na konci roku 1916 začalo mezi Bulhary v Dobrudži rozrůstat masové hnutí za vytvoření národních výborů a otevření bulharských škol, společenských středisek a kostelů. Organizaci “Dobrudža” se podařilo vymoci

⁵³ NASTOVICI, E. *Cu privire la unele aspecte ale relațiilor româno-bulgare în anii 1914-1916*, In: *Analele, Universității București, Series Social Sciences. History*, XVII, București: 1968, s. 137.

na bulharské vládě vyslání bulharských vzdělců Ivana Penakova a Milana Markova do Evropy, aby informovali evropskou veřejnost o dobrudžské otázce.

Rumunská vláda v prosinci 1917 vyjádřila přání připojit se k brestlitevským jednáním. Koncem ledna 1918 Vídeň nabídla Bukurešti zahájit vyjednávání o jejím vystoupení z války. Rumunskému králi Ferdinandovi I. bylo přislíbeno zachovat trůn a “navrácení” Besarábie. V předběžné mírové smlouvě, která byla podepsaná 20. února (5. března) 1918, poprvé vyvstala otázka o předání Besarábie Rumunsku za vrácení Dobrudže ve prospěch Bulharska. Po výměně kabinetu generála Alexandra Averesca dne 19. března (1. dubna) 1918 za kabinet konzervativní strany Alexandra Marghilomana, přítele Ústředních mocností, byly Rumunsku učiněny ústupky neobvyklé pro poraženou zemi. Například Rakousko-Uhersko mělo dovolit Rumunsku získat Sinaiu, Turnu Severin, Ocnu a mnoho nalezišť ropy v Moldavsku. Byla také zmíněna kontroverzní otázka Dobrudže.

V prosinci 1916 turecká strana nastolila otázku úpravy bulharsko-turecké hranice v Thrákii jako kompenzace za území, které by Bulharsko v budoucnu dostalo. Bulharsko toužilo získat zpět celou bulharskou Dobrudžu k ústí řeky Dunaje a tak, jak tomu bylo za diecéze bulharské exarchie. Teritorium uznané velmocemi vyvolalo z turecké strany nové požadavky, které byly zamítnuty. Během následných jednání v Bukurešti s Bulharskem jeho spojenci nezacházeli jako s rovnocennou vítěznou zemí, nýbrž jako s poraženou. Německo trvalo na zachování železniční dráhy Cernavodă–Konstanca, s ropovodem, který je k ní rovnoběžný, jakož i důležitého černomořského přístavu Konstanca. Rakousko-Uhersko si činilo nároky na trojúhelník zahrnující území severně od “Železných vrat” na řece Dunaji s Kladovem a velkou část Negotina až k Donjimu Milanovcu (dnes Srbsko). To mělo usnadnit výstavbu říčního kanálu.

Rozpory mezi Bulharskem a Tureckem nebyly vyřešeny ani podle *Bukurešťské smlouvy* ze dne 24. dubna (7. května) 1918. Vážné třenice mezi spojenci a některá nedorozumění mezi německým vrchním velitelstvím a německou vládou vedly k podepsání dohod s Rumunskem bez účasti Bulharska a Turecka. Malým státům bylo opět ukázáno, kde je jejich místo ve “velké” politice.

Na naléhání bulharského předsedy vlády Aleksandra Malinova byla 19. září 1918 svolána konference signatářů smlouvy s Rumunskem za účelem objasnění budoucí územní příslušnosti Dobrudže. Německo a Rakousko-Uhersko ujistily Bulharsko, že se vzdají jakýchkoli práv a nároků na kondominium v Dobrudži. Podmínkou bylo, aby Bulharsko

dosáhlo dohody s Tureckem a odstoupilo území na bulharské straně východního pobřeží řeky Marice, jižně od Drinopolu k moři. Příslušný protokol byl podepsán 25. září 1918 v 18 h., po čemž následoval vstup bulharské armády a správy do celé Dobrudže.⁵⁴

Radost ze sjednocení Dobrudže s Bulharskem trvala krátce. Bulharský sen o osvobození Dobrudže skončil *Soluňským příměřím*, s nímž Bulharsko vystoupilo z války. Bulharsko bylo poraženo v roce 1918. Před mírovou konferencí byla položena otázka Dobrudže. Navzdory nesporným historickým, etnickým, geografickým a ekonomickým právům na jižní Dobrudžu ji Bulharsko znovu muselo přenechat Rumunsku.

Ve stejné době byla severní Dobrudža v rumunsko-německých jednáních považována za "minci", kterou bylo možné použít proti ústupkům Bukurešti vůči Němcům za využívání železnic a přístavu v Konstanci.

Neuillyská smlouva z roku 1919 znovu potvrdila rozhodnutí *Bukurešťské smlouvy* z roku 1913 a jižní Dobrudža zůstala nadále pod rumunskou vládou. V souladu s postupem přijatým na Pařížské mírové konferenci se Bulharsko jako poražená země nemohla účastnit diskuse týkající se smlouvy. Bulharsko nemělo možnost jakýmkoli způsobem ovlivnit rozhodnutí konference, ale mohlo být pouze vykonavatelem. Na Pařížské mírové konferenci (1919) bylo řešení územních otázek podmíněno především politickými a strategickými úvahami.

Pařížská mírová smlouva legitimizovala změnu dřívějších teritoriálních hranic, aniž by respektovala etnické a historické tradice. Po první světové válce se Rumunsko stalo z hlediska území a obyvatelstva největším balkánským státem, přičemž zahrnovalo ve svých hranicích velký počet nerumunské populace. Bulharsko nedosáhlo svého sanstefanského ideálu a utrpělo ztráty, včetně bulharské oblasti jižní Dobrudže. V důsledku válek v letech 1912–1918 a následných mírových smluv došlo k přetvoření politické mapy Balkánského poloostrova, což vedlo k novým konfliktům. Nová politická mapa Balkánu nebyla bezkonfliktní. Poválečná situace na Balkánském poloostrově, nové hranice dělící národy a etnika předurčily nové konflikty a krize v regionu.

⁵⁴ АНЧЕВ, С. *Балканите – начин на употреба 1918 – 1938 г.* Част първа. Велико Търново: Университетско издателство „Св. Св. Кирил и Методий“, 2006, s. 180.

2.3. Meziválečné období

Po podepsání *Neuillyské mírové smlouvy* rumunská vláda zaměřila svoji denacionalizační politiku v jižní Dobrudži směrem k dobрудžským Bulharům. Způsoby a prostředky rumunizace, které používaly rumunské úřady vůči Bulharům, byly určovány představami rumunské politiky pro danou oblast z etnického, ekonomického, politického a vojensko-strategického hlediska. Pro rumunské vládnoucí kruhy měla jižní Dobrudža větší význam strategický než ekonomický – rumunská černomořská zóna se rozrostla a z vojenského hlediska byla vytyčena výhodnější hranice s Bulharskem.

Po první světové válce byly vztahy mezi Bulharskem a Rumunskem určovány výhradně spory kolem Dobrudže. Dobrudžská otázka prošla od roku 1919 do konce druhé světové války různými fázemi vývoje. Otázka Dobrudže se dynamicky vyvíjela a měnila v závislosti na vnitřní i zahraniční politice nejen Bulharska a Rumunska, ale i v návaznosti na změny v mezinárodních vztazích v Evropě. Během tohoto období se Bulharsko i Rumunsko musely vypořádat s ničivými následky války. Smlouva uložila Bulharsku těžké reparační a ekonomické závazky, přičemž Bulharsko ztratilo v jižní Dobrudži důležitá úrodná území. Kromě toho Bulharsko poskytlo útočiště velkému množství bulharských uprchlíků přicházejících z bulharských území, která nyní patřila Rumunsku, Řecku a Jugoslávii. Zároveň se Rumunsko potýkalo s potížemi v úsilí adaptovat obyvatelstvo a území, která dostalo na základě *Neuillyské smlouvy*. Poválečné Rumunsko se teritoriálně rozrostlo více než dvojnásobně. Jeho území se rozšířilo ze 137 900 km² na 295 049 km². Rumunská populace dosáhla také více než dvojnásobku. Podle sčítání lidu z roku 1930 populace v Rumunsku činila celkem 18,05 milionů obyvatel, z čehož 27 % tvořilo nerumunské obyvatelstvo. Rumunsko se stalo etnicky mimořádně rozmanitou zemí.⁵⁵

Po první světové válce přešla pod rumunskou korunu následující území: Sedmihradsko, Besarábie, Banát, jižní Dobrudža a Bukovina. Uskutecnila se tak myšlenka Velkého Rumunska, tj. sjednocení území obývaných Rumuny. Bukurešť se střetla s vážným problémem adaptace národnostních menšin v podmínkách národního a unitárního státu. Myšlenka o „rumunizaci“ a o dominantní roli rumunského národa byla široce rozšířena a po roce 1918 rychlým tempem aplikována. Současně byla vypracována a propagována řadou

⁵⁵ MOISUC, V. *Afirmarea statelor nationale independente unitare di centrul si sud-estul Europei: 1821–1923*. București: Ed. Acad. Rep. Soc, 1979, s. 40.

rumunských pravicových autorů: Pamfil Șeicaru⁵⁶, Nae Ionescu⁵⁷, Constantin Rădulescu-Motru⁵⁸. Protože Rumunsko nemohlo podpořit svá práva z historického hlediska, rozhodlo se v této oblasti prosadit tím, že korigovalo etnicko-konfesní mapu ve svůj prospěch.⁵⁹

Po první světové válce se vlády na Balkánském poloostrově, zejména ve vítězných zemích, rozhodly vytvořit etnicky homogenní státy a systematicky se prosazovala politika zaměřená omezování jiných etnik. V tomto období byly pro vytvoření nového typu státu používány dvě metody – vyhnání jinorodé populace a rychlá asimilace.

Rumunsko se zaměřilo především na asimilaci. Při uskutečňování společného nacionalistického principu bylo někdy nutné uplatňovat diferencovaný přístup k jednotlivým nově připojeným územím. Jak již bylo zmíněno, pro rumunskou vládu měla jižní Dobruža spíše strategickou hodnotu. Usoudilo se, že rumunizace oblasti může být prováděna rychle, přísnějšími prostředky a bez ohledu na ekonomický dopad. I v této době chyběly v jižní Dobruži rozsáhlé investice. Rumunsko vypracovalo druhou, dlouhodobou záložní variantu, že pokud nebude možné dosáhnout trvalé integrace Cadrilateru, území by mohlo být využito jako nárazník k boji proti bulharským nárokům na severní Dobružu. Tento nápad a projekt se zvláště aktivně vyvíjel ve 30. letech a skončil v září 1940 podepsáním *Craiovske dohody*.

Bulhaři v jižní Dobruži představovali kompaktní a početnou komunitu s jasným bulharským vědomím a s dlouhým historickým osudem a pamětí. Zatímco Bulhaři v severní Dobruži, navzdory zachování bulharských etnických charakteristik, zůstali pevněji spojeni s Rumunskem díky dlouhodobějšímu integračnímu procesu a asimilační politice rumunského státu, kterému podléhali. Ukázalo se, že rumunizace, integrace a homogenizace různých etnik v rámci rumunského národa byly obtížným, ne-li někde nemožným procesem. Národ jako kulturní kategorie je zjednodušeno řečeno společenstvím lidí se společným vědomím stejné historické a kulturní identity, společenstvím žijícím na společném území, sjednoceným

⁵⁶ ȘEICARU, P. *Principii de politică națională: Orientări pentru românii din noile ținuturi*. Cernăuți, 1919.

⁵⁷ IONESCU, N. *Roza Vânturilor 1926–1933*. București: 1993.

⁵⁸ RĂDULESCU-MOTRU, C. *Etnicul românesc : comunitate de origine, limbă și destin*. București: Casa Școalelor, 1996.

⁵⁹ ГЛАДЫШЕВА А. С. *Население Южной Добруджи как объект политики румынизации (1913—1940 гг.)*. [vid. 2020-02-18] Dostupné z: rasboiulpentrutrecut.wordpress.com/2017/01/31/население-южной-добруджи-как-объект-н/. Navštíveno 18.2.2020.

společným jazykem, organizovaným v stát a spjatým s konkrétním teritoriem.⁶⁰ Proces budování národního státu v moderní době je neoddělitelný od utváření jednotné národní kultury, která zůstává základem pro sjednocení velké masy lidí. K tomuto procesu na území jižní Dobrudže nedošlo, a to navzdory uplatňovaným agrárním, ekonomickým a jiným opatřením. K tomu lze přidat nedostatek rovnosti občanských práv v procesu racionální integrace prováděné rumunskými orgány.

Bulharská vláda plnila přísně povinnosti v oblasti reparačních závazků a snažila se tak snížit jejich náklady. Současně bylo charakteristické dodržování menšinových práv proklamovaných ve smlouvách. Zahraniční politika Rumunska v době po válce byla zaměřena na udržení a posílení své pozice vítězné země, snažila se těžit z mezinárodních dohod a chtěla si rovněž zajistit jistotu rumunsko-sovětské hranice. Bulharsko-rumunské vztahy závisely mnohem více na dobré vůli Rumunska.

Status quo z roku 1913 byl v Dobrudži obnoven na základě *Bukurešťské mírové smlouvy* po skončení první světové války. Podle *Neuillyské mírové dohody* zůstala hranice mezi Bulharskem a Rumunskem stejná jako k 1. srpnu 1914. Hlavní velení Dohody vydalo 24. listopadu 1918 rozkaz bulharským vojenským jednotkám opustit Dobrudžu. Severní Dobrudža byla okupována francouzskými jednotkami pod velením generála Henri Mathiase Barthelota, zatímco jižní Dobrudžu obsadily italské a anglické vojenské oddíly. Rumunská vláda byla oprávněna umístit v jižní Dobrudži četnické jednotky. Rumunský stát začal v této bulharské oblasti budovat vlastní správu. Rozhodnutí o zavedení rumunské správy a četnictva v tomto regionu bylo bulharskou populací přijato s velkou nelibostí. Četné protesty, žádosti a prohlášení Dobrudžanů namířené proti opětovné rumunské okupaci zůstaly ze strany vítězných států nevyslyšeny.⁶¹

Po okupaci Rumunskem a Dohodou se Bulhaři z Cadrilateru ocitli v obtížné situaci. Během prvních 4–5 let po válce opustila značná část bulharské populace jižní Dobrudžu. Přibližně 45 tisíc Bulharů opustilo rodnou Dobrudžu a vystěhovalo se do Bulharska.⁶²

⁶⁰ *Съвременна българска енциклопедия в два тома*. Т. 2. София, 2009, s. 808.

⁶¹ ПЕТРОВ, П. *Научна експедиция в Добруджа, 1917 г.* II. изд. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 1994, s. 57–59.

⁶² ЗЛАТЕВ, Л., ЛЕБИКЯН, Х. *Иван Хаджииванов родови корени, общественик и деен ръководител на борбата за освобождението на Добруджа*. Русе: 2005, s. 77.

Do začátku 30. let se do Bulharska přestěhovalo 28 092 Dobrudžanů. Rumunský badatel Constantin Noe napsal, že: *“V roce 1927 Bulhaři prodali z vlastní vůle kolonistům svoji půdu a v listopadu 1928 přibližně 700 bulharských rodin opustilo Rumunsko.”*⁶³

V roce 1930 z celkového počtu 355 600 lidí zůstalo v oblasti 143 209 čili 37,9 % Bulharů a 77 728 neboli 20,5 % Rumunů. V roce 1940 bezprostředně před připojením jižní Dobrudže k Bulharsku zde žilo 156 600 Bulharů (46,7 %) a 94 000 Rumunů (28% populace). Až do roku 1940 území jižní Dobrudže ovládalo Rumunsko, přičemž ho osídlovalo Rumuny z Valašska a desítkami tisíc Arumunů. Arumuni jsou jednou z východo-románských etnických komunit z balkánsko-dunajského regionu – Rumuni (Valaši), Moldavani a Istrorumuni, kteří žili na začátku 20. století především na území Makedonie, Řecka a Albánie. Rumunská vláda nad tímto územím byla poznamenána represemi proti bulharskému obyvatelstvu.

V letech 1924–1925 Rumunsko kategoricky uplatňovalo základní principy, podle nichž se do roku 1940 uskutečňovala rumunizace jižní Dobrudže v oblasti agrární, kulturně-vzdělávací a kolonizační politiky.

Zahájení kolonizace jižní Dobrudže obyvateli Starého království (Vechiul Regat) byla spjata s přijatým vládním nařízením č. 3456 ze dne 3. listopadu 1922, podle kterého bylo rozhodnuto o vytvoření několika skupin vojenských kolonií. V západní části Kaliakry bylo vytvořeno 13 kolonií, které se v letech 1916–1918 účastnily bitev na dobrudžské frontě. Každý kolonista dostal 25 ha půdy a správci kolonií, kteří působili v aktivní nebo rezervní armádě a zúčastnili se první světové války, dostali 75 ha půdy na 15 let. Později jim byla tato půda prodána za sníženou cenu nebo s podporou rumunského státu. V těchto koloniích se usídlilo 458 kolonistů, z nichž všichni pocházeli z původních území Rumunska. Zřízením kolonií však nebylo dosaženo očekávaných výsledků. V roce 1929 byla provedena revize, po které si 265 kolonistů ponechalo půdu o rozloze 25 ha, 179 kolonistů mělo k dispozici 10 až 15 ha půdy a 14 osob bylo z kolonií vyloučeno.⁶⁴

Hromadná kolonizace jižní Dobrudže pokračovala i v letech 1925–1933. Rumunský badatel George Ungureanu tvrdil, že rumunská vláda ne zcela šťastně volila při kolonizaci jižní Dobrudže dvě nesouvislé a nejednotné strategie: nucenou integraci a násilnou asimilaci. Nucená integrace se prováděla udržováním sporů a nenávisti mezi Bulhary a Turky a

⁶³ NOE, C. *Colonizarea Cadrilaterului*. București, 2005, s. 72.

⁶⁴ *Tamtéž*, s. 23–25.

formováním rumunofilských nálad v turecko-tatarském prostředí. Druhý směr se vydal cestou zavádění rumunského jazyka ve školách a ve správě, ale v mezích ustanovení povolených podle *Smlouvy o respektování práv menšin* ze dne 19. prosince 1919.⁶⁵

Vzhledem k zemědělské povaze oblasti byla agrární politika a agrární reforma rumunského státu nejdůležitější stránkou pro rumunizaci tohoto území. Dne 22. dubna 1924 byl přijat nový pozemkový zákon pro jižní Dobrudžu, který zavedl zastaralý osmanský feudální režim. Podle něj byla celá půda s malými výjimkami prohlášena za mirijskou, tj. státní. Z toho vyplývá, že vlastníci půdy nebyli úplnými vlastníky, a aby získali právo na vlastnictví, museli se vzdát ve prospěch státu jedné třetiny své půdy. Tato opatření byla prováděna během nejintenzivnějších prací na poli. Tato opatření rumunské vlády týkající se pozemkového práva z roku 1924 byla sledována vnějšími pozorovateli. Jugoslávský zplnomocněný ministr v Sofii Milan Rakić uvedl, že rumunská agrárně-legislativní opatření měla dopad na *“8–10 tisíc bulharských rodin, čili 60–70 tisíc lidí”*. *“Všichni tito lidé, pokud zůstanou bez půdy, se budou se muset vystěhovat z Rumunska a přesunout se do Bulharska, což by bylo pro Bulharsko velmi nepříjemné, neboť se sníží počet Bulharů v Dobrudži a zvýší se počet uprchlíků v Bulharsku...”*⁶⁶ Při různých příležitostech bylo provedeno úplné zabavení zemědělských hospodářství, zejména prostřednictvím nuceného odkupu. Bulhaři byli silně zatíženi daněmi a zbaveni možnosti půjčky. V důsledku toho bylo za méně než dvě desetiletí odebráno téměř 500 tisíc hektarů půdy původním vlastníkům.

O několik let později poté, co rumunský stát měl v jižní Dobrudži obrovský pozemkový fond, vznikla myšlenka přetvoření státních pozemků ve velké parcely. V letech 1930–1935 se za tímto účelem v jižní Dobrudži prováděla tzv. *“komasace”* neboli scelování pozemků. V tomto procesu komasace byla bulharská populace zbavena nejúrodnější půdy a zároveň dostala nerovnocenné pozemky. Tímto způsobem byla bulharskému hospodářství v jižní Dobrudži zasazena nová rána hospodářského a národního charakteru.

V roce 1925 kromě vojáků a dalších kolonistů z Rumunska začalo masové osídlování této části země Arumuny z řecké Makedonie. Tento proces přivedl v jižní Dobrudži na mizinu bulharské zemědělce a došlo k ještě citelnějším etnickým proměnám v oblasti. Kolonisté byli ubytovávaní v domech bulharských obyvatel a výjimkou nebyly případy násilí u jejich

⁶⁵ *Minoritățile naționale din România: 1918-1925*. București: Arhivele Statului din România, 1995, s. 174–178.

⁶⁶ *Tamtéž*.

hostitelů. To způsobilo, že někteří Bulhaři opustili tento region, neboť se v jejich domech usadili novoosídlenci, o čemž psali i současní rumunští spisovatelé.⁶⁷ Do listopadu roku 1928 se v jižní Dobrudži usídlilo (především v silistrijské oblasti) 2 157 arumunských rodin.

Během tohoto období byly zavedeny různé vzdělávací zákony, předpisy a vyhlášky týkající se bulharského vzdělávání, bulharských učitelů a intelektuálního rozvoje bulharské mládeže s cílem, aby bulharské děti byly zapsány a vzdělávány v rumunských školách. Takový charakter měly: *Zákon pro národní osvětu* z roku 1924 a *Zákon o soukromém vzdělávání* z roku 1925, které platily také pro jiné národnostní menšiny v Rumunsku.⁶⁸ V tomto období bylo v jižní Dobrudži obtížné udržovat bulharskou vzdělávací činnost. Podle pozorovatelů se do roku 1940 podařilo zachovat několik bulharských škol, a to především díky odolnosti obyvatelstva, touze Dobrudžanů po bulharském vzdělávání a sebezapření bulharských učitelů, jejichž platy byly třikrát nižší než platy učitelů v rumunských školách.⁶⁹ V době, kdy se měly bulharské děti a mládež integrovat v rámci rumunského národa a státu, byly rumunské děti a mládež vychovávány v duchu nacionalismu a nenávisti vůči nerumunským národnostem v Rumunsku.

Po dvě desetiletí se snažily rumunské úřady všemi možnými způsoby zničit bulharskou vzdělávací činnost. Budovy a školní pomůcky byly zabaveny a bulharští učitelé byli vyloučeni. V předvečer druhé světové války v jižní Dobrudži existovaly pouze 4 bulharské školy – v Kavarně, Silistře, Dobriči a Balčiku. Tato školní zařízení byla podporována bulharským obyvatelstvem. V nich studovalo sotva 3 100 studentů a pracovalo 182 učitelů.

Kromě ekonomických omezení museli Bulhaři v jižní Dobrudži čelit i diskriminaci bulharské církve, navzdory společné pravoslavné víře obou národů. Ze 112 bulharských kostelů, fungujících v roce 1912, Rumuni k roku 1935 neobsadili pouze několik. Bulharští duchovní byli nahrazeni rumunskými, přičemž většina výnosu spadala pod pravomoc rumunské pravoslavné církve. Jen 14 vesnicím odsouhlasila rumunská vláda vykonávat bohoslužbu v bulharském jazyce, a to pouze v místech, kde bulharská populace převyšovala

⁶⁷ COSTEA M. *Relațiile politico-diplomatice româno-bulgare (1938-1940)*. Cluj-Napoca: Napoca star, 2010, s. 110–111.

⁶⁸ CSATÁRI D. *Dans la tourmente. Les relations hungaro-roumaines de 1940 à 1945*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1974, s. 26–27.

⁶⁹ ЛЮЛЮШЕВ, М. *Просветното дело на българската емиграция в Румъния през Възраждането*. София: Наука и изкуство, 1986, s. 237–239.

zbytek obyvatel o 80 %. Majetek církve byl rovněž zabaven. Knihovny a tradiční bulharská společenská střediska z období bulharského obrození byly uzavřeny. Bulharské noviny byly reálně zakázány, ačkoli mohly formálně existovat.⁷⁰

Spolu s administrativním, finančním a policejním tlakem na bulharské vzdělávání, bylo bulharské obyvatelstvo vystaveno tlaku a rumunizaci, kterou řídily centrální rumunské orgány v Bukurešti. V roce 1924 bylo tedy vydáno nařízení za účelem posílení “morálního ducha” rumunské populace v jižní Dobrudži a k boji proti “propagandě” namířené vůči rumunskému státu. Další nařízení konkrétně věnovalo pozornost posílení loajality vůči rumunskému národu mezi bulharskou populací a bulharskými studenty.⁷¹

Způsob rumunizace, tempo a prostředky, přetvoření jižní Dobrudže ve vnitřní kolonii Rumunska – to vše se stalo objektem kritiky mnoha Rumunů včetně lidí, co v té době řídili stát. Po zavedení tohoto zákona Eugen Zamfírolu sám prohlásil, že zákon “*musí být považován za juristickou ohavnost*”.⁷² V tomto duchu se k této záležitosti vyjádřili další rumunští politici a právníci.⁷³

Generál Ioan Vlădescu, který spolupracoval na kolonizaci této oblasti rumunským elementem, charakterizoval vztahy nuceného umísťování kolonistů v jižní Dobrudži s místním obyvatelstvem jako “*postrádající jakékoli porozumění, jakýkoli civilizovaný a lidský charakter, neboť jedinými prvky jejich kontaktu jsou vůle a hůl, které jim slouží vždy a stejně tak, jako bonboniéra slouží pohostinnému hostiteli, aby ji nabídl svým hostům.*” Pokud jde o správní strukturu oblasti, generál uvedl, že úředníci jsou nezpůsobilí, neboť “*nikdo nemá ponětí o své misi*”. Jiní chápali jejich vyslání do Cadrilateru jako trest a “*většina přišla za jiným účelem – pro osobní zisk, ale všichni se tam cítí být cizí*”. Podle generála Vlădescu cítilo místní obyvatelstvo k cizí rumunské vládě nenávist.⁷⁴

⁷⁰ COSTEA M. *Relațiile politico-diplomatice româno-bulgare (1938-1940)*. Cluj-Napoca: Napoca star, 2010, s. 100–107.

⁷¹ ЛЮЛЮШЕВ, М. *Просветното дело на българската емиграция в Румъния през Възраждането*. София: Наука и изкуство, 1986, s. 236.

⁷² Lupta, č. 807, 27.8.1924.

⁷³ PENAKOV, I. *Le régime de la propriété rurale en Dobroudja de Sud. Opinions et constatations roumaines*. Sofia: Union Bulgare pour la paix et pour la Société des Nations, 1929.

⁷⁴ VLĂDESCU, I. *Cadrilaterul. Ce este și ce trebuie să fie. Colonizarea și naționalizarea lui*. Constanța, 1927, s. 37, 51, 71.

Přes petice bulharského obyvatelstva z jižní Dobrudže, které byly zaslané Společnosti národů, nedošlo v přístupu rumunských úřadů k žádným změnám. K bezmocné Společnosti národů se přidala také neochota rumunské diplomacie poskytovat odpovědi a vysvětlovat chování rumunských úřadů v jižní Dobrudži. Společnost národů se ukázala být zcela neefektivní při zlepšování situace bulharské populace v jižní Dobrudži. Žádná bulharská petice o situaci v jižní Dobrudži se k Radě Společnosti národů nedostala, nemohla se tak stát předmětem veřejné debaty. Svůj podíl viny nese ale i bulharská vláda, která prováděla tzv. politiku “kurtoazního sousedství v oficiálních bulharsko-rumunských vztazích” na úkor bulharského obyvatelstva v jižní Dobrudži. Rumunská diplomacie usilovala o to, aby Společnost národů neměla možnost kontrolovat situaci v Dobrudži. Kvůli tomu se v rumunském tisku objevily články, které vsugerovaly menšinám, že všechny jejich stížnosti či žádosti by měly řešit v Bukurešti, nikoli v Ženevě (sídlo Společnosti národů). Několika manévry se Rumunsku podařilo zabránit jakýmkoli zásahům Společnosti národů v otázce ochrany menšinových práv dobrudžských Bulharů.⁷⁵

Zvláště působivá byla prohlášení Nicolae Titulesca (rumunského ministra zahraničních věcí) při rozhovoru s britským zplnomocněným ministrem v únoru 1933. Na základě skutečností o politice vůči bulharskému obyvatelstvu v Dobrudži a obvinění z denacionalizačního charakteru rumunské politiky v této oblasti, Titulescu připustil, že *“Rumunsko by mělo být kvůli tamnímu stavu zkritizováno.”* Podle něj byla tato politika *“diktována z čiré hlouposti, a nikoli nepřátelstvím k Bulharům, avšak výsledky byly příliš žalostné”*.⁷⁶ Názor rumunského diplomata, který se týkal skutečných výsledků politiky rumunizace a otevřeně hovořil o rumunské vině na těchto výsledcích, sdíleli i další rumunští politici. K ospravedlnění diskriminační politiky vůči Bulharům v Dobrudži se často používala obvinění, že dobrudžští Bulhaři páchají nepokoje nebo že jsou nižšího intelektu a méně vzdělaní. Rumunští intelektuálové tyto myšlenky často vyvraceli.

Hlavním cílem rumunské zahraniční politiky v meziválečném období bylo zachování územních zisků získaných po první světové válce. Její obecné pokyny byly v souladu s hlavními tendencemi v evropských mezinárodních vztazích. V předvečer druhé světové války probíhaly v Evropě procesy rozšiřování revanšismu a snahy o korekce

⁷⁵ КУЗМАНОВА, А. Българският характер на Добруджа през 1878-1940 г. през погледа на тогавашните румънци. In: Представата за „другия“ на Балканите, София: 1995, s.239.

⁷⁶ Public Record Office. Foreign Office. 371/16820, s. 195.

versailleského systému smluv, o úpravu hranic stanovených na základě mírových dohod po první světové válce.

Zahraniční politika Rumunska procházela v meziválečném období složitou proměnou. Od konce roku 1936 Rumunsko lavírovalo mezi dvěma vojenskými bloky. Po mnichovské dohodě a po konečném obsazení Československa Hitlerovým Německem měla tato politika manévrování tendenci přiklonit se na stranu Třetí říše. Přes rozšiřování rozlohy Rumunska v době mezi dvěma světovými válkami, zůstalo státem, jehož zahraniční politická pozice byla do značné míry určována změnami společné mezinárodní situace a zahraniční politikou velmocí. Proto bylo Rumunsko v rámci mezinárodních vztahů, zvláště v letech druhé světové války, přinuceno přizpůsobit svou politiku vyjasnění reality v této oblasti.

2.4. V průběhu druhé světové války

Versailleský systém nebyl po první světové válce schopen dlouhodobě zajistit mír ani udržet dominantní postavení vítězných států v Evropě. Trestající a strategický charakter *Neuillyské smlouvy* vyvolal na Balkáně rozpory, které bránily v rozhodujících momentech pokusům o balkánskou spolupráci. Po uzavření *Neuillyské smlouvy* patřilo Rumunsko k vítězným zemím, které byly spokojeny s mírovými dohodami, zatímco Bulharsko patřilo k poraženým a smlouvami poškozeným státům. To nevyhnutelně postavilo proti sobě obě tyto země a definovalo to jejich vztah v rámci společných rozporů mezi vítězi a poraženými. Vývoj bulharsko-rumunských vztahů byl po první světové válce téměř zcela určen otázkou jižní Dobrudže.⁷⁷

Na začátku války se Rumunsko potýkalo s vážnými problémy při udržování územní celistvosti státu v rozsahu dosaženém v rámci versailleského systému. Na jaře roku 1940 byla Francie poražena Německem, a Rumunsko tak ztratilo důležitého spojence a podporovatele. Současně se vyostřila situace na sovětsko-rumunské hranici, neboť SSSR naléhal na Rumunsko, aby mu postoupilo Besarábii. Dne 28. června 1940 se korunní rada Rumunska rozhodla předat Besarábii Sovětskému svazu. Rumunsko čelilo nátlaku také ze strany Maďarska, které žádalo vrácení Sedmihradsko. K tomu došlo 30. srpna 1940, kdy bylo

⁷⁷ КУЗМАНОВА, А. *От Ньой до Крайова. Въпросът за Южна Добруджа в международните отношения (1919–1940 г.)*. София: Наука и изкуство, 1989, s. 48–49.

po druhé vídeňské arbitráži severní Sedmihradsko vráceno Maďarsku. Od zimy roku 1940 navíc také bulharská diplomacie směřovala své úsilí k navrácení jižní Dobrudže Bulharsku.

Po vypuknutí druhé světové války do konce jara 1940 došlo k postupnému přistoupení Rumunska k silám Osy. Dne 23. listopadu 1940 se Rumunsko definitivně připojilo k Paktu tří a během války zůstalo věrným spojencem Německa. Od 22.června 1941 do srpna 1944 bojovala rumunská armáda na straně Německa proti SSSR.

Bulharsko se začalo sbližovat s Německem a Itálií již na začátku 30. let 20. století. Tento proces sílil zejména od roku 1934. V následujících letech prudce vzrostla mnohostranná spolupráce mezi Bulharskem a Německem. Tím se prohloubil německý nátlak na oficiální přidružení Bulharska k Německu a jeho spojencům. Sovětský svaz rovněž předložil Bulharsku formální návrh na podepsání dohody o spolupráci. V roce 1940 bulharská diplomacie a politická elita aktivně pracovaly na vrácení jižní Dobrudže za pomoci mezinárodní podpory zejména Německa a Sovětského svazu.

Po roce 1936 se Rumunsko přeorientovalo z politiky plného zachování versailleského systému na politiku zachování regionálního statusu quo a zdůvodňovalo to tezí, že ústupky, které mohou být uděleny Německu, jsou pro Maďarsko a Bulharsko nepřijatelné. V době po první světové válce, kdy zemi vedl Take Ionescu, v první polovině 30. let za Nicolae Titulescu i v předvečer druhé světové války, kdy v čele stál Grigore Gafencu, byla rumunská zahraniční politika jedním z nejdůslednějších odpůrců politiky bulharské vlády a jejího úsilí o mírovou revizi *Neuillyské smlouvy*.⁷⁸

V předvečer války (zejména po Mnichově) procházela bulharská zahraniční politika včetně dobrudžské otázky rychlým vývojem. V té době bylo Bulharsko vystaveno silnému politickému, diplomatickému a ekonomickému tlaku ze strany velmocí a již vytvořených koalic, aby přestalo být neutrální a připojilo se k některé z koalic. Na jaře 1939 bulharský ministerský předseda Georgi Kioseivanov veřejně předložil parlamentní komisi pro zahraniční politiku dobrudžskou otázku jako první požadavek v systému mírové revize *Neuillyské smlouvy*. Odůvodnil to konkrétními historickými, ekonomickými, politickými a konjunkturálními důvody. Dobrudža patřila původně Bulharsku, žilo zde kompaktní bulharské obyvatelstvo, které si navzdory rumunské hospodářské a kulturní represi zachovalo své národní vědomí, svou kulturu, jazyk a národní tradice. Jak bylo uvedeno ve zprávě výboru pro průzkum situace v Dobrudži, v době rumunské vlády v této oblasti žila populace s jasným

⁷⁸ TITULESCU, N. *Documente diplomatice*. București: Editura Politică, 1967.

národním vědomím, s velkým počtem lékařů, advokátů, agronomů, veterinářů, inženýrů, kteří se sice vzdělávali na rumunských univerzitách, ale až na vzácné případy se cítili být Bulhary. Jižní Dobruď byla přirozenou součástí Bulharska, hospodářskou oblastí Varny, Ruse a Šumenu, obilnicí Bulharů. Navíc byla tato země odebrána Bulharsku na základě nespravedlivé mezinárodní dohody nezohledňující historii, ani geografii a ani etnická práva Bulharů.⁷⁹

V květnu 1939 se vztahy mezi Bulharskem a Rumunskem vyostřily, neboť ve vesnici Belica na jihu Dobruďe bylo zabito 25 lidí. V Sofii na protest proti tomu vraždění proběhly demonstrace a z různých evropských hlavních měst dorazili korespondenti, aby sledovali vývoj událostí. Až do 1. března 1941 si Bulharsko zachovalo svou neutralitu, ale ve skutečnosti směřovala jeho politická orientace k Německu. V březnu 1939 rozšířil v Sofii krajně pravicový spolek "Otec Paisij" výzvu k návratu jižní Dobruďe. Předseda parlamentu Stojčo Mošanov v rozhovoru pro francouzské noviny *Le Petit Parisien* zdůraznil, že jižní Dobruďa byla obilnicí Bulharska a produkovala 16 % bulharské produkce obilovin. Současně zdůraznil, že *"nezapomínáme na staré časy turecké nadvlády, kdy slavní Bulhaři našli přátelské útočiště v Rumunsku... Bez povyku chceme vrátit toto území, které již Berlínská smlouva z roku 1878 zahrнула do nově vytvořeného bulharského státu."*⁸⁰

Nesporné právo Bulharska na jižní Dobruďu, krutost rumunské kolonizace a přirozená snaha Bulharů v této oblasti připojit se opět ke své vlasti probouzely v předvečer války nálady a snahy o osvobození Dobruďe.

Bulharská diplomacie využila této situace a započaté revize mírových dohod a již v roce 1938 provedla průzkum o možné mezinárodní reakci na bulharskou žádost. Stalo se tak během setkání bulharského ministerského předsedy Kjozevanova s Hitlerem, a poprvé tak byla Dobruďa věnována patřičná pozornost. V lednu 1939 Boris III. předložil v Římě dobudžskou otázku, ale nikdo se nezaobíral bulharskými nároky, neboť se Itálie zajímala především o jižní Balkán (Dalmácii, Albánii a Epirus).⁸¹ Počáteční průzkumy bulharské diplomacie vládě ukázaly, že se stále všichni neshodnou v otázce revizionismu mírových dohod. Po mnichovské dohodě se Německo snažilo přilákat Rumunsko na svou stranu, aby mu Rumunsko poskytlo ropu a nezabývalo se dobudžskou otázkou ve snaze zajistit mír

⁷⁹ ЦДА, ф. 176, оп.8.а.е.319, л.46.

⁸⁰ МОШАНОВ, С. *Моята мисия в Кайро*. София: Петекс, 1991, с. 78–79.

⁸¹ ГЕНЧЕВ, Н. *Външната политика на България (1938-1941)*. София: Издателство Вектор, 1998, с. 100.

na Balkáně. Tato pozice německé diplomacie zůstala na dlouhou dobu nezměněna, a to až do konečného prosazení německého vlivu v rumunské ekonomice a politice. Avšak na začátku roku 1940, kdy Bulharsko čelilo nejsilnějšímu diplomatickému tlaku ze strany anglo-francouzského bloku, a v době prohlubujících se vztahů s SSSR, se bulharská diplomacie znovu pokusila v otázce Dobrudže obrátit na Německo, přičemž zdůrazňovala západní a ruskou hrozbu. Do jara 1940 Německo chránilo celistvost Rumunska. Konečné spojení Rumunska s Německem zajistilo, že anglo-francouzská diplomacie se přeorientovala na Bulharsko a jeho zájmy o jižní Dobrudžu.

Současně se postoj SSSR k bulharským požadavkům na Dobrudžu lišil od postoje Německa a anglo-francouzského bloku. V předvečer a na začátku druhé světové války se jeho zájmy na Balkáně soustředily hlavně na Bulharsko. Na druhé straně měl SSSR teritoriální nároky vůči Rumunsku, které Německo uznalo. Tyto okolnosti naznačily důslednost sovětské politiky vůči Rumunsku a Bulharsku a předurčily jeho souhlasný postoj k bulharským požadavkům na Dobrudžu.

Na jaře roku 1940 se rýsovala příznivá mezinárodní situace pro vyřešení otázky jižní Dobrudže ve prospěch Bulharska. Německo již úspěšně prosadilo svůj vliv v rumunské politice. Ve snaze převzít kontrolu nad situací v jihovýchodní Evropě se Německo snažilo získat Bulharsko na svou stranu, a německá diplomacie proto podpořila myšlenku kompenzace Bulharska, Bulharsku měla být navracena jižní Dobrudža. Anglo-francouzský blok opustil Rumunsko a snažil se hledat výhody prostřednictvím podpory Bulharska v otázce jižní Dobrudže. Sovětský svaz nadále hájil svůj postoj: Bulharsko má na Dobrudžu historická a ekonomická práva. Tímto postojem chtěl rozšířit svůj vliv v Bulharsku.

Ve svém úsilí udržet si jižní Dobrudžu hledalo Rumunsko mezinárodní podporu, zejména podporu Itálie a Německa, což se postupem času a vývojem událostí na Balkáně a v Evropě ukázalo jako nešťastný krok. Na začátku druhé světové války se Rumunsko ocitlo v nevýhodné situaci, bylo zcela izolované a podřízené Německu, „opuštěné“ Anglií a Francií, nemohlo tedy vést samostatnou politiku. Tyto změny v mezinárodní situaci jej nutily k ústupkům. Již na začátku roku 1940 rumunská vláda začala hledat způsoby, jak vylepšit vztahy s Bulharskem. V oficiálních rozhovorech rumunští politici neodmítali diskutovat o vrácení jižní Dobrudže Bulharsku. V dubnu 1940 označil ministr zahraničních věcí Ivan Popov otázku Dobrudže jako prioritu a radil bulharským diplomatům, že Bulharsko chce tuto otázku vyřešit pokojně, že jde o nápravu nespravedlnosti, Bulharsko nemá v Rumunsku žádné jiné zájmy a je připraveno uzavřít s Rumunskem dohodu o neútočení nebo

zaručit novou společnou hranici. Bulharská diplomacie jednala v Berlíně, Moskvě, Londýně, Paříži, Bukurešti.⁸²

Maďarsko a SSSR vyvíjely silný tlak na Rumunsko, které bylo vystrašené a rozhodlo se otázku Dobrudže rychle vyřešit. Bulharská diplomacie se domnívala, že musí jednat před velmocemi rychle a energicky. Obzvláště se upevnila kontakty s Německem, SSSR a Maďarskem.

Za účelem dosažení co největších úspěchů se bulharská diplomacie snažila udržovat dobré vztahy se všemi evropskými mocnostmi.⁸³ Rumunsku bylo doporučeno dohodnout se s Bulharskem a Maďarskem, za což mu měly Německo a Itálie zaručit jeho hranice. Postoupení území bylo v Rumunsku pochopitelně nepopulární myšlenkou. V Sedmihradsku začali rolníci kopat zákopy a do Dobrudže byli vysláni vojáci. Vztah k Německu se vyostřil a ve společnosti vzrostlo napětí. Rumunsko nemělo žádnou vnější podporu: dokonce i jeho spojenec Jugoslávie podpořil Bulharsko v jeho aspiracích ohledně Dobrudže.

Bulharsko ideálně zvolilo čas pro vyřešení dobrudžské otázky ve svůj prospěch. Přestože jej nepodpořily všechny země, nikdo nebyl otevřeně proti.

Během četných rozhovorů vznesli rumunští politici mnoho otázek, které se týkaly vrácení jižní Dobrudže. Rumunští státníci otevřeně žádali, aby Silistra a Balčik zůstaly v rumunském držení, chtěli tak prodlužovat vyjednávání. Bulhaři se proti tomu důrazně postavili. Dokonce i rumunský král Carol II. napsal bulharskému carovi, že by Balčik měl zůstat svobodným městem, přičemž své stanovisko odůvodnil tím, že srdce jeho matky královny Marie je právě zde pohřbeno. Zdá se, že tento sentiment se objevil později, neboť král dříve nabídl tento palác jako zástavu za půjčky od belgických a francouzských bank. Rumuni na jedné straně žádali povinné vysídlení Bulharů ze severní Dobrudže, ale na straně druhé nepřipouštěli stejnou povinnost pro "rumunské kolonisty" z jižní Dobrudže.

Krátce po vstupu sovětských vojsk do Besarábie a Bukoviny (26.–28. června 1940) vyhlásilo Maďarsko dne 28. června vojenskou připravenost a nastolilo otázku osvobození Sedmihradska a jeho připojení k mateřskému státu. Německo souhlasilo s tím, že přijme roli arbitra při jednáních mezi oběma zeměmi. Hitler na schůzce s ministerským předsedou Bogdanem Filovem a ministrem zahraničí Ivanem Popovem dne 27. července 1940

⁸² ЦДА, ф. 176, оп.8. а.е.16, л. 62

⁸³ БАЕВА, И. *Представата за Европа в модерна България – от Османската империя до Европейския съюз*. Slavia Meridionalis, č. 12, 2012, s. 181

v Salcburku uznal bulharská práva na jižní Dobrudžu. Na této schůzi Hitler a Ribbentrop hovořili o “morálních závazcích” Německa vůči Bulharsku a souhlasili s bulharskými požadavky, včetně Silistry, ale zároveň žádali, aby dobrudžská otázka nebyla spojována s otázkou Sedmihradska.⁸⁴

Dvě nejvlivnější mocnosti na Balkáně – Německo a SSSR – se definitivně přiklonily na bulharskou stranu. Anglie a Francie v té době neměly v tomto regionu rozhodující hlas. Balkánská dohoda⁸⁵, hluboce rozdělená a ochromená, nepodnikla žádné kroky na podporu Rumunska. V konečném důsledku se od Rumunska, původního spojence, odklonila i Jugoslávie a přidala se k Bulharsku.

Za těchto okolností pověřila korunní rada Rumunska dne 2. srpna 1940 ministerstvo zahraničí k zahájení jednání s Maďarskem a Bulharskem. Maďarsko se uchýlilo k arbitráži ze strany hitlerovského Německa. Car Boris III., přestože na něj naléhali někteří bulharští diplomaté, aby se využilo období “rychlého placení účtů” prostřednictvím německé arbitráže, trval na argumentačních bilaterálních jednáních. Dne 19. srpna 1940 vyplula bulharská delegace z Vidinu směr Calafat a odtud vlakem do Craiovy, v čele se zplnomocněným ministrem Svetoslavem Pomenovem a velitelem varenské posádky generálem Popovem. Dne 19. srpna 1940 začala ve městě Craiově jednání. Rozhodnutí druhé vídeňské arbitráže ze dne 30. srpna 1940 předat severní Sedmihradsko Maďarsku způsobilo v Rumunsku vážnou politickou krizi. Král Carol II. se vzdal trůnu a moci se chopil Ion Antonescu.

Hlavním úkolem bulharské delegace bylo nedopustit, aby Silistra a Balčik zůstaly pod rumunskou vládou. Dále, aby vysídlování nebylo povinné ani pro Bulhary ze severní Dobrudže, ale ani pro Rumuny z jižní Dobrudže. Během druhé světové války bylo jediným bulharským územním ziskem vrácení jižní Dobrudže, a to proběhlo mírovou cestou.

Právě bulharské požadavky a snahy získaly širokou mezinárodní podporu a souhlas. Zprávy o mírovém navrácení jižní Dobrudže vyvolaly u bulharského lidu radost a nadšení. Celá země byla zaplavena slavnostmi a konaly mimořádné bohoslužby.

⁸⁴ ФИЛОВ, Б. *Дневник*. София: Издателство на Отечествения фронт, 1990, s.208–209.

⁸⁵ Balkánská dohoda (Balkánský pakt) bylo uskupení tvořené Jugoslávií, Rumunskem, Řeckem a Tureckem. Tyto státy se zavazovaly dne 9. února 1934 vzájemně respektovat a udržet geopolitický status quo v tomto regionu. Tento pakt byl objektivně namířen proti případným pokusům Bulharska o revizi Neuillyské smlouvy.

Vyřešení dobrudžské otázky bylo nesporným úspěchem bulharské diplomacie a na základě *Craiovské dohody* byla obnovena historická práva Bulharska na toto teritorium.⁸⁶ Za podpory Německa a SSSR byla dne 7. září 1940 v rumunském městě Craiově podepsána dohoda mezi Bulharskem a Rumunskem o odstoupení jižní Dobrudže.

Vyřešení problému jižní Dobrudže v zájmu Bulharska se v dalších měsících odráželo v mezinárodních událostech. Bulharsko odmítlo sovětské návrhy na uzavření smlouvy o vzájemné pomoci. Připojení této oblasti by bylo možné teprve po zpětném získání Besarábie ze strany Sovětského svazu. Ve složité situaci zahraniční politiky se v průběhu přípravy Německa na válku možnosti manévrování v Bulharsku ukázaly vyčerpané. Dne 1. března 1941 ministerský předseda Bogdan Filov podepsal ve Vídni dohodu o přistoupení Bulharska k Paktu tří.

Do konce druhé světové války byly bulharsko-rumunské vztahy vysloveně nepřátelské, navzdory tomu, že oba státy byly součástí Paktu tří. V následujících letech, až do konce války, si Rumunsko nepřestalo nárokovat ztracenou (podle *Craiovské dohody*) jižní Dobrudžu, přičemž Bukurešť kladla zvláštní důraz na přístavní město Silistru a černomořský Balčík, které byly sporné již v době jednání v Craiově. Neexistovaly žádné historické ani etnické argumenty pro připojení tohoto území k Rumunsku.

V letech druhé světové války obě sousední země dodržovaly závazky a plnily dohody (vojenské, politické, ekonomické, finanční, ideologické) s Německem, což v Bulharsku a Rumunsku prohloubilo sociálně-ekonomickou a politickou krizi. Drobný rozdíl nalezneme v míře vojenské účasti ve válce na straně Německa. Bulharsko na rozdíl od Rumunska neposlalo jednotky na východní frontu.

Během druhé světové války byl charakteristický konfrontační duch v bulharsko-rumunských vztazích, ačkoli existovaly případy koincidence politických zájmů, které vedly k myšlenkám poznávání, sbližování a spolupráce mezi Bulhary a Rumuny. Tyto projevy neměly trvalý úspěch mezi inteligentními elitami v Rumunsku a Bulharsku.⁸⁷

⁸⁶ Електронен вестник за музеология и военна история, ч. 1, 2017. [vid. 2019-11-12] Dostupné z: http://www.militarymuseum.bg/Pages/Publications/Electronic%20journal/broeve/2017_01.pdf.

Navštíveno 12.11.2019

⁸⁷ НЯГУЛОВ, Б. *Румъните и Румъния в българската книжнина 1878-1889*. [vid. 2020-03-27] balkansbg.eu/bg/content/b-identichnosti/492-rumantzite/.html. Navštíveno 27.3.2020.

Jedním z takových projevů bylo speciálně připravené a publikované vydání bulharského časopisu *Сердика* (1943) věnované rumunské kultuře. Toto vydání obsahovalo esej tehdy známého profesora Borise Jocova – ministra školství a blízkého spolupracovníka ministerského předsedy Bogdana Filova. Text profesora Jocova zdůrazňoval tezi o vzájemné geopolitické závislosti rumunského a bulharského národa a jejich států. Podle něj *“myšlenka latinity a myšlenka slovanství nepostavila proti sobě oba tyto národy”*.⁸⁸ Myšlenka latinity a slovanství je však do značné míry pravdivá a poskytuje vysvětlení řady zvláštností a specifik národní psychologie, politiky (zejména zahraniční obou sousedních států) i postojů různých zemí k nim, zejména v kritických a přelomových dobách.

Druhá světová válka skončila pro balkánské země podepsáním *Pařížské mírové smlouvy* v únoru 1947. Ve zdoluhavých předběžných jednáních v říjnu 1946 mezi ministrem zahraničních věcí SSSR Vjačeslavem Michajlovičem Molotovem a tehdejším rumunským ministrem zahraničí Gheorghem Tătărescem se Tătărescu vyjádřil k otázce jižní Dobrudže takto: *“...otázka tohoto území je nám zcela jasná: patří Bulharsku”*, ale navrhl podepsání nové smlouvy mezi Rumunskem a Bulharskem *“s níž jim dobrovolně odstoupíme jižní Cadrilater”*.⁸⁹

Mírová smlouva podepsaná s Bulharskem a Rumunskem dne 10. února 1947 uvádí, že hranice obou států *“budou stejné, jaké byly k 1. lednu 1941”*. Toto rozhodnutí ukončilo bulharsko-rumunský spor o jižní Dobrudžu. V případě Bulharska a Bulharů se na rozpory s Rumunskem již dávno zapomnělo, ale není tomu tak v případě Rumunska. V roce 1998 byl v Rumunsku schválen zákon, podle něhož osoby, které opustily jižní Dobrudžu v důsledku rozhodnutí *Craiovské dohody* a předání jižní Dobrudže Bulharsku v roce 1940, získávají kompenzaci za ztracený majetek.⁹⁰

⁸⁸ Сердика, 1943, s. 5–8.

⁸⁹ Советский фактор в Восточной Европе. 1944–1953гг. Документы: т.1 1944–1948 гг. Москва, 1999, s. 352, 422–423.

⁹⁰ COSTEA M. *Relațiile politico-diplomatice româno-bulgare (1938-1940)*. Cluj-Napoca: Napoca star, 2010, s. 438.

3. Smlouva o respektování práv menšin

Tvůrci versailleského statu quo v jedné chvíli pochopili, že státní hranice, které se prosazovaly v Evropě a na Balkáně, zdaleka nesplňují a neodpovídají etnickým hranicím, a proto jako kompenzaci těm, co zůstali pod cizí vládou a znevýhodněným národům, vytvořily mírové síly, tzv. *Smlouvy o respektování práv menšin*. Tato praxe existovala na Balkáně již od 18. století. *Mírová smlouva z Küçük Kaynarca* z roku 1774 opravňovala Rusko chránit pravoslavné křesťany žijící v Osmanské říši. Tato praxe pokračovala i *Sanstefanskou mírovou smlouvou* ze dne 3. března 1878.⁹¹

Otázka mezinárodní právní ochrany menšin se dále rozvíjela ve versailleském systému mírových dohod. V letech 1919–1920 byly v rámci tohoto systému rovněž uzavřeny specifické smlouvy na ochranu menšin. Pro Bulharsko byla tato dohoda nedílnou součástí *Neuillyské mírové smlouvy*, zatímco pro Rumunsko a další balkánské země (Jugoslávie, Řecko a Turecko) byly podepsány samostatné smlouvy na ochranu menšin. Podmínky těchto smluv byly stejné jak pro vítězné státy, tak i pro ty poražené. Hlavní body těchto dohod byly následující:

- 1) Společnost národů měla být nejvyšším pozorovatelem a mezinárodním garantem ochrany menšin.
- 2) Vlády byly povinny respektovat práva osob náležející k náboženským, jazykovým nebo konkrétním menšinovým skupinám.⁹²

Rumunsko podepsalo zvláštní dohodu na ochranu menšin až po ultimátu Nejvyšší rady Pařížské mírové konference dne 9. prosince 1919. Rumunská strana projevila odpor nejen při podpisu smlouvy o menšinách, ale i při převzetí závazku respektovat práva (zvláště bulharské) menšiny. Kromě toho rumunská delegace odmítla podepsat zvláštní závazek na ochranu bulharské menšiny, neboť po skončení první světové války neobdržela od Bulharska žádná nová území. Na Pařížské mírové konferenci byli zástupci Rumunska zmocněni odmítnout jak podepsání dohody, tak i závazek dodržovat práva menšin v rámci nových hranic Rumunského království. Rumunsko bylo přesvědčeno, že podepsáním tohoto dokumentu se naruší rumunská suverenita a vytvoří se příležitost k zásahu do vnitřních záležitostí země. Rumunské království podepsalo dne 9. prosince 1919 se státy Dohody a

⁹¹ МАНЧЕВ, К. *История на националния въпрос на Балканите*. София: Парадигма, 2008, s. 243.

⁹² *Tamtéž*, s. 241.

jejich spojenci *Smlouvu o respektování práv menšin*. Tato smlouva byla jediným mezinárodním aktem, který zaručoval dodržování práv Bulharů v Dobrudži.

Takzvaná menšinová smlouva, kterou bylo Rumunsko povinno plnit a řídit se jí, stanovila tři základní principy týkající se vzdělávání menšin:

- 1) právo menšinové populace otevírat a provozovat vlastní soukromé školy,
- 2) povinnost státu poskytovat základní vzdělání v jazyce menšiny, pokud v dané oblasti převládá,
- 3) spravedlivé rozdělení státních dotací pro státní účely.

Formálně byly tyto zásady přijaty rumunskou vzdělávací legislativou po válce, a to konkrétně v rámci zákonů o základním, středním a soukromém vzdělání (posledně jmenovaný byl přijat v roce 1925). V praxi se smluvní a právní ustanovení vztahovala na menšiny částečně a selektivně.⁹³

Po první světové válce a podpisu smlouvy na ochranu menšin měla rumunská vláda zkušenost z let rumunské správy v Dobrudži a již pocítila sílu a stabilitu národního vědomí dobrudžských Bulharů. Když bylo Rumunsko přinuceno podepsat *Smlouvu o respektování práv menšin*, činilo tak do značné míry s myšlenkou, že ji nebude dodržovat. Ion C. Brătianu rezignoval z důvodu neochoty podepsat tuto dohodu, přičemž jeho nástupce Alexandru Vaida-Voevod sám přiznal, s jakým záměrem Rumunsko souhlasilo podepsat smlouvu o menšinách: „*Až se dostanu k moci, nebudu menšiny masově zabíjet, neboť to Společnost národů a veřejné mínění v Evropě nedovolí, avšak vytvořím takové zákony, že samotné menšiny si raději seberou své hadry a odejdou*“.⁹⁴ Vaida-Voevod skutečně naplnil své výhrůžky a přijaté zákony v následujících letech byly zcela v tomto duchu a nepřátelsky zaměřené vůči menšinám v Rumunsku. Tento postup se netýkal jen Bulharů, ale také Maďarů, Ukrajinců, Rusínů a dalších rumunských národnostních menšin.

Narozdíl od ostré reakce Bukurešti na smlouvu o ochraně menšin, která jí byla uložena ze strany mocností ve stejném roce, bulharská vláda tento závazek bez výhrad přijala. Z hlediska vnitřní politiky nebyla tato smlouva v rozporu s ústavou a s vnitřní legislativou státu.

⁹³ МАНЧЕВ, К. *История на националния въпрос на Балканите*. София: Парадигма, 2008, s. 243.

⁹⁴ ZAHARIEFF M., SCELLE G. *Les minorités bulgares en Roumanie: conditions d'une entente bulgaro-roumaine*. Paris: Domat-Montchrestien, 1940, s. 86.

Obyvatelstvo severní Dobrudže, které porušilo rumunskou ústavu, bylo zbaveno možnosti mít stejná konstituční práva jako ostatní národy. Dobrudžané nemohli vysílat své zástupce do parlamentu a senátu. Zákon stanovil, že tato omezení budou v budoucnu odstraněna. Toto neurčité období trvalo 30 let. Soudní orgány byly rovněž přísně omezeny. Na obyvatelstvo se však vztahovaly všechny rumunské daně. Obyvatelé této oblasti byli na 10 let osvobozeni od pravidelné vojenské služby. V rozporu se zákonem se již v roce 1882 nabírali vojáci k výkonu pravidelné vojenské služby.

Dobrudža, dobytá Osmanskou říší, se od 15. století stala arénou aktivního přesunu lidí, včetně vojenské kolonizace, což je charakteristickým jevem pro rozšiřování říší. Proto zde nalezneme nejen muslimy (např. Turci a krymští Tataři), ale i pravoslavné obyvatelstvo žijící ve vesnicích (např. Rumuni, Bulhaři, Lipované⁹⁵, Gagauzové⁹⁶ či pravoslavní kozáci) a dále katolíky a protestantské Němce. K tomu musíme přidat skupiny lidí žijících ve městech nebo i jinde, jako např. různé obchodníky nebo kočovníky, kteří doplňují charakteristickou mozaiku Balkánu: Řekové, Srbové, Židé, Arméni a Romové a další.

Problematická historie tohoto regionu na konci 18. století a v průběhu 19. století (včetně válek mezi Osmanskou a Ruskou říší) přispěla k rozmanitosti komunit.⁹⁷ K této pestrosti musíme ještě připojit dvojí „nacionalizaci“ Dobrudže v roce 1878, a to jak z rumunské strany na severu, tak i z bulharské na jihu, což způsobilo proudění občanů nových národů – Rumunů a Bulharů. Potřebujeme-li na základě důkazů dokreslit multikulturní povahu Dobrudže, můžeme si všimnout kosmopolitního charakteru černomořských přístavů (jako jsou Konstanca a Varna), které jsou obydlené mnoha Řeky, Armény a Italy, stejně jako

⁹⁵ Lipované jsou národnostní menšina v Rumunsku a Bulharsku, která uprchla z Ruska kvůli církevním reformám patriarchy Nikona.

⁹⁶ Gagauzové jsou národ turkického původu. Přes jejich nesporný turkický původ není dodnes zcela jasné, s jakou skupinou turkických kmenů je lze spojovat. Existuje několik základních teorií, které vysvětlují jejich původ – např. jsou spojováni s potomky Asparuchových Prbulharů, nebo s potomky Oguzů a Kumánů a v neposlední řadě někteří vědci přiřazují jejich původ k Seldžukům. Nicméně na rozdíl od Turků se Gagauzové většinou hlásí k pravoslavnému vyznání.

⁹⁷ НЯГУЛОВ, Б. *Власите и гърците*. In: История на България, Т. 9. История на България 1918–1944. София: 2012, s. 580.

města při Dunaji (např. Ruse). Ruse mělo společnost spjatou s různými národními „charakteristikami“, ale také se prezentovalo jako plně evropská měšťanská společnost.⁹⁸

Bezprostředně po rusko-turecké válce v letech 1877–1878 měla severní Dobruď asi 100 tisíc obyvatel. Hlavní složku tvořili Bulhaři, tedy přibližně 50 tisíc lidí. V roce 1878 se Mihail Kogălniceanu přiklonil k názoru, který byl pravděpodobně ruského původu, že tulčský sandžak obývá 77 880 lidí. Přičteme-li k tomuto číslu ještě přibližně 20 tisíc obyvatel pocházejících z mangalijské a novosilisterské oblasti, vychází celkový počet obyvatel na 95–100 tisíc lidí. Ve výroční zprávě pro rok 1880 obchodní konzul USA v Bukurešti Eugene Schuler uvedl, že v této oblasti žije 107 tisíc obyvatel.

Větší část bulharské populace žila v tulčském sandžaku (34–38 tisíc obyvatel), a to především v Tulči, Babadagu a jejich okolí. Zbývající část obývala mangalijskou a novosilisterskou oblast, které se nacházely na jihu sandžaku.

Podle rumunského sčítání lidu z 19. prosince 1912 činila populace severní Dobruď 380 430 lidí, což představovalo sotva 5,2 % celkové populace Rumunska. Podle údajů ze stejného sčítání lidu v Rumunsku, v Dobruďi připadalo na 1 km² pouze 24,5 obyvatel. V průměru mělo Rumunsko 53,6 osob na 1 km². V Rumunsku nebyla nikde hustota populace tak nízká jako v Dobruďi (pro srovnání v Moldavsku činila 56,2 obyvatel na 1 km² a ve Valašsku 62,9 osob na 1 km²).⁹⁹

Hustota obyvatel v Konstanci se rovnala 30,3 osob na 1 km², byla tedy výrazně vyšší než v Tulči, kde na 1 km² připadalo 19,8 lidí. Tento rozdíl byl způsoben malou rozlohou využitelné zemědělské půdy a slabší kolonizací tulčské oblasti rumunským obyvatelstvem v tomto období.¹⁰⁰

Je důležité říci, že detailní informace o etnickém složení obyvatelstva Dobruďe by podstatně ulehčily výzkum této problematiky, nicméně oficiální rumunská statistika se bohužel vyhýbala údajům o národnostní skladbě dobrudžské populace. Objevovaly se pouze polooficiální informace o etnickém složení Dobruďe, které zveřejnili správci žup Konstanca

⁹⁸ Město Ruse stále uchovává vzpomínky na svou kosmopolitní poosmanskou minulost. Město bylo v té době sídlem konzulátů většiny zemí, které byly důležitými obchodními partnery, a mělo městskou společnost, což je důvod, proč se městu přezdívalo „malá Vídeň“.

⁹⁹ ПЕТРОВ, П. *Научна експедиция в Добруджа, 1917 г.* II. изд. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 1994, s. 231.

¹⁰⁰ *Tamtéž.*

a Tulča a jako takové by stěží odpovídaly skutečné situaci. Mezi čísly, která uváděli správci žup a někteří lidé píšící o Dobrudži, se objevovaly významné odchylky. Například podle V. M. Kogălniceana¹⁰¹ žilo v roce 1880 v Dobrudži 50 915 Rumunů, avšak podle M. D. Ioneska¹⁰² tento počet nepřevyšoval 40 499 lidí. Pro stejný rok stanovil Kogălniceanu počet Bulharů v Dobrudži na 30 643 lidí a Ionescu 29 440 osob. Všechna rumunská data z té doby ukazují, že počet Rumunů byl vyšší než počet Bulharů.

Nastolený vládní režim a antibulharská politika rumunského státu vyvolaly po roce 1878 vlnu emigrací velkého počtu Bulharů, kteří se stěhovali do osvobozeného Bulharska. Tato skutečnost vedla v této oblasti k oslabení bulharského elementu.

Přihlédneme-li k informacím z válečného období a k procesu emigrace, odhalíme, že se zahraniční obchodní konzulové a úředníci v severní Dobrudži a v rumunských městech podél dolního Dunaje snažili zjistit skutečný počet Bulharů a jejich vztah k jiným národnostem. V prvních letech po anexi severní Dobrudže bulharský politik Anton Frangja, který pracoval v Tulči, provedl následující výpočty. Z výňatků z církevních registrů tulčské eparchie zjistil, že tam v letech 1878–1880 žilo 48 tisíc Bulharů. Přičteme-li další 2 tisíce lidí z Mangalie, počet bulharského obyvatelstva činil 50 tisíc osob. Rumunů nebylo více než 23 tisíc. Poměr populace tedy byl 2:1 ve prospěch bulharského obyvatelstva.¹⁰³

Britský diplomatický zástupce v Bukurešti William Arthur White dal jasně najevo, že pro Rumunsko bude obtížné integrovat nově získanou provincii, neboť hlavním etnickým prvkem v Dobrudži bylo slovanské obyvatelstvo a jeho jazyk.

V bulletinu Ministerstva zemědělství můžeme nalézt potvrzení o rumunské manipulaci s údaji, neboť se zde pro rok 1889 objevilo číslo 39 992 Bulharů.

Bulharský historik Žeko Popov připouští, že po určitém snížení počtu Bulharů kvůli emigraci mohlo v této oblasti žít na konci 80. let 19. století přibližně 40 tisíc lidí. Uvedené příklady, které se velmi liší, ukazují, že v době rumunské okupace severní Dobrudže převládala bulharská populace.

¹⁰¹ KOGĂLNICEANU, V. M. *Dobrogea: 1879-1909: drepturi politice fără libertăți*. București: Socec & C-ie, 1910, s. 40.

¹⁰² IONESCU, M. D. *Dobrogea în pragul veacului al XX-lea: geografia matematică, fizică, politică, economică și militară*. București: Atelierele Grafice I. V. Socecu, 1904, s. 905.

¹⁰³ ПОПОВ, Ж. *Българите в северна Добруджа 1878-1913*. София: Иван Вазов, 1991, s. 83.

Po roce 1913, a zejména po roce 1918, kdy jižní Dobruďža zůstala pod rumunskou vládou, zamířilo mnoho uprchlíků z Dobruďže do sousedních bulharských zemí jižně od nové hranice. Další migrační procesy probíhaly v době mezi první světovou válkou a koncem roku 1944. Z demografického hlediska bylo toto období charakterizováno:

- dalším postupným přesídlováním částí tureckého obyvatelstva severovýchodního Bulharska a jeho nahrazováním novým bulharským obyvatelstvem,
- krátkodobými, avšak intenzivními migračními přesuny v jižní Dobruďži v době, kdy došlo k jejímu připojení k Bulharsku (jako příklad můžeme uvést vesnici Dolinu, která byla mezi lety 1906 a 1934 osídlena Bulhary z Dobruďži a dalších oblastí).¹⁰⁴

V období mezi dvěma světovými válkami došlo ve složení obyvatelstva jižní Dobruďže k podstatným změnám. Podíl bulharské populace se zde snížil. K tomuto snížení došlo zaprvé kvůli vysídlení obyvatelstva do Bulharska a zadruhé kvůli početné kolonizaci Rumunů a Arumunů (a dále Turků, Tatarů, Kucovlachů, Cincarů, Lipovanů aj.), která byla organizovaná a důsledně prováděná rumunskou vládou.

Ve stati *Българите в румънското кралство* („Bulhaři v rumunském království“), uveřejněné roku 1930 v časopise *Омек Паусуї*, bulharský geograf a etnograf Anastas Iširkov uvedl, že se Bulhaři usazovali v severní Dobruďži především v roce 1806 a 1829. V roce 1900 německý jazykovědec Gustav Weigand publikoval v Lipsku článek, podle kterého bylo převážně Bulhary osídleno v severní Dobruďži více než 50 osad. Podle jeho údajů zde v roce 1916 žilo nejméně 120 tisíc Bulharů. Iširkov konstatoval, že se Bulhaři ve smíšených vesnicích rumunizují a mluví raději rumunsky, neboť se tento jazyk vyučoval ve školách a užíval v armádě. Iširkov dále poznamenal, že počet Bulharů v roce 1928 činil 80 tisíc lidí. I za hranicemi Dunaje se rozšířil prostor bulharského ducha, života a kultury a téměř zcela pokrýval území severní Dobruďže.¹⁰⁵

Co se týče bulharské etnické skupiny v župě Konstance a Tulči, rumunská statistika pro rok 1930 poskytla následující údaje: v župě Konstance bylo napočítáno něco

¹⁰⁴ ПОПОВ, Ж. *Българите в северна Добруджа 1878-1913*. София: Иван Вазов, 1991, s. 83.

¹⁰⁵ ПЕНЕРЛИЕВ, М. *Северна Добруджа като част от Българското културно-географско пространство*. In: Балканите-език, история, култура, Т. IV. Велико Търново: Университетско издателство "Св. св. Кирил и Методий", 2015, s. 391.

přes 27 tisíc Bulharů. Fakticky se tedy jednalo o druhou nejpočetnější etnickou skupinu v Dobrudži po rumunské, kterou tvořilo 170 tisíc obyvatel. Župu Tulču obývalo ve stejném roce 22 tisíc Bulharů, tedy téměř tolik, kolik bylo Lipovanů. I zde převládalo rumunské etnikum.¹⁰⁶

Za pomoci správy, starostů a oblastních správců začalo prostřednictvím zvláštních právních opatření osídlování severní Dobrudže rumunskými kolonisty z Valašska, Sedmihradska a Moldavska. V rámci kolonizace došlo k přesunu 8 tisíc Němců z Ruska. Oblastní správci obvykle navyšovali ve svých zprávách počet Rumunů na 2 až 3násobek. Starostové zaznamenávali jako Rumuny jednotlivé Bulhary nebo dokonce celé rodiny. Prováděla se také politika vůči Gagauzům, a to pro jejich oddělení od zbytku Bulharů. Toto byla praxe z jižní Besarábie, která byla po roce 1878 převedena rumunskými úředníky také do severní Dobrudže.¹⁰⁷ Za účelem upevnění své moci mělo Rumunsko v Dobrudži relativně velký vojenský kontingent a četné policejní síly. V této oblasti bylo zaměstnáno přes 2 tisíce úředníků z Valašska, Moldavska a zejména z jižní Besarábie, což bylo o čtyřikrát více než na konci osmanské nadvlády.

Množství národnostních menšin přesáhlo na konci první světové války v rámci nových rumunských hranic 20 % celkové populace státu. V meziválečném období byla bulharská národnostní menšina na dobrudžském území početně nejvyšší. Bulharské obyvatelstvo bylo nejkompaktnější v Dobrudži (185 279 lidí), přičemž na jihu této oblasti tvořilo většinu a představovalo hranici mateřského státu.¹⁰⁸

V jižní Dobrudži se nejlépe budovalo národní vědomí mezi Bulhary žijícími v této oblasti, neboť od roku 1879 do roku 1913 byli součástí bulharského národního státu a národa. To se také ukázalo jako klíčová překážka v rumunských strategických zájmech. V severní Dobrudži byla situace zcela opačná, neboť toto území prošlo asimilačním tlakem již na konci rusko-turecké války v letech 1877–1878. Jedním z hlavních důvodů úspěchu politiky denacionalizace Bukurešti vůči Bulharům byla stejná náboženská příslušnost bulharské

¹⁰⁶ ПЕНЕРЛИЕВ, М. *Северна Добруджа като част от Българското културно-географско пространство*. In: Балканите-език, история, култура, Т. IV. Велико Търново: Университетско издателство "Св. св. Кирил и Методий", 2015, s. 391.

¹⁰⁷ КОЛЕВ, Й. *Българското национално малцинство в Добруджа*. [vid. 2019-11-14] Dostupné z: <http://bgdiaspora.h3b.ru/3304>. Navštíveno 14.11.2019.

¹⁰⁸ ГЮДУРОВ, Д. *Българи и власи в малцинствената политика на България и Румъния*. Годишник на Департамент История, Т. VIII. София: Нов български университет, 2013, s. 282.

menšiny a oficiální státní náboženství v Rumunsku (tedy pravoslavné křesťanství), což usnadňovalo asimilační procesy.

Bulharsko a Rumunsko zastávaly zcela opačné pozice a vzájemně se konfrontovaly při vypracování mezinárodního systému pro menšiny, který vznikl kvůli jejich problémům a geopolitickým zájmům. Tyto problémy a zájmy byly v bulharském případě považovány za zcela okrajové, zatímco v Rumunsku byly pokládány za velmi důležité. Rumunsko reagovalo vůči menšinovým smlouvám negativně. Klíčové argumenty se vztahovaly k názoru, že Rumunsko jakožto nezávislý stát nemůže akceptovat zásah vnějších faktorů při řešení jeho vnitřních národnostních problémů.

Hlavními faktory, které vedly v tomto období k vytvoření systému ochrany menšin, byly:

- politické a teritoriální změny v tomto regionu po první světové válce, které nesplnily očekávání všech etnických a národnostních skupin,
- myšlenka národního sebeurčení ve východní a jihovýchodní Evropě, kde byla národnostně a etnicky smíšená populace,
- vytvoření Společnosti národů jako první světové organizace, která řešila otázky menšinových problémů.¹⁰⁹

Tento systém teoreticky potvrzoval myšlenku, že cílem a smyslem jakékoli svrchovanosti je respekt k lidské bytosti. Státy, které byly vázány na Společnost národů, uznaly, že je v mezinárodním zájmu zabývat se otázkou menšin na jejich území. V praxi Společnosti národů měl v otázce ochrany menšin přednost politický prvek nad humánním elementem, neboť státní suverenity byla na prvním místě.

Ve všech mezinárodních aktech, které tvořily tento systém, byla tato společná pravidla: zajištění toho, aby osoby náležející k jazykovým, rasovým a náboženským menšinám měly svá národní a občanská práva; přeměna mezinárodně přijatých závazků příslušných zemí ve vnitřní zákony a jejich používání pod záštitou Rady Společnosti národů.

¹⁰⁹ НЯГУЛОВ, Б. *Българските малцинствени проблеми в Бесарабия пред обществото на народите*. In: История на Добруджа. Т. 4, 1878-1944. Велико Търново: 2007, s. 510.

Menšinám byla udělena následující práva:

- 1) „pozitivní práva“ (speciální status), jako bylo využívání soudů v menšinových jazycích, výuka a studium těchto jazyků na veřejných základních školách a poskytnutí spravedlivého podílu státní podpory pro vzdělávací, charitativní a náboženské účely menšin;
- 2) „negativní práva“ (nediskriminace), jako byla rovnost při uplatnění politických a občanských práv před zákonem, při přijímání veřejných služeb, při zacházení a používání právních a faktických záruk, při výkonu povolání, právo na své sociální, vzdělávací, náboženské a charitativní instituce, svobodné používání jazyka v obchodě, náboženství, soukromých záležitostech, tisku a veřejných shromážděních.

V královském nařízení č. 1421 ze dne 1. dubna 1914 byl vyhlášen *Zákon o organizaci Nové Dobrudže* a zveřejněn byl ve Státním věstníku¹¹⁰ č. 1 z 1. dubna 1914. Podle čl. 3 zákona se bulharští občané, kteří byli ke dni 28. června 1913 obyvateli Dobrudže, stali rumunskými občany. Obyvatelé Dobrudže, kteří se nechtěli stát rumunskými občany, mohli učinit prohlášení, že se vzdávají rumunského občanství do jednoho roku od přijetí zákona. Prohlášení se podávalo v místě bydliště u předsedy okresního soudu nebo u soudce, který ho zastupoval. Vdaná žena se musela podříditi právním podmínkám svého muže, děti se musely podvolit svým rodičům. Nezletilé děti, jejichž rodiče se odmítli stát rumunskými občany, mohly získat toto občanství poté, co dosáhly plnoletosti, a to podáním prohlášení u předsedy okresního soudu v místě svého bydliště do jednoho roku.

Ten, kdo učinil takové prohlášení, se tedy nikdy nepovažoval za Rumuna. Ve lhůtě dvou let od podání žádosti byli tito lidé povinni vzdát se své nemovitosti a prodat ji. Po uplynutí této lhůty, pokud nebyl uskutečněn prodej nemovitosti za podmínek stanovených v čl. 120 zákona, státní zástupce přistoupil oficiálně (po dokončení formalit pro prodej těchto nemovitostí) k prodeji na veřejných dražbách a částka obdržená v dražbě byla odkázána majiteli nemovitosti. Obyvatelé, kteří se stali rumunskými občany, mohli získat nemovitosti pouze v této oblasti.¹¹¹

¹¹⁰ Státní věstník (bulharsky: Държавен вестник) je oficiální vydání Národního shromáždění Bulharska, kde se zveřejňují zákony, které nabyly platnost, a dále různé vyhlášky, rozhodnutí Ústavního soudu, oficiální dokumenty, jako např. mezinárodní smlouvy atd. Poprvé byl publikován 28. července 1879 a vychází dodnes.

¹¹¹ Държавен вестник, č. 1, 1.4.1914.

Čl. 7 *Zákona o organizaci Nové Dobrudže* stanovil, že rumunští občané jižní Dobrudže budou mít všechna občanská a politická práva určená ve státních zákonech, s výjimkami obsaženými v tomto zákoně. Budoucí zákon měl nařídít zastoupení obyvatelstva jižní Dobrudže v parlamentu (ve sněmovně a senátu). *Zákon o organizaci Nové Dobrudže* vyžadoval přítomnost rumunského úředníka nebo policisty na každém shromáždění.¹¹²

Z hlediska otázky vlastnictví čl. 124 uvádí, že veškerý veřejný či soukromý majetek náležející bulharskému státu k 28. červnu 1913 je a zůstane státním majetkem.¹¹³ Všechny následující vyhlášky byly v rozporu s tímto základním a přijatým principem. Výjimku tvořily lesy, které vlastnily soukromé osoby a jejichž potvrzení o vlastnictví bylo ověřeno a přijato v souladu se zákonem, jinak všechny lesy zůstaly státním majetkem. Státním majetkem zůstaly pastviny, veškerá orná půda, lesy a jakýkoli majetek patřící školám, církvi a charitativním organizacím (jakékoli kategorie a získané jakýmkoli způsobem); dále také všechna jezera, bažiny, rybníky, doly, lomy a minerální vody. Tento článek zrušil veškeré vlastnictví obce, církve, škol a charitativních organizací, tyto nemovitosti byly zestátněny. Rumunské úřady chtěly tímto způsobem získat velkou část státních pozemků bez velkých výloh na odškodnění. Podle bulharského novináře Petra Gabe byla tato půda poměrně velká: lesy v samotné Dobrudži činily 199 220 hektarů.

Zákon o kontrole agrárního vlastnictví zbavoval v Dobrudži větší část obyvatel práva na plné vlastnictví, s výjimkou běžného práva na užívání půdy. Čl. 110 zákona dělí majitele pozemků v Dobrudži na plnohodnotné majitele a na osoby, které půdu pouze využívaly, avšak ji nevlastnily.¹¹⁴ Zjevným účelem tohoto zákona bylo sjednotit a posílit soukromé venkovské vlastnictví. Aby však bylo možné takové opatření přijmout, musel existovat chaotický stav vlastnictví, tedy obyvatelé nevěděli, kdo a jak vlastní majetky, neustále bylo ohrožováno jejich vlastnictví, které přecházelo od jednoho k druhému a bylo v nepřetržitém pohybu.

Noviny *Безански глас* ze dne 22. září 1922 napsaly: „*uprchlíky z Dobrudže uvidíte ve Varně, Ruse, Razgradu a ve vesnicích v blízkosti těchto měst, kde se potulují a dělají černou práci. Poznáte je podle roztrhaných zevnějšků a pokud se náhodou střetnou s vaším pohledem, vyčtete z jejich očí nevyléčitelnou nostalgickou bolest uprchlíka. Jsou pracovití,*

¹¹² Държавен вестник, č. 1, 1.4.1914.

¹¹³ *Tamtéž.*

¹¹⁴ ГАБЕ, П. *Румъния в Добруджа 1913–1916*. София: Държавна печатница, 1917.

*jejich ruce jsou černé a popraskané. Na mírumilovném a bezbranném obyvatelstvu v Dobrudži byla spáchána, do té doby v historii neslýchaná nespravedlnost.*¹¹⁵

Valaši se v Bulharsku stali menšinovým problémem teprve v meziválečném období. Podle bulharské oficiální statistiky obývali po roce 1920 58 obcí, přičemž ve 35 obcích téměř zcela dominovali.¹¹⁶ V bulharsko-rumunských vztazích souvisel problém vzdělávacích institucí Valachů v Bulharsku s problémem vzdělávání Bulharů v Rumunsku. Valaši tvořili jedinou menšinovou komunitu v Bulharsku, která ve 20. letech minulého století vyjádřila své přání zavést a zajistit výuku rumunského jazyka pro menšiny v bulharských státních školách. Tato přání byla výsledkem toho, že Bulharsko dodržovalo smlouvy a závazky na ochranu práv menšin zakotvené v *Neuillyské smlouvě*.

V období od roku 1920 do roku 1923 nebylo dosaženo konkrétních činů k otevření rumunských škol, a to navzdory slibům vládnoucího Bulharského zemědělského lidového svazu (BZLS). V letech 1925 a 1927 byly v této záležitosti odeslány Ministerstvu pro národní osvětu (Министерство на народното просвещение) nové žádosti valašské komunity a rovněž zůstaly bez odezvy ze strany kabinetů Aleksandra Cankova a Andreje Ljapčeva. Odmítnutí bylo způsobeno vyvíjením tlaku ze strany rumunské správy na Bulhary v jižní Dobrudži.

Po první světové válce existovala v Sofii rumunská škola, která se skládala z několika stupňů vzdělávání: školka, základní škola a gymnázium. V Blagoevgradu fungovala rumunská kaple a rumunská základní škola.

Podle normativních dokumentů a *Zákona pro národní osvětu*, ačkoli tyto školy byly z hlediska své úlohy blízké vzdělávacím institucím menšin, měly spíše status zahraničních škol. Výuka probíhala v budovách patřících rumunskému státu a rumunská vláda přijímala, propouštěla a finančně podporovala zaměstnance těchto škol.

Rumunská politika během meziválečného období obecně bránila právu na vzdělávání bulharského obyvatelstva v Dobrudži. Vytvářely se nepříznivé podmínky pro jeho existenci, ačkoli na rozdíl od bulharských komunit v Besarábii, které byly rovněž pod rumunskou správou, nebo komunit nacházejících se na území Jugoslávie a Řecka ve stejné době, právě Bulhaři v jižní Dobrudži si pod rumunskou správou zachovali nebo vybojovali příležitosti

¹¹⁵ *Добруджанските бежанци*. Бежански глас, č. 2, 22.9.1922, s. 1.

¹¹⁶ ЦДА, ф.177 К, оп. 7, а.е. 7, л. 8.

pro rozvoj vzdělávání v bulharském jazyce. Po opětovné rumunské anexi jižní Dobrudže byly téměř všechny bulharské školy uzavřeny a místo nich se v těchto budovách otevřely rumunské školy. Na základě *Zákona o Nové Dobrudži* se školní pozemky staly majetkem rumunského státu.

Rumunský stát umožnil existenci několika soukromým bulharským školám ve městech, avšak kladl mnoho překážek v jejich normálním a trvalém fungování. Kromě toho rumunský stát neplnil své smluvní a právní povinnosti otevřít základní školy s výukou bulharského jazyka a nerozděloval spravedlivě státní dotace pro vzdělávací účely. Podle dostupných informací byla jedinou rumunskou dotací, kterou bulharské školy získaly v meziválečném období, částka 770 tisíc lei, a to ve školním roce 1928–1929. Pro srovnání v období 1928–1938 německé menšinové školy v Rumunsku dostaly 55 milionů lei, maďarské 14 milionů lei a výdaje na provoz tureckých škol nesl plně stát.¹¹⁷

Navzdory rozšiřování vzdělávacího systému v Dobrudži v meziválečném období zůstal podle oficiálních rumunských zdrojů podíl negramotných obyvatel vysoký.¹¹⁸

Rumunské úřady uzavřely 276 bulharských škol s 584 učiteli a 21 770 studenty, mnoho společenských středisek a 80 pravoslavných chrámů. Všechny knihy a celý jejich inventář byly zabaveny. Všechny odkazy bulharské kultury byly zcela zničeny. Ve školách a společenských střediscích byly kromě knih zabaveny a zničeny různé školní pomůcky, veškerá dokumentace, obrazy a portréty. V Dobrudži neexistují žádné dochované archivy bulharských škol až do roku 1913 (protokolové knihy, deníky a vysvědčení byly také zničeny). Knihy ve veřejných knihovnách byly zabaveny a ty, které nebyly hned zničeny, byly skryty a uzamčeny, aby je Bulhaři nemohli používat.¹¹⁹

Poté, co Rumunsko opět získalo jižní Dobrudžu, byl kvůli rumunské vzdělávací politice snížen počet bulharských škol v této oblasti. Jejich status se změnil a ze státních škol se tak staly školy soukromé. Do roku 1913 v jižní Dobrudži fungovalo 270 bulharských škol a v severní části okresu 122 základních a 2 střední školy. V tomto období se zachovaly základní

¹¹⁷ ЛЮЛЮШЕВ, М. *Просветното законодателство на Румъния в Южна Добруджа от края на Първата световна война до края на Втората световна война*. In: Трудове на ВТУ „Кирил и Методий“, т. XII, кн. 3, 1974–1975, s. 226–266.

¹¹⁸ *Enciclopedia României*. Vol. II, București: 1938, s. 111, 158.

¹¹⁹ Един Завет, č. 1, 2004.

a střední školy např. v Silistře, Dobriči, Balčiku, Kavarně či Konstanci. Jejich osud však zůstal až do poloviny 20. let nejistý, a proto se počet jejich žáků neustále snižoval.¹²⁰

Školy byly často uzavírány a podléhaly postupné rumunizaci. Po přijetí *Zákona o soukromém vzdělávání* v Rumunsku ze dne 22. prosince 1925 (bez ohledu na omezení a obtížně proveditelné požadavky) bulharské školské instituce upravily právní základ pro svou existenci. Fungovaly pod dvojí správou. Tato zvláštnost byla zapříčiněna metodikou jejich řízení a financování. Oficiálně byly kontrolovány rumunskými správními orgány a financovány školskými výbory, avšak prakticky závisely všechny bulharské školy na finančních příjmech poskytovaných bulharským státem, který organizoval metodiku vzdělávání. Vedení a jejich finanční podporu zajišťovalo Ředitelství náboženského vyznání (Дирекция на вероизповеданията) patřící k ministerstvu zahraničních věcí, a to prostřednictvím královského vyslanectví v Bukurešti.¹²¹

Zmatek kolem menšinové otázky v bulharsko-rumunských vztazích a absence společné domluvy, která by regulovala situaci Bulharů v Rumunsku, resp. Rumunů v Bulharsku, přiměly orgány v Sofii poskytovat bulharským školám v Dobrudži tajně finanční prostředky.

Co se týče uchování bulharského jazyka v Dobrudži, můžeme říci, že fonetická a gramatická struktura řeči v Dobrudži ve skutečnosti odolala aktivnímu rumunskému vlivu v podmínkách aktivního bilingvismu (prostřednictvím škol, správy, vojenské služby a skrze přímý ústní kontakt s rumunskými kolonisty). Dokonce i v lexikální oblasti byl rumunský dopad zanedbatelný. Omezil se pouze na výpůjčky několika desítek lexikálních jednotek.

Menšinové a iredentistické požadavky vyvolávaly nejistotu ohledně územní celistvosti Rumunska a pokusy o integraci iredentistických komunit umožňovaly Bulharsku zachovat své revizionistické nároky na jižní Dobrudžu.¹²²

Během tohoto období byla rumunská menšinová politika založena na principech integračního nacionalismu, který při své realizaci musel zajistit dominanci Rumunů

¹²⁰ НЯГУЛОВ, Б. *Малцинственото движение на добруджанските българи в Румъния*. In: История на Добруджа, том IV, 1878–1944. Велико Търново: Фабер, 2007, s. 417–465.

¹²¹ НЯГУЛОВ, Б. *Висшият съвет на българите в Румъния*. Векове, č. 4, 1990, s. 31–33.

¹²² НЯГУЛОВ, Б. *Българските малцинствени проблеми в Бесарабия пред обществото на народите*. In: История на Добруджа. Т. 4, 1878–1944. Велико Търново: 2007, s. 288.

v geografických oblastech státu. Zvláštním rysem tohoto přístupu bylo, že bukurešťská vláda zaujímalá odlišný postoj k jednotlivým menšinám.

Prvním úkolem rumunských okupačních úřadů bylo uzavřít hranici před všemi, kteří se nevystěhovali s první vlnou mobilizovaných Dobrudžanů. Dalším opatřením bylo uzavření škol a kostelů. Knihovny na vesnicích a ve městech byly zničeny nebo vypáleny. Školy byly využívány jako státní úřady a kasárna.¹²³

Bulharská menšina představovala pro Rumunsko problém kvůli své kompaktnosti a nedostatku rumunského obyvatelstva v jižní Dobrudži. Nejistota vlády nad touto oblastí se zrodila na základě bulharského iredentismu, legálních menšinových požadavků podporovaných Bulharskem a jeho územních nároků (na etnické bázi) k jižní Dobrudži. Bulharský iredentismus je termín, kterým se označují nelegální projevy a legální národnostní menšinové požadavky Bulharů (podporované Bulharskem), stejně jako bulharské územní požadavky (vycházející z etnického základu) nejen k jižní Dobrudži, ale i k vardarské a egejské Makedonii, západní krajině v Srbsku a západní Thrákii. Iredentismus se projevoval u všech bulharských komunit všech zeměpisných oblastí zahrnutých do *Neuillyské smlouvy* uvnitř hranic ostatních balkánských států.

Na pozadí těchto událostí rumunská administrativa v Dobrudži v meziválečném období uskutečňovala svůj záměr prostřednictvím vytváření nových „pamětních míst“. Byly to vztyčené busty nebo památníky klasiků rumunské literatury a poezie, například Mihaie Eminesca v Konstanci, královny Marie v Balčiku, krále Ferdinanda v Silistře a další. V jižní Dobrudži bylo otevřeno několik muzeí nebo muzejních sbírek v Silistře, Balčiku, na mysu Kaliakra a jinde. Zvláštní místo v začlenění zdejší kultury do rumunského prostředí zaujímal pobřeží Černého moře mezi Balčíkem a Kavarnou, poeticky nazývané „Coasta de Argint“ (Stříbrné pobřeží). Zájem rumunské elity směřoval k městu Balčík, a to nejen díky jeho přírodnímu a turistickému potenciálu.¹²⁴ Tyto kulturní události a jevy byly hrdě popsány mnoha rumunskými veřejnými a kulturními osobnostmi.

¹²³ ГАБЕ, П. *Румъния в Добруджа 1913–1916*. София: Държавна печатница, 1917, s. 63.

¹²⁴ REGINA MARIA A ROMÂNIEI. *Cum am ajuns la Tenha-Juvah*. Analele Dobrogei, IX, Vol. II, Cernăuți: 1928, s. 1–4.

4. Vnitřní dobrudžská revoluční organizace

Po první světové válce činil počet uprchlíků, kteří utekli do Bulharska, přibližně 250 tisíc lidí. Jen z Dobrudže uprchlo nejméně 40 tisíc osob. Podle průzkumu, který provedly noviny *Добруджански глас*, v létě 1919 prošlo městem Ruse a jeho okolím 15 446 lidí. Počet dobrudžských uprchlíků činil ve Varně a v okolních vesnicích 11 248 osob a v isperijské oblasti to bylo 6 500 lidí.¹²⁵

Oficiální anexe jižní Dobrudže Rumunskem na konci roku 1919 a zavedení denacionalizačního režimu byly předpokladem nesmiřitelného a dlouho trvajícího národně osvobozenického boje bulharské populace v Dobrudži.

Hlavním cílem snah rumunských orgánů bylo zbavit Dobrudžany jejich historické identity a denacionalizovat a asimilovat dobrudžské obyvatelstvo. To byl důvod, proč se v této oblasti rozrůstalo národně osvobozenické hnutí vedené emigrantským svazem Dobrudža (založený v roce 1913) a Vnitřní dobrudžskou revoluční organizací (VDRO).

V letech 1913–1916 probíhala činnost dobrudžského národně osvobozenického hnutí a jeho centrum se přesunulo do města Babadag. Zřizování místních národních výborů započalo na začátku války. V roce 1917 byl zřízen řídicí orgán dobrudžského hnutí Ústřední dobrudžská národní lidová rada (Централен Добруджански Народен Съвет). Babadag se stal vedoucím střediskem dobrudžských bojů proti rumunské propagandě a německému etapnímu velitelství.

Po první světové válce dobrudžští Bulhaři využili jak legálního hnutí, tak i ozbrojeného boje. Hlavními legálními organizacemi byly Ústřední dobrudžská lidová rada a Dobrudžská organizace v čele s Nejvyšším řídicím výborem (Върховен управителен комитет).

Současně s bulharskými jednotkami Dobrudžu opustila i Ústřední dobrudžská lidová rada. Ústřední dobrudžská lidová rada se poté přemístila do Varny, ale svoji zastupitelskou kancelář založila také v Sofii, aby mohla sledovat dynamické politické změny v zemi. Koncem roku 1918 byla prakticky ukončena činnost “lidových výborů“. Jejich legální existence byla z důvodu radikální změny situace v Dobrudži nemožná. Výzvy Ústřední

¹²⁵ КАЦЕВ, Д. *Добруджа обезлюдена!* Добруджански глас, č. 10, 12.9.1919.

dobrudžské lidové rady, aby se výbory vnitřně sjednotily, a mohly tak zesílit přesvědčování cizích národů a jejich vůdců, že Dobrudža je jejich a patří jim, nebyly vyslyšeny.¹²⁶

V březnu 1919 byl v chrámu Demir baba poblíž vesnice Sveštari vládou tajně založen Dobrudžský revoluční výbor (Добруджански революционен комитет). Jeho hlavním úkolem bylo sjednotit lidové výbory, které již existovaly před válkou, a zaměřit jejich úsilí na podporu pololegálních a nelegálních četnických a kurýrních aktivit emigrantských spolků. Dobrudžský revoluční výbor byl po Razgradském dobрудžském sjezdu v polovině července 1919 reorganizován a doplněn členy Nejvyšší dobрудžské rady. Nejvyšší dobрудžská rada se přejmenovala na Ústřední dobрудžský revoluční výbor.¹²⁷

Přívrženci myšlenky na vytvoření VDRO uspořádali schůzi, na které se rozhodli založit takovou organizaci. Do Ústředního výboru byli vybráni tito členové: Ivan Chadžiivanov, Nikola Kjamilev, Ivan Marinopolský, Stefan Bozukov, Slavi Aleksiev, Ivan Donev, Dočo Michajlov a Vărban Petrov. Na tomto shromáždění bylo rozhodnuto, že Dobrudža bude rozdělena na sedm organizačních oblastí. U každé z nich se předpokládalo vytvoření ozbrojené čety, skládající se z 10–15 mužů. Větší střediska VDRO měla v Bulharsku zřídit tajné výbory, které by organizovaly v jednotlivých skupinách dobрудžské uprchlíky nebo celé jednotky s cílem podle potřeby pomáhat VDRO.

VDRO ve svých stanovách a programu prohlásila, že bude bojovat za vytvoření svobodné nezávislé Dobrudže. Samotné obyvatelstvo mělo mít právo, prostřednictvím svého vybraného ustavujícího shromáždění, určovat její formu vlády.

Vnitřně politický vývoj státu a probíhající mezinárodní procesy měly silný vliv na tři proudy, které se utvořily uvnitř dobрудžského hnutí. Snahy některých vůdců zabránit ostrým mezistranickým bojům v Bulharsku, které byly typické až do poloviny 20. let minulého století, se ukázaly neuskutečnitelné. V prvních poválečných letech dávaly těmto třem výše zmíněným proudům naději na dosažení jejich vytyčených cílů konflikty ohledně Besarábie mezi sovětským Ruskem a Rumunskem. Společnost národů byla, navzdory své pasivitě, přinucena podniknout kroky k zajištění ochrany práv menšin.

VDRO, která vznikla v roce 1919, měla pobočky v Rumunskem okupované Dobrudži a v Bulharsku. Pravicové hnutí (tzv. “kjamilevci” kolem Nikoly Kjamileva) bojovalo

¹²⁶ ОГНЯНОВ, Л. *Нови очерци по българска история 1878-1948*. София: ИК БЕК 22, 1995, s. 89.

¹²⁷ ТОДОРОВ, П. *Освободителните борби на Добруджа. Добруджанска революционна организация 1925-1940*. София: 1992.

ve VDRO o vliv. Pravice dávala přednost připojení Dobrudže k Bulharsku a těsné interakci s bulharskou vládou. Autonomistické hnutí (kolem Petra Vičeva) usilovalo o “autonomní Dobrudžu”, zatímco komunisté bojovali za začlenění Dobrudže do balkánské federace. Komunisté poté, co se jim nepodařilo ovládnout organizaci, vytvořili svou vlastní Dobrudžskou revoluční organizaci (Добруджанска революционна организация).

VDRO měla hlavní vliv, přičemž v ní mělo převahu pravicové Kjamilevovo křídlo. V Bulharsku také existoval legální svaz Dobrudža, jenž zahrnoval zástupce různých názorů. Jeho cílem bylo osvobodit Dobrudžu a získat ji zpět. Do tohoto svazu se zapojili: Nikola Kjamilev (plukovník v záloze a národní liberál, který později přešel k Demokratické dohodě¹²⁸), Ivan Marinopolský (tajemník svazu Dobrudža v Ruse, radikál), Ivan Chadžiivanov (národní liberál, kapitán v záloze, advokát, později také přešel k Demokratické dohodě), Slavi Aleksiev (radikál), Ivan Donešský (poručík, komunista), Vărban Petrov a Dočo Michajlov (komunisté), Stefan Bozduganov (nestraní). Ústřední výbor, zformovaný příznivci stran s radikálně odlišnými ideologiemi, si zvolil za své zahraniční ústředí město Ruse. Pro zahraniční kancelář pracovali Ivan Chadžiivanov, Vărban Petrov, Ivan Donešský a Ivan Marinopolský, zatímco Stefan Bozduganov, Dočo Michajlov a Slavi Aleksiev zastupovali vedení organizace v Dobrudži.¹²⁹ Nikola Kjamilev vystupoval před bulharskou vládou jako představitel VDRO.¹³⁰ V počátku se přehlížela politická příslušnost každého člena Ústředního výboru, přičemž jednotliví představitelé Demokratické dohody a komunisté doufali, že organizaci dostanou v blízké budoucnosti pod svou kontrolu.

Na sedmém kongresu Dobrudžské organizace, který proběhl ve dnech 25. až 27. března 1923 v Tărgovišti, došlo k prvnímu vážnějšímu střetu mezi členy Ústředního výboru. Místní tisk oznámil, že rusenský svaz Dobrudža zvolil své delegáty kongresu: Ivana Marinopolského, Dobri Džambazova, Rusi Ruseva, Stefana Simeonova, Nikola Kjamileva, Angela Popova, Dočko Boeva a Jordana Kalčeva. Zasedání kongresu

¹²⁸ Demokratická dohoda (Демократическия сговор) byl politický subjekt v Bulharsku, který založil Aleksandăr Cankov dne 23. srpna 1923. Toto uskupení sjednotilo většinu tradičních stran se starou Lidovou dohodou.

¹²⁹ ГЕОРГИЕВА, С. *Добруджанската чета*. София: Военно издателство, 1991, s. 20–21.

¹³⁰ МИЛАЧКОВ, В. *Създаването на Вътрешната добруджанска революционна организация и Съюзът “Добруджа”*. In: Военноисторически сборник, č. 2, 1997, s. 191.

v Ruse se zúčastnili také Ivan Chadžiivanov a Slavi Aleksiev. Skupina kolem Nikoly Kjamileva se však ocitla v menšině, a proto nedokázala sesadit Petra Vičeva z vedení.¹³¹

Po dlouhých debatách se shodli na společném přístupu pro sjednocení všech politických sil dobrudžského hnutí. Z hlediska zahraniční politické orientace byl přijat kompromis – hledat podporu jak ve “východní”, tak i v “západní” demokracii, usilovat o rovnováhu mezi prozápadní orientací pravice a prosovětskou orientací levice. Na kongresu se rozhodlo o založení revoluční organizace, která měla ukončit drancování v Dobrudži, a byla přijata Vičevova autonomistická myšlenka, což určilo, jakým směrem se hnutí vydá.¹³²

Po sedmém kongresu byla z iniciativy rusenské Dobrudžské organizace provedena anketa o činnosti ústředního vedení. Ze Sofie dorazili předseda tamního svazu Dobrudža Nikola Petkov a Trifon Trifonov, který předsedal kongresu. Enčev, Aleksiev, Šiškov, Bozduganov, Dobrev a Dimitrov byli obviněni ze zbojnictví. Kromě toho byli Vičev a Aleksiev obviněni, že posílali někoho, aby vybíral finanční prostředky na vedení v Dobrudži, kde takové akce nemohly být kontrolovány.

Vičev byl také obviněn z toho, že financoval z vybraných prostředků svůj podnik “Alkazar”, který sloužil jako klub a zároveň jako kancelář organizace. Nakonec bylo rozhodnuto o Vičevovu sesazení. Vedení organizace se měla chopit do svolání nového kongresu zvolená dočasná komise. Osm vybraných členů organizace (Marinopolský, Trifonov, Kjamilev, Chadžiivanov, Džambazov, Simeonov, Petkov) a ještě jedna neznámá osoba odsoudili Vičeva a Aleksieva k trestu smrti.¹³³

Bulharský historik Petăr Todorov, jenž zkoumal založení VDRO jako proces, který probíhal od jara do léta 1923, se přiklonil k faktu, že těchto osm osob představovalo ústřední vedení VDRO.¹³⁴ Další bulharský historik Volodja Milačkov došel, po velmi podrobné analýze, k závěru, že Ústřední výbor Vnitřní dobrudžské revoluční organizace byl založen později, zřejmě po zasedání, které proběhlo ve dnech 26.–28. května, anebo pravděpodobněji

¹³¹ ЗЛАТЕВ, Л. *Вътрешната добруджанска революционна организация (ВДРО) 1923-1940*. Русе: 2009, s. 76.

¹³² Русенска поща, č. 408, 12.4.1913.

¹³³ МИЛАЧКОВ, В. *Създаването на Вътрешната добруджанска революционна организация и Съюзът “Добруджа”*. In: Военноисторически сборник, č. 2, 1997, s. 188.

¹³⁴ ТОДОРОВ, П. *Освободителните борби на Добруджа. Добруджанска революционна организация 1925-1940*. София: 1992, s. 35.

až po převratu z 9. června 1923. V opačném případě by Kjamilev nemohl být jmenován představitelem organizace před zemědělskou vládou v roli člena Demokratické dohody.¹³⁵

V rámci hnutí se zformovala dvě řídicí centra. Jedno v hlavním městě a druhé v Ruse. Druhé středisko hrálo roli operativního koordinátora nelegálních aktivit uvnitř Dobrudže. Vztahy mezi oběma centry se od jara 1923 napjaly a probíhal boj o moc. Po převratu 9. června 1923 se v čele VDRO objevila nová organizační struktura.¹³⁶

Bylo velice obtížné za hranicemi v nelegálně fungující organizaci, jakou byla VDRO, vysvětlit symbiózu mezi členy Demokratické dohody a komunisty. Avšak nelze zpochybnit skutečnost, že pravice a levice sledovaly své politické cíle. To vedlo k jejich rozdělení. V tomto ohledu vláda Demokratické dohody v čele s Aleksandrem Cankovem přebrala kontrolu nad činností dobrudžského hnutí v oblasti bulharsko-rumunských vztahů a kominternovská direktiva z června 1923 byla vykonána komunisty za účelem vniknutí a ovládnutí struktur národně osvobozeneckých organizací.

Dne 6. listopadu 1923 byl vytištěn program připravený Ústředním výborem VDRO. V čl. 1 byl jasně formulovaný cíl VDRO, což bylo politické osvobození Dobrudže všemi možnými diplomatickými a revolučními prostředky. Podle čl. 2 měl dobrudžský národ, prostřednictvím svých zástupců v prvním ustavujícím shromáždění, rozhodnout o formě vlády po osvobození.¹³⁷ Ve výše zmiňovaném programu převažovaly koncepce levice a autonomistů, což znamenalo uspořádání Dobrudže jako nezávislé politické jednotky na Balkáně, a nikoli připojení k Bulharsku.

Jedním z hlavních předpokladů pro dosažení výše uvedeného cíle bylo zastavit drancování v této oblasti. Podle plánu měla organizace soustředit svoji činnost výhradně v Dobrudži, přičemž rozsáhlý četnický aparát měl udržovat ducha místního obyvatelstva. V čl. 6 se předpokládalo, že budou ve všech osadách, zřízeny tajné výbory o 2–3 lidech, kteří měli bez výhrad plnit příkazy VDRO.¹³⁸

¹³⁵ МИЛАЧКОВ, В. Създаването на Вътрешната добруджанска революционна организация и Съюзът „Добруджа“. In: Военноисторически сборник, č. 2, 1997, s. 189.

¹³⁶ Русенска поща, č. 579, 3.11.1923.

¹³⁷ МИТЕВ, Д., МИЛАЧКОВ, В. Програмата на Вътрешната добруджанска организация от 6 ноември 1923 година. In: Архивен преглед, č. 3, 1990, s. 40–41.

¹³⁸ *Tamtéž.*

Program dále uvádí, že organizace zřídí revoluční soudy s poměrně širokými pravomocemi – od potrestání banditů a vyzvědačů až po sledování čistoty domácí morálky. Rovněž byly naznačeny způsoby, jak budou shromažďovány prostředky na financování nelegálních funkcionářů a jaké budou mezi obyvatelstvem používány metody propagandistické činnosti.

V čl. 12 se uvádí, že by se měly, podle dané situace a možností, vytvářet vazby se zahraničními vládami. V takových případech by byly vysílány vhodné osoby, které by adekvátně zastupovaly organizaci.¹³⁹

V čl. 13 se předpokládá, že bude v Dobrudži vytvořena revoluční armáda, která by byla v záloze, avšak podle nutnosti by musela být připravena k boji.

Ve zvláštní příloze čl. 14 se sdělovalo, že VDRO je založena na principu demokratického centralismu.

V čl. 15 je určen počet členů Ústředního výboru, tedy 7–8 osob, a sídlem ÚV je město Ruse. V Bulharsku byla zahraniční kancelář organizace složena z několika členů Ústředního výboru, zatímco zbytek členů sídlil v Dobrudži. Ústřední revoluční výbor byl tvořen členy Ústředního výboru, nacházející se v Dobrudži a byl pověřen řízením technické stránky vnitřních záležitostí souvisejících s vedením místních organizací.

Oddíl “Zvláštní úkoly Zahraniční kanceláře” organizace je zachycen v čl. 17 až čl. 20 a zde se upravuje činnost VDRO, jejíž cílem bylo organizování přechodů bulharsko-rumunské hranice, kontrola tajných výborů na obou stranách hranice, odvod lidí do četnictva a způsob, jakým bude Ústřední revoluční výbor rozhodovat v naléhavých případech.¹⁴⁰

V části “Příloha” je poskytnut důkladný přehled o vývoji dobrudžské otázky po osvobození a postojích velmocí k ní. Na konci této části je zdůrazněna nezávislost VDRO ze strany legálního Nejvyššího dobrudžského výboru v Sofii. V programu se otevřeně prohlašuje, že levice a pravice dobrudžského hnutí nebudou brát ohledy na politiku Nejvyššího dobrudžského výboru v Sofii v čele s Vičevem.

Program také hrál úlohu Stanov VDRO. Na vytvoření tohoto programu zřejmě pracovali především Bozduganov, Michajlov a Aleksiev, kteří zastupovali tento řídicí orgán.

¹³⁹ МИТЕВ, Д., МИЛАЧКОВ, В. *Програмата на Вътрешната добруджанска организация от 6 ноември 1923 година*. In: Архивен преглед, č. 3, 1990, s. 40–41.

¹⁴⁰ *Tamtéž.*

Tato domněnka vychází ze skutečnosti, že byl program vydáván pod jménem Ústředního revolučního výboru. Program byl platný až do začátku roku 1925, kdy skončilo první období vývoje organizace, spjaté s masovým zatýkáním komunistů a jejich přívrženců v dobrudžském hnutí bulharskými úřady.¹⁴¹

Na konci srpna 1923 byla Dobrudža rozdělena do organizačních oblastí s centry v Dobriči, Silistře, Tervelu, Tutakanu, Tulči a Konstanci. Čety, skládající se z 10–12 lidí, se utvářely v každém okrese současně s místními organizacemi. Ve větších emigrantských střediscích se zřizovaly tajné výbory, které měly organizovat legální skupiny pro přípravu jednotek skládajících se z uprchlíků, kteří se měli mobilizovat podle potřeby.

Bozduganov a Aleksiev jako členové ústředního vedení podnikli okružní cestu po vesnicích v oblasti Silistry a Tutakanu. Organizační síť VDRO se rozšířila také v okolí Varny, přičemž se četníci stali členy místních spolků “Dobrudža”.

Ihned po svém založení zahájila VDRO aktivní činnost. O této skutečnosti nejvíce svědčil zvýšený zájem rumunské tajné policie o organizační struktury dobrudžských Bulharů v příhraniční oblasti. Dne 16. srpna 1923 obdržel velitel šumenského okresu telegram od jednoho ze starostů pohraničních vesnic, ve kterém starosta oznámil, že k němu přišli ve stejný den Bulhaři z Dobrudže, aby ho varovali ohledně nedávné akce rumunské tajné policie Siguranța. Podle nich jeden ze šéfů policie v Silistře, Arumun Alexandrescu, plánoval v blízké době překročit se čtyřmi Turky z města a dvěma Bulhary ze severní Dobrudže hranice poblíž Ruse nebo Varny. Tím, že by vystupovali jako rumunští dezertéři, chtěli zjistit, kdo jsou vůdci bulharských organizací v Rumunsku.¹⁴²

Členové prvního vedení VDRO určili, že jednotky budou v dobrudžském národně osvobozeneckém hnutí hlavním faktorem. Přihlédneme-li k rozdílům v politické orientaci členů vedení a absenci přísné podřízenosti ve VDRO, dalo se očekávat, že některé čety budou svévolné, a dokonce budou vykonávat vraždy na objednávku a organizovat přepadávání uvnitř Bulharska.

¹⁴¹ МИТЕВ, Д., МИЛАЧКОВ, В. *Програмата на Вътрешната добруджанска организация от 6 ноември 1923 година*. In: Архивен преглед, č. 3, 1990, s. 45,51.

¹⁴² ЗЛАТЕВ, Л. *Вътрешната добруджанска революционна организация (ВДРО) 1923-1940*. Русе: 2009, s. 82.

Čety musely přesvědčit místní obyvatelstvo, aby se nestěhovalo do Bulharska, neboť zde měly zachovat bulharského národního ducha, a ujíšťovaly jej, že je to v zájmu rumunské nacionalistické politiky; aby respektovali rumunské úřady při kolonizaci jižní Dobrudže.

Dobrudžští obyvatelé z Varny a jejího okolí využili účasti Michajlova a přívrženců Bulharské komunistické strany (Българска комунистическа партия) na zářijových událostech roku 1923, aby posílili nedůvěru mezi pravicí a levicí Ústředního výboru VDRO.

Michajlov prohlásil na tajném zasedání silisterské čty během své cesty po Dobrudži v prosinci 1923, že pokud se Ústřední výbor VDRO pokusí spolupracovat s Cankovovou vládou, musí se prostřednictvím vytvoření speciální bojové skupiny klást odpor a při potřebě se musí zaktivnit. O tom, co řekl Michajlov, se dozvěděli lidé kolem Kjamileva. Petrov a Michajlov se ocitli pod dohledem a bulharská policie byla informována o jejich činech. Na jaře roku 1924 prokázal Chadžiivanov (pravicový zástupce v Ústředním výboru) aktivní vazby na vládnoucí politickou sílu v zemi.

Formální jednota ve vedení VDRO byla stále zachována. Policejní záznamy o výsledku četníků organizace svědčily o tom, že Kjamilev, Aleksiev, Michajlov a Petrov prošli na jaře 1924 celou hranici Dobrudže z Ruse do Varny, kontrolovali připravenost čet a svolávali pohraniční schůze. Pouze Aleksiev, Michajlov a Bozduganov překročili hranice. Hlavním cílem jednotek bylo zbavit se zbojnických skupin v příhraniční oblasti. V tomto ohledu bulharské orgány spolupracovaly s VDRO.

Rozpory a intriky tří proudů v Dobrudžské organizaci byly ještě umocněny na osmém kongresu organizace v Plevnu ve dnech 25.–26. května 1924. Vičev ve zprávě VDRO prohlásil, že organizace již neexistuje. Zasedající představitelé se rozdělili do dvou skupin a v praxi se konaly dva kongresy. Štěpení se začalo postupně překonávat na začátku června.¹⁴³

Bylo vyvinuto značné úsilí o rozšíření a ovládnutí četnického aparátu VDRO. To bylo podpořeno skutečností, že Dočo Michajlov, člen Ústředního výboru VDRO, byl zároveň i hlavním velitelem jednotek, a také faktem, že Ústřední výbor Bulharské komunistické strany poskytl prostřednictvím komunistické frakce pro VDRO finanční prostředky. K dispozici měla VDRO dvě čty v čele s Michajlovem a Bozduganovem.

Existovaly také okresní jednotky v čele s vojvody-organizátory. Byly vyvíjeny snahy přilákat ke komunistické frakci aktivní, rezervní a nové četníky s levicově zaměřenými

¹⁴³ Русенска поща, ч. 748, 3.6.1924.

názory. Dočo Michajlov se snažil přimět pohraniční důstojníky, aby byli nakloněni boji dobrudžského obyvatelstva. Jednotky VDRO se podílely na pronásledování rumunských pohraničních lupičů a bulharských pašeráků, což přinášelo novou příležitost ke spolupráci s bulharskou pohraniční stráží.

Četnický aparát VDRO nedokázal ovládnout komunistickou frakci. V Bozduganovově četě převládali přívrženci Kjamileva, zatímco v Michajlovově jednotce se ukrýval alespoň jeden informátor komunistické frakce. Aleksiev měl prostřednictvím vojvody Koljo Jonkova pravidelně k dispozici 10–12 četníků a v případě potřeby mohl počítat s 50 lidmi. Všechny tyto čtyři přecházely v rámci organizační činnosti v Dobrudži nelegálně hranice.

Organizační jednotky VDRO v jižní Dobrudži byly, podle geografického územního plánování, vedeny Bozduganovem, který velel v Tutrakanu, Michajlovem v Silistře, Stajko Kolevem v Dobriči, Dimitěrem Dončevem a Raško Čorbadžievem v Tervelu.

Na jaře 1924 uspořádal Kjamilev schůzi členů Ústředního výboru VDRO se štábem pohraničních jednotek. Na tomto setkání se upřesnila podrobnosti ohledně přesunu jednotek organizace v Dobrudži. Hlavní velitel Michajlov varoval, že každý, kdo překročí hranici bez jeho svolení, bude potrestán smrtí. Během několika měsíců byly stávající loupežnické skupiny v jižní Dobrudži odstraněny. Někteří rumunští vesničtí velitelé četnictva, kteří utlačovali bulharskou populaci, byli zabiti. Respektovala se místní správa, zejména v Silistře, Tutrakanu a Tervelu, kde byly jednotky nejaktivnější. Díky činnosti VDRO byl v letech 1923–1924 vážně narušen plán rumunských úřadů na kolonizaci Dobrudže. Navíc samotná organizace zaznamenala výrazný nárůst členů a přívrženců a jejich počet dosáhl 2–3 tisíc lidí.¹⁴⁴

Dost viditelně se projevovalo napětí v organizaci mezi levicí a pravicí i v činnosti četnického aparátu. Jednotky levicového a pravicového proudu si navzájem hlídaly přístup do svého vymezeného prostoru. V Dobriči a Tutrakanu byly jednotky pod vlivem pravice, zatímco v Tervelu a Silistře dominoval komunistický vliv. Přívrženci Komunistické strany zřídili ve svých okresech (tedy asi v 60–80 vesnicích) revoluční výbory s kurýrními vazbami.¹⁴⁵

¹⁴⁴ МИЛАЧКОВ, В. *Националноосвободителните борби на добруджанските българи (1919-1940)*. In: История на Добруджа, т. 4. Велико Търново: 2007, s. 366–367.

¹⁴⁵ *Tamtéž*, s. 369.

Komunistům se podařilo rozdělit dobrudžské osvobozené hnutí a ve Vnitřní dobrudžské revoluční organizaci se chopili moci. VDRO ve svých stanovách a programu prohlásila, že bude bojovat za svobodnou a nezávislou Dobrudžu prostřednictvím ozbrojeného boje. Jednotky Dočo Michajlova nebyly aktivní jen v porobené Dobrudži, ale i na hranici a destabilizovaly situaci také na území Bulharska. Bulharská komunistická strana si stanovila za úkol využít národně osvobozenou organizaci v Dobrudži pro účely své strany. Cílem bylo vyhlásit nově vzniklý stát Dobrudžu za sovětskou republiku a připojit ji k Sovětskému svazu.

To povzneslo v dobrudžském národně osvobozeném hnutí národní prvky, které fungovaly jako provládní bulharské elementy. Dobrudžské národně osvobozené hnutí, vedené politickými aktivisty Bozduganovem, Aleksievem, velitelem Enčevem, Jonkovem, Kolevem a Čorbadžievem, pronásledovalo a zničilo členy levice. Dobrudžské hnutí získalo téměř úplnou kontrolu nad jednotkami v Dobrudži. Zástupci levice, ke kterým se připojil i Vičev, se sešli během září roku 1925 ve Vídni, kde dospěli k závěru, že probulharské nacionalistické prvky se ujaly vedení ve VDRO, a rozhodli se vytvořit novou prosovětskou organizaci nazvanou Dobrudžská revoluční organizace (Добруджанска революционна организация). Tato organizace, aniž by dosáhla jakýchkoli výsledků, rozděbila a odklonila bulharské osvobozené hnutí od jeho přímých cílů v Dobrudži proti rumunskému útlačku.¹⁴⁶

Kjamilevovi stoupenci dominovali jednotkám v Tutakanu a malému počtu vesnic v oblasti Silistry a Dobriči. Rozštěpení VDRO se uskutečnilo za podmínek kombinovaného útoku na její levicové síly ze strany rumunských a bulharských vládnoucích kruhů, což usnadnilo Kjamilevově skupině ovládnout organizaci a její četnický aparát. Do léta 1925 nepřijaly bulharská vláda ani vojenské a civilní orgány v pohraniční oblasti účinná opatření pro likvidaci jednotek VDRO, ale pouze se na příkaz komunistů zbavily některých členů a přívrženců.

Jednotky organizace na konci roku 1924 a začátkem roku 1925 nadále aktivně vedly propagandu v Dobrudži, a to navzdory ostrým střetům mezi komunistickou frakcí a dalšími členy Ústředního výboru VDRO. Rumunské orgány však od druhé poloviny ledna 1925 podnikly na svém území rozsáhlou akci za účelem zničit organizaci. Probíhalo hromadné zatýkání a bylo zadrženo více než 500 osob. Nejprve ve vesnicích Brestak a

¹⁴⁶ КОНСТАНТИНОВ, П. *История на България с някои премълчани досега исторически факти 681–2001*. София: Карина М, 2001, s. 244.

Kajnardža a poté ve vesnicích Kranovo, Vojново, Srediště, Svetoslav, Kolarci, Dobrudžanka, Kamenci, Brestnica, Paspalevo, Polkovnik Čunčevo, Garvan, Telerig, Smolnica a také ve městech Silistře a Dobriči. Zápisy z výborů VDRO a další záznamy organizace se dostaly do rukou rumunské policie. V lesích poblíž Kajnardži, Dobriči, Tervelu, Silistry a Tutakanu byly objeveny zbraně a střelivo. Dále byly nalezeny důkazy o činnosti VDRO v Tulči a Konstanci.¹⁴⁷

Od podzimu 1926 přestala na chvíli fungovat četnická aktivita. Ústřední výbor VDRO se zaměřil na aktivaci přítomnosti organizace v legálních propagandistických formách ve věci Dobrudže. Na začátku září 1926 se poprvé na stránkách rusenského tisku objevila myšlenka, že osvobození Dobrudže nemůže přijít od nikoho jiného než od bulharské armády.

Dne 26. října 1933 Bozduganov při policejním vyšetřování tvrdil, že v roce 1930 byl zvolen nový Ústřední výbor, avšak při dalším výsledku dne 6. listopadu 1933 uvedl jiné datum voleb, tedy 12. červenec 1929.¹⁴⁸

Doklady o příjmech, jež se nacházely v osobním policejním spisu Bozduganova a které svědčily o tom, že Bozduganov v období od října roku 1929 do září 1931 vybíral nevelké částky od místních dobrudžských spolků ve vesnicích (Juper, Judelnik, Brášlen, Goljamo Vranovo, Košarna a další) poblíž bulharsko-rumunských hranic, potvrzovaly, že vykonával nejen funkci oblastního organizátora VDRO, ale také rusenského okresního vojvody.

Nejvíce byl zasažený světovou hospodářskou krizí dobrudžský rolník, jenž byl navíc vystaven asimilačním tlakům ze strany rumunských orgánů a potřeboval vnější pomoc. Proto se nově vybraný Ústřední výbor VDRO rozhodl obnovit četnictví, jehož hlavním úkolem bylo v letech 1930–1932 propašovat ze Sofie přes hranici v Dobrudži 3000 bulharských slabikářů shromážděných svazem Dobrudža. V létě roku 1933 byla také provedena složitá operace týkající se tajného přesunu tiskových strojů, které měly sloužit k zřízení bulharské tiskárny v Dobriči.

Stoupenci Demokratické dohody se na počátku 30. let 20. století viditelně snažili získat vedoucí postavení v organizaci. Kjamilev a skupina kolem něj, která byla spjatá

¹⁴⁷ ГЕОРГИЕВ, Й. *Добруджа и разстрела на Петър Чапкяна през 1937 г. в Добрич*. Добрич: Изд. авт., 1992, s. 65.

¹⁴⁸ ЗЛАТЕВ, Л. *Вътрешната добруджанска революционна организация (ВДРО) 1923-1940*. Русе: 2009, s. 155.

s Vojenským svazem (Военен съюз)¹⁴⁹, oznámili posílení četnického hnutí. Tato jejich pozice až do podzimu roku 1933 našla praktickou realizaci při aktivaci četnických akcí v jižní Dobrudži. Tyto akce se časově shodovaly se zvýšenou diplomatickou činností, která souvisela se vznikem Balkánského paktu, a přípravou jednání o sporných a nevyřešených otázkách mezi Bulharskem a Rumunskem.

Marin Vălkov, z vesnice Stambolovo, byl Bozduganovem jmenován razgradským okresním vojvodou. Vălkov, jenž byl velmi bohatým zemědělcem, byl považován za jednoho z hlavních přívrženců organizace a údajně ji podporoval finančními prostředky. Navíc byl Vălkov v neustálém kontaktu se Simeonovem v Ruse.

Tři okresní vojvodové v Šumenu, Varně a Ruse představovali spolu s Asparuchem Ajdemirským výkonný řídicí orgán VDRO. Za účelem usnadnění průchodu vojsk v Dobrudži se organizace dohodla s bulharskými pohraničními orgány, aby jí v co největší míře pomohly. Oblastní velitelé z Razgradu, Kubratu a Nového Pazaru společně s Jordanem Pankovem (vrchním strážní policejní stanice ve vesnici Slivo pole poblíž Ruse) plně spolupracovali s VDRO. Ve vesnicích Sveštari a Sevar, nacházejících se poblíž vesnice Veselec, se nalézaly hlavní přechody, kde mohli vojáci bezpečně překročit hranici. V pohraničních osadách byla většina členů místních spolků svazu Dobrudža stoupenci VDRO a intenzivně podporovali všechny její akce.¹⁵⁰

Z doznání Bozduganova a ze zprávy ze dne 2. listopadu 1933 tajného agenta policie č. 1425 pro vedoucího vnitřní politické služby policejního ředitelství vyplulo na povrch pět jmen osob působících v novém Ústředním výboru. Těmi osobami byli: Marinopolský, Simeonov, Ajdemirský a dva oblastní organizátoři pro okresy Varna a Ruse – Bozduganov a Gospodinov. Simeonovovi byly svěřeny organizace a vybavení jednotek překračujících rumunské území.¹⁵¹

Ředitel rusenského sirotčince Simeonov vykonával v rámci řízení VDRO funkce, které v té době obsáhly činnosti, za něž ve 20. letech zodpovídal Chadžiivanov. Simeonov byl pravděpodobně hlavním koordinátorem, tj. předsedou Ústředního výboru.

¹⁴⁹ Vojenský svaz (nebo také Vojenská liga) byla tajná organizace v Bulharsku, která hrála důležitou roli v politickém životě v meziválečném období.

¹⁵⁰ ЗЛАТЕВ, Л. *Вътрешната добруджанска революционна организация (ВДРО) 1923-1940*. Русе: 2009, s. 158.

¹⁵¹ *Tamtéž*.

Pokud jde o levici v dobrudžském hnutí v Ruse, byla ve zprávě uvedena jména Petăr Michajlov, Momčo Krumov, Conju Kalčev, Veselin Vičev a Vasil Vasilev. Tito muži patřili k významnějším komunistům, kteří se aktivně účastnili v hnutí. Činnost levice se projevovala především svoláváním schůzí na okraji města a šířením propagačních materiálů s komunistickým obsahem. V levicovém dobrudžském proudu existovala také mládežnická skupina “Dočo Michajlov”, avšak tajná policie celkově dospěla k závěru, že levicové dobrudžské hnutí v Ruse bylo zjevně na “ústupu”.

V letech 1930–1932 propagandu bulharské národní kauzy v Dobrudži většinou šířily jednotky VDRO a v této souvislosti vynášely přes hranice slabikáře a bulharskou literaturu, kterou v této oblasti dále rozšiřovaly. Většina účastníků těchto akcí byla po návratu do Bulharska zadržena policií a internována do vnitrozemí státu.

Koncem srpna 1933 se Ústřední výbor VDRO rozhodl vytvořit bojové skupiny, jejichž úkolem měl být přechod přes dobričskou a silisterskou oblast, kde by zlikvidovaly několik vůdců arumunských kolonistů, kteří se vyznačovali hrubostí vůči Bulharům. Organizaci a vybavení těchto skupin měl na starosti Simeonov. Začátkem září si Simeonov zavolal k sobě domů rusenského oblastního vojvodu Bozduganova a kubratského velitele Belčeva. Dal jim pokyn vybrat osoby, které by splnily tento úkol. Takto se přistoupilo k provedení jedné z nejvýznamnějších četnických akcí VDRO.

Podle Bozduganovova svědectví z podzimu 1933, jádro organizovaných jednotek tvořili: Ivan Enčev Čolakov, Petăr Belčev, Petăr Zamfirov, Geogri Stojanov, Petăr Gergicov, Kiril Najdenov a Petăr Petrov.

Převrat ze dne 19. května 1934 kladl překážky nelegálním četnickým akcím VDRO. Tato činnost organizace postupně přešla do latentního stavu, a to z důvodu posílení policejních opatření na dobrudžské hranici ze strany bulharských orgánů a pronásledování, kterým byli účastníci jednotek vystaveni. Bozduganov však nepřestal prosazovat za pomoci zbraní bulharskou národní kauzu v Dobrudži. Poté, co se přestěhoval do Varny, byl 10. prosince 1938 zajat pohraniční stráží, když se jako velitel jednotek pokusil přejít na rumunské území.

Po květnovém převratu se nezákonné činnosti ve VDRO vzdal také Simeonov. Později nastoupil k policii a postupně se vypracoval na post velitele posádky v Ruse. Naopak se zdálo, že Chadžiivanov se odvrátil od aktivní politiky a plně se věnoval organizační práci v místním spolku svazu Dobrudža. Na konci roku 1937 se opět stal předsedou spolku.

Rozpad svazu Dobrudža na konci února 1936 vážně poškodil dobrudžské hnutí v Bulharsku.¹⁵² Místní spolky dokázaly dál fungovat pouze jako vzdělávací a charitativní organizace, přičemž sofijský spolek Dobrudža se stal centrem a koordinátorem činnosti spolku.

Čím dál více rostlo přesvědčení, že dobrudžská otázka může být vyřešena pouze za pomoci bulharského státu. Navzdory obtížným podmínkám v letech 1937–1939 VDRO stále vykazovalo hmatatelnější známky činnosti. Další ústředí VDRO na rumunském území byla dobře utajena, zatímco v Bulharsku někteří z jejich vedoucích funkcionářů navázali úzké vazby s vojenskou rozvědkou. V roce 1937 při třech příležitostech absolvoval Asparuch Ajdemirský (předseda Stálého výboru sofijského spolku Dobrudža) několikatýdenní organizační cestu po severovýchodním Bulharsku. Během této cesty Ajdemirský nepochybně udělal vše nezbytné k oživení struktur VDRO.

Vedení VDRO se znovu stalo aktivním v posledních měsících před připojením jižní Dobrudže k Bulharsku. Po okupaci Besarábie a severní Bukoviny Sovětským svazem dosáhl útlak Bulharů ze strany rumunských úřadů a místních nacionalistických organizací v této oblasti svého vrcholu. Vzhledem k této skutečnosti VDRO připravila a vyslala velkou četou do Dobrudže, která se v červenci a srpnu 1940 usadila v lese poblíž vesnice Bradvari. Jednotka byla v kontaktu se členy organizace v Silistře a udržovala, prostřednictvím vysílačky, spojení s Ústředním výborem VDRO v Ruse. Jejím cílem bylo shromažďovat informace o situaci v jižní části Dobrudže a chránit bulharské obyvatelstvo před rumunským útlakem. Rumunské orgány věděly o umístění této jednotky, avšak zřejmě nebyly schopny zajistit její pronásledování.¹⁵³

Na podzim roku 1940 došlo za příznivé zahraničně-politické situace k připojení jižní Dobrudže k Bulharsku. Tato událost byla v souladu s myšlenkami a ambicemi členů VDRO, které se z hlediska historické retrospektivy udržovaly do značné míry v tomto duchu.

¹⁵² МИЛАЧКОВ, В. *Националноосвободителните борби на добруджанските българи (1919-1940)*. In: История на Добруджа, т. 4. Велико Търново: 2007, s. 406.

¹⁵³ ТОДОРОВ, П., *Освободителните борби на Добруджа. Добруджанска революционна организация 1925-1940*. София: 1992, s. 337.

5. Craiovská dohoda

Dne 5. září 1940 se v Rumunsku dostal k moci generál Ion Antonescu a následujícího dne, 6. září, se král Carol II. vzdal trůnu ve prospěch korunního prince Mihaie. Na základě událostí z 22. srpna Rumunsko souhlasilo s postoupením území o rozloze 7 696 km².¹⁵⁴

Jednání s Maďarskem a Bulharskem byla kvůli nerealistickým požadavkům Rumunska velmi obtížná.¹⁵⁵

Za podpory Německa a SSSR byla dne 7. září 1940 v rumunském městě Craiova podepsána dohoda mezi Bulharskem a Rumunskem o odstoupení jižní Dobrudže. Bulharské požadavky a snahy získaly širokou mezinárodní podporu a souhlas. Tehdy po podpisu smlouvy, bylo Německo mnohem „spokojenější“, neboť se tím Bulharsko na něm stalo závislejší. Sovětský vliv byl reálně omezený a projevoval se hlavně na úrovni humanitárních projevů a sympatií k Bulharům. Zprávy o mírovém navrácení jižní Dobrudže vyvolaly u bulharského lidu radost a nadšení. Celá země byla zaplavena slavnostmi a konaly mimořádné bohoslužby.

Složitá a zdlouhavá jednání mezi Bulharskem a Rumunskem, která začala dne 19. srpna 1940, skončila 7. září 1940. Byla podepsána smlouva, jež urovnala dlouhý bulharsko-rumunský spor. Méně podstatné otázky byly dohodnuty formou formálních dopisů. Craiovská dohoda určila hranici mezi Bulharskem a Rumunskem v Dobrudži.

Po této smlouvě byla „navrácena“ jižní Dobrudža Bulharsku a hranice byla stanovena jako „konečná a věčná“. Podle protokolu k čl. 1 *Craiovské dohody* měla začít nová hranice od Dunaje bezprostředně pod Silistrou a měla dosáhnout Černého moře asi 8 km jižně od Mangalie. Hranici mezi těmito dvěma koncovými body měla přesně určit smíšená rumunsko-bulharská komise. Pokud jde o obyvatelstvo, Bulharsko mělo ustoupit, což bylo určeno ve druhé příloze, která specifikovala, jakým způsobem bude jižní Dobrudža obsazena bulharskou armádou. Mělo se tak stát ve čtyřech fázích mezi 20. zářím a 1. říjnem 1940. Dohoda stanovila rovněž lhůtu pro evakuaci rumunské správy. Přistoupilo se

¹⁵⁴ ПОПОВ, Ж. *Впечатления на А. Кемилев за севернодобруджанските българи през време на тяхното преселване в Южна Добруджа, 1940 г.* In: Северна Добруджа. Пътеписни бележки и спомени за българите (1878-1940). София: УИ Св. Климент Охридски, 1993, s. 366.

¹⁵⁵ КОНСТАНТИНОВ, П. *История на България с някои премълчани досега исторически факти 681–2001*. София: Карина М, 2001, s. 245.

na výměnu obyvatelstva mezi Bulharskem a Rumunskem v jižní, resp. v severní Dobrudži na recipročním principu.¹⁵⁶

Přesun menšinových skupin byl jedním z prostředků, jak zajistit soulad etnického složení populace s modelem etnonacionálního státu. V praxi byly kombinovány povinné a dobrovolné formy bulharsko-rumunské výměny obyvatelstva s jedním z hlavních akcentů dvoustranných vztahů během druhé světové války. Povinná výměna stanovila etnickou hranici mezi Bulhary a Rumuny, která se shodovala s mezistátní hranicí podle *Craiovské dohody*. Tato shoda měla pozitivní účinek na tyto dvoustranné vztahy, neboť eliminovala teritoriální nároky vyvolané etnickými argumenty. Na druhé straně, jako každá etnická proměna území, bulharsko-rumunská výměna vedla také k problémům v životě příslušné populace a zůstávala v rozporu se zásadami ochrany práv menšin.¹⁵⁷

Finanční záležitosti se rovněž vyřešily a bylo stanoveno, že výměna ratifikačních nástrojů proběhne v Bukurešti nejpozději do 15. září 1940. Bulharsko se zavázalo zaplatit Rumunsku částku 2 miliardy rumunských lei za rumunský majetek, který zůstal v jižní Dobrudži. Tento problém byl vyřešen relativně bezbolestně. Bulharská vláda dokázala na mezinárodních burzách směnit velké množství znehodnocených rumunských lei.

Jak již bylo zmíněno, na základě této smlouvy došlo k povinné výměně obyvatel. Podle čl. 3 *Craiovské dohody* bylo sjednáno uskutečnění výměny populace v rámci tří měsíců. Od 14. září do 14. prosince 1940 se 67 tisíc Bulharů vysídlilo ze severní Dobrudže, zatímco z jižní Dobrudže se vystěhovalo 102 093 Rumunů, z nichž méně než třetinu tvořili Arumuni.¹⁵⁸

Na základě sčítání lidu v Bulharsku ze dne 31. prosince 1941 se s přihlédnutím k podílu Bulharů v jižní Dobrudži uvádí, že Bulhaři tvoří 53,4 % populace, turecko-tatarské obyvatelstvo činí 36,1 %, Rumuni 1,6 % a další národnosti 8,9 %.¹⁵⁹

¹⁵⁶ *Краioйска спогодба*. Държавен вестник, č. 206, 12.9.1940.

¹⁵⁷ *Научни конференции, посветени на 60-годишнината от сключването на Краioвския договор и възвръщането на Южна Добруджа към България*. Исторически преглед, 2001, č. 1-2, s. 283.

¹⁵⁸ LASCU, S. *Aromânii în România. Repere istorice*. Revista istorică, č. 3-4. București: 2005, s. 62.

¹⁵⁹ ГЛАДЫШЕВА А. С. *Население Южной Добруджи как объект политики румынизации (1913—1940 гг.)*. [vid. 2020-02-18]. Dostupné z: rasboiulpentrutrecut.wordpress.com/2017/01/31/население-южной-добруджи-как-объект-н/. Navštíveno 18.2.2020.

Vyřešení otázky jižní Dobrudže bylo bezesporným úspěchem bulharské zahraniční politiky během druhé světové války. Tato smlouva obnovila historická práva bulharského národa na území, kde se v 7. století zrodil bulharský stát. Tento akt měl v tomto okamžiku význam pro rozvoj balkánských vztahů. Ukázal totiž, že sporné otázky na Balkáně mohou být vyřešeny nejen válkami a zbraněmi, ale také mírovým zavedením historických práv balkánských národů.

Zároveň podle názorů současníků a při pečlivé analýze, lze říct, že vláda Bogdana Filova usilovala o politický efekt této události, a tím o posílení politické situace v tomto období. Spolu s řadou chyb, za které byla kritizována, přijala tato vláda rovněž příliš velkou finanční kompenzaci pro Rumunsko ve výši 850 milionů lei oproti hodnotě osobního majetku rumunských vysídlenců.

Od 20. září do 23. září 1940 bylo svoláno zvláštní zasedání národního shromáždění, které bylo zahájeno projevem Bogdana Filova. Během této schůze proběhla také ratifikace *Craiovské dohody* a přijetí *Zákona o dodatečných rozpočtových prostředcích pro státní rozpočet na rok 1940*, jenž se týkal podpory integrace jižní Dobrudže v rámci Bulharska. Ve své řeči Filov zdůraznil, že „*bez Salcburku by Craiova neexistovala*,“ tj. vyzdvihl osobní zásluhy a zprostředkování. Poukazoval především na klíčovou roli Německa a Itálie, ale nezminil diplomatickou pomoc ze strany SSSR. Řeč Bogdana Filova se vyznačovala sympatií k Německu, která se projevila již několik měsíců poté s přistoupením Bulharska k Německu a k Ose Berlín–Řím, což proběhlo dne 1. března 1941.¹⁶⁰

Dne 21. září 1940 vstoupila bulharská armáda pod vedením ministra války Daskalova na jih Dobrudže a bulharské obyvatelstvo ji nadšeně přivítalo. Bulharský předseda vlády Bogdan Filov v rádiu přednesl řeč, ve které mimo jiné prohlásil: „*Dobrudža je opět naše!*“¹⁶¹ Svoji dislokaci armáda ukončila 1. října téhož roku. Odevzdání jižní Dobrudže proběhlo bez větších incidentů.

Dne 10. září 1940 byl na vlakovém nádraží ve Varně přivítán posel generála Popova. Průvod složený z tisíce lidí zamířil k radnici. Tam generál Popov přednesl řeč, ve které zdůraznil, že dosažený úspěch v Craiově byl dílem celého bulharského lidu. Car Boris III.

¹⁶⁰ ГЛАДЫШЕВА А. С. *Население Южной Добруджи как объект политики румынизации (1913—1940 гг.)*. [vid. 2020-02-18]. Dostupné z: rasboiulpentrutrecut.wordpress.com/2017/01/31/население-южной-добруджи-как-объект-н/. Navštíveno 18.2.2020.

¹⁶¹ ФИЛОВА, Е. *Дневник*. София: Христо Ботев, 1992, s. 57.

ve svém projevu k Národnímu shromáždění dne 20. září 1940 poděkoval Hitlerovi, Mussolinimu, králi Viktoru Emanuelovi, Ribbentropovi, Cianovi a maďarské vládě za jejich podporu. Ulice byly přejmenovány na počest spojeneckých vůdců.¹⁶² Ribbentrop a Ciano získali Řád sv. Alexandra. Jak prosovětští, tak i protisovětští opoziční vůdci v Národním shromáždění projevíli lítost, že v projevu nebyl vyjádřen ze strany Bulharska vděk Sovětskému svazu za jeho zásluhy na získání jižní Dobrudže.

Získáním jižní Dobrudže byl problém bulharských nacionálních ideálů poprvé vyřešen mírovou cestou. Pro Dobrudžu bylo přijetí *Craiovské dohody* z roku 1940 a její vstup v platnost přelomovým obdobím. Budoucnost bulharského rázu na tomto území byla určována dvěma hlavními doložkami:

- 1) doložka stanovující definitivní a „věčnou“ hranici mezi Bulharskem a Rumunskem,
- 2) doložka o vysídlení rumunského a bulharského obyvatelstva z Dobrudže na druhou stranu za „novou věčnou hranici“.¹⁶³

Podle čl. 6 *Craiovské dohody* mělo být její uplatňování řízeno dvoustrannou smíšenou komisí složenou ze tří Rumunů a tří Bulharů, která bude mít pravomoc řešit jakékoli otázky, pro které se ve smlouvě nepředpokládá žádný zvláštní postup. Smíšených podkomisí bylo pětadvacet. Sídlo komise mělo být v Giurgiu a měla zasedat po výměně ratifikačních dokumentů této dohody s lhůtou tři dnů. Pokud by smíšená komise nedokázala vyřešit nějakou záležitost do deseti dnů ode dne, kdy byla předložena, měla postoupit na žádost jedné z delegací k diplomatickému vyřešení oběma vládám. Spor měl být předán k rozhodčímu řízení, pokud se ve lhůtě dvou měsíců tato diplomatická jednání neshodnou na vyřešení daného problému.¹⁶⁴

Na základě *Craiovské dohody* osoby opouštějící Rumunsko, resp. Bulharsko, ztrácejí status rumunského či bulharského státního příslušníka v okamžiku odchodu z území příslušných dvou států.

¹⁶² MILLER, M. *Bulgaria During the Second world war*. California: Stanford University Press, 1975, s. 30.

¹⁶³ ПЕНЕРЛИЕВ, М. *Северна Добруджа като част от Българското културно-географско пространство*. In: Балканите-език, история, култура, Т. IV. Велико Търново: Университетско издателство "Св. св. Кирил и Методий", 2015, 391.

¹⁶⁴ *Краойвска спогодба*. Държавен вестник, č. 206, 12.9.1940.

Podle čl. 3 přílohy C – Dohoda o výměně bulharského a rumunského obyvatelstva stanovuje, že je rumunská populace bulharského nebo rumunského národnostního původu, která ke dni 15. června 1940 opustila toto území, zahrnuta do výměny obyvatelstva stanovené v této dohodě.¹⁶⁵

Podle této dohody byli rumunští obyvatelé bulharského národnostního původu povinni opustit rumunské teritorium a podle smlouvy se jejich majetek považoval za vlastnictví rumunského státu v okamžiku výměny ratifikačních nástrojů. Stejně pravidlo platilo pro Rumuny obývající oblast jižní Dobrudže. Tito vysídlení měli právo přenášet hospodářská zvířata, zemědělské potřeby a movitý majetek jakéhokoli druhu na území, kam směřovali, aniž by podléhali jakémukoli omezení nebo poplatkům za vývoz nebo dovoz. Vlády obou smluvních států byly povinny usnadnit přepravu osob podléhajících výměně obyvatel a jejich movitému majetku.

Rumuni se připravovali na stažení z jižní Dobrudže. Příprava na provedení rozhodnutí v Bulharsku začala zřízením dvou útvarů patřících k Ředitelství občanské mobility (Дирекцията за гражданска мобилизация), které měly být odpovědné za výměnu obyvatelstva, za sklizeň a za podzimní výsev.

Praktická opatření k plnění *Craiovské dohody* měla začít její ratifikací. Do Dobriče vycestovali úředníci (s nimi i vedoucí varenského přístavu Najden Najdenov), topografové, učitelé, duchovní a lékaři. Vedoucí chirurgického oddělení varenské státní nemocnice byl jmenován dočasným ředitelem dobričské státní nemocnice. Varna se stala výchozím bodem pro bulharskou lodní dopravu a pro část pozemních sil. Odtud bylo plánováno vyslat loď Bulharské obchodní přepravní společnosti (Българско търговско параходно дружество), která měla přepravit vystěhovalce a jejich zavazadla, zásoby a dobytek. Největší přístavní město na bulharském pobřeží se stalo hlavním distribučním místem pro obyvatele severní Dobrudže. Údaje ke dni 26. listopadu 1940 byly následující: 20 tisíc osob cestujících po moři a 22 tisíc lidí cestujících vlakem po souši. Operace se stala obtížnější kvůli velkým mrazům a vzhledem k blížící se válce. Z hlediska vysídlování k 19. prosinci 1940 činil počet Rumunů, kteří se vystěhovali do severní Dobrudže, přibližně 84 tisíc osob a zhruba 67 tisíc Bulharů přišlo do jižní Dobrudže.¹⁶⁶

¹⁶⁵ *Краюйска спогодба*. Държавен вестник, č. 206, 12.9.1940.

¹⁶⁶ *Краювският договор (1940 г.) и българските моряци*. [vid. 2019-12-06]. Dostupné z: https://www.morskivestnik.com/mor_kolekcii/izsledwaniq/krayova.html . Navštíveno 6.12.2019.

Na příkaz velitele třetí armády bylo 18. září 1940 nařízeno okupovat pobřežní pás s přístavními městy na Dunaji a Černém moři. Bulharské orgány měly přijmout přístavy v Balčiku a Kavarně, majáky na mysu Šabla a Kaliakra a všechny ostatní ukazatele podél pobřeží.

Podle této dohody byla bulharskému obyvatelstvu poskytnuta tříměsíční lhůta, aby opustilo rodné místo a vydalo se směrem k Bulharsku. Předpokládalo se, že bulharská populace bude vysídlena ze severní Dobrudže, a naopak rumunské obyvatelstvo opustí jižní Dobrudžu. Rumunské úřady umožnily vysídlení pouze těm Bulharům ze severní Dobrudže, kteří se při sčítání lidu z roku 1930 zaregistrovali jako Bulhaři. Asimilační politika Rumunska vyšla najevo, neboť bulharské vesnice byly zaznamenány jako rumunské. V severní části Dobrudže tak zůstalo značné množství bulharské etnické populace. To vedlo k nové situaci – lidé opouštěli domovy a nemovitosti, aby se vydali do mateřské země, kterou mladí lidé ani neznali.¹⁶⁷

S jižní Dobrudžou se ve smlouvě zacházelo jako s majetkem kolonistů a mělo se za něj zaplatit nemovitostmi obyvatel severní Dobrudže. Bulharský stát se navíc zavázal zaplatit sumu 500 milionů leva jako odškodnění.¹⁶⁸

Vystěhovalecká kampaň pro Bulhary ze severní Dobrudže měla podle původního harmonogramu skončit do tří měsíců po ratifikaci, ale s ohledem na časné ochlazení a kvůli nadcházejícímu podzimnímu výsevu byla následně přijata opatření ke zkrácení této lhůty. Dne 1. listopadu 1940 za nepříznivého počasí a s pomocí vlaků a koňských povozů začala „operace po souši“. Vedoucí oddělení lodní dopravy kapitán Georgi Kupov byl pověřen organizací a uskutečňováním plánu převozu bulharské populace ze severní Dobrudže po řece Dunaji a Černém moři za pomoci smíšené komise, lodní dopravy Bulharské obchodní přepravní společnosti a Bulharské říční dopravy (Българско речно плаване). Vedoucí Ředitelství pro železnice a přístavy (Дирекцията на железниците и пристанищата) Georgi Slavjanov poslal kapitánům Bulharské obchodní přepravní společnosti zvláštní pokyny ohledně opatření k předcházení velkým potenciálním nehodám s emigranty. V souvislosti s požadavkem na doprovod přesídlenců byl státní nemocnicí ve Varně vyslán zdravotnický personál, jenž měl pomáhat na lodích. Náklady spojené s dopravou vystěhovalců nesl stát.

¹⁶⁷ ПОПОВ, Ж. *Впечатления на А. Кемилев за севернодобруджанските българи през време на тяхното преселване в Южна Добруджа, 1940 г.* In: Северна Добруджа. Пътеписни бележки и спомени за българите (1878-1940). София: УИ Св. Климент Охридски, 1993, s. 366.

¹⁶⁸ *Tamtéž.*

Poté, co Bulharsko získalo zpět jižní Dobrudžu, následovala její reorganizace. Území jižní Dobrudže mělo fungovat jako samostatná správní jednotka a na jeho uspořádání byly vyčleněny zvláštní finanční prostředky. Pro postupný proces předávání správy nad touto oblastí bylo v souladu s podepsanou dohodou podle přílohy B dokumentu rozděleno území jižní Dobrudže do čtyř zón.

Na pozice za uvolněné Rumuny měli být jmenováni Bulhaři. Tato místa měla být nejdříve obsazena starosty, kteří měli organizovat provedení změn.¹⁶⁹

Bulharská vláda zplnomocnila pověřené delegáty a správce obcí, aby přijali postoupené území. Ministr vnitra a další vyšší úředníci poučili na proběhlé konferenci budoucí organizátory o jejich úkolech v jižní Dobrudži. Pokyny se týkaly organizace vzdělávacích, administrativních, agronomických, vojenských, zdravotnických a dalších činností místní správy v nově založených obcích. Jako zplnomocnění zástupci státní moci byli vybráni správci se zkušenostmi z jiných bulharských obcí, kteří měli položit základy místní bulharské správy, dále měli komunikovat s rumunskými místními úřady a vytvořit dokumenty pro přijetí obcí a městského majetku. Ve zřizovaných vesnicích u větších obcí měli být vzdělanější rolníci jmenováni zástupci starostů.

Bylo vysláno ženijní vojsko, aby pomohlo starostům při sklizni slunečnic a kukuřice z polí těch rumunských zemědělců, kteří opustili jižní Dobrudžu. Jen v obci Karamanlii (dnešní Vaklino) bylo za pomoci traktorů a povozů sklizeno 10 tun slunečnic a 220 tun kukuřice.¹⁷⁰

Bez ohledu na to, čím se dříve živili vystěhovalci ze severní Dobrudže, museli začít v nových podmínkách od samého začátku. Byly jim poskytnuty bezúročné půjčky, aby mohli začít s obchodem a řemesly a živit hospodářská zvířata. Pro část nevzdělaných Dobrudžanů, která si uchovala svou bulharskou národnost, byly uspořádány bezplatné večerní kurzy gramotnosti a otevřeny různé další odborné kurzy.

Tyto výzvy byly pro stát velice těžké. Stát musel poskytnout přístřeší desítkám tisíc lidí. Musel také zajistit novým obyvatelům půdu, živobytí, lékařskou pomoc, pracovní příležitosti a vzdělávání.

¹⁶⁹ МАНДЖУКОВ, Х. *За някои социално-икономически и културно-просветни мероприятия на българската власт в Южна Добруджа през 1940-1942 г.* In: *Добруджа - 2*. Варна: 1985, s. 146.

¹⁷⁰ БЕГАЖЕВ, А. *Освобождението на Каварна*. Морски сговор, č. 8, 1940.

V souladu s ústavou a nově přijatými zákony v Bulharsku byly zřízeny státní a městské orgány a úřady na připojeném území jižní Dobrudže.

Aby se vnesl určitý řád při realizaci *Craiovské dohody* v jižní Dobrudži, vláda v čele s Bogdanem Filovem přijala v období od září 1940 do září 1941 značné množství nových zákonů a vyhlášek.¹⁷¹ Můžeme jmenovat ty nejdůležitější: *Vyhláška o poskytování bytových a hospodářských budov pro přesídlence ze severní Dobrudže*¹⁷², *Vyhláška o navrácení zkonfiskovaných pozemků rumunským státem v jižní Dobrudži náležejících bulharským státním příslušníkům*¹⁷³, *Vyhláška o konečném umístění a výměně pozemků vystěhovalců ze severní Dobrudže*, *Nařízení o provedení výměny bulharského a rumunského obyvatelstva podle Craiovské dohody*, *Dohoda o odstranění všech sporných otázek týkajících se uskutečňování Craiovské dohody* a další. Na pětadvacátém národním shromáždění byl také přijat *Zákon o zatížení obyvatel jižní Dobrudži přímými daněmi*.¹⁷⁴ Byl rovněž nově přijat *Zákon o organizaci bulharských státních příslušníků v Dobrudži*, podle něhož se mělo stát bulharským státním příslušníkem rumunské obyvatelstvo nerumunského původu zmíněné v *Craiovské dohodě*.

Zákon o uspořádání vlastnictví nemovitostí v jižní Dobrudži z roku 1942 upravoval majetkové vztahy vystěhovalců ze severní Dobrudže, dále odškodnění či navrácení nemovitostí zabavených rumunským státem, úpravy pozemků, platnost rodných a úmrtních listů vydaných v době rumunské správy v jižní Dobrudži.¹⁷⁵

Bulharští státníci během tohoto období prokázali předvídatost a zájem o rozvoj pozemkových vztahů v zemi. Bulharsko bylo státem, kde hlavní obživa obyvatelstva plynula ze zemědělství. Zemědělství tvořilo základ hospodářského rozvoje státu. Bulharští politici se kontrolou a konsolidací jednotlivých hospodářství snažili zajistit příznivější podmínky pro rozvoj zemědělství. Cílem bylo vytvořit podmínky pro konkurenceschopnost bulharské produkce a evropského trhu prostřednictvím efektivního zemědělství. Důraz se kladl na pozemkové úpravy a byl definován právní rámec, který byl velmi vhodný pro svou dobu.

¹⁷¹ ГЕОРГИЕВА, С. Приложение на крайовския договор/1940г./ Оземляване и одворяване на севернодобруджанци и придошлите по време на войната/1941-1945г./ тагарийски българи в Дуловска околия. In: Научни трудове на Русенския университет, т. 51. Русе: 2012, s. 62.

¹⁷² Държавен вестник, č. 10, 21.5.1941.

¹⁷³ Държавен вестник, č. 114, 3.6.1941.

¹⁷⁴ Държавен вестник, č. 260, 20.11.1940.

¹⁷⁵ Държавен вестник, č. 157, 20.7.1942.

Právní normy týkající se ověřování vlastnických práv, všech druhů vyvlastňování, typů vlastnictví, užívání a nakládání s nemovitostmi a jeho odpovídajícímu mapování (a to platilo i pro zemědělskou půdu) byly velmi podrobně stanovené. Péči o dobrého hospodáře projevil stát ve svém zákonodárství, a to jak s ohledem na pozornost věnovanou různým druhům vlastnictví, tak i celému rozvoji zemědělství s přihlédnutím ke všem historickým skutečnostem. Rovněž bylo využito nových konceptů té doby pro efektivní a ekonomicky výhodné zemědělství.

Vytvořené komise měly velkou práci s přivítáním a umístěním Bulharů ze severní Dobružky. Do přesídlování byli zapojeni starostové a městské úřady, agronomové a lékaři. Hlavním problémem, který musely komise řešit, byla půda. Dobružané přicházející na jih museli dostat tolik půdy, kolik měli ve svých rodných místech v severní Dobružce.¹⁷⁶

Pole byla zorána a oseta ozimy ještě před tím, než je komise rozdělila. Na pomoc Dobružanů bylo z vnitrozemí státu posláno 186 traktorů. Starostové přijali opatření, aby zajistili chléb pro všechny Dobružany.¹⁷⁷

Usídlování vystěhovalců ze severní Dobružky šlo rychlým tempem. Obecně se toto obyvatelstvo mělo usazovat v domech dřívějších rumunských kolonistů. Při vysídlování tohoto území brali s sebou Rumuni kromě osobních věcí i vybavení ze svých obydlí. Za účelem obnovení domů a hospodářských budov bylo nutné, aby 66 pracovních skupin z celé země pracovalo 225 dní. Nově bylo postaveno 743 budov.¹⁷⁸

Kvůli národním zájmům obou států museli Bulhaři ze severní Dobružky povinně opustit toto území. Navzdory rozporným názorům na osud severní Dobružky se celkové kladné hodnocení smlouvy nezměnilo. Z bulharského pohledu bylo největší geopolitickou chybou vysídlení severní Dobružky. Jen o patnáct let později žilo v župě Konstancie pouze 361 Bulharů. Přestože existovali Bulhaři, kteří se rozhodli zůstat, bulharské obyvatelstvo již nepatřilo k nejpočetnějším národnostním skupinám.

¹⁷⁶ ГЕОРГИЕВА, С. Приложение на крайовския договор/1940г./. Оземляване и одворяване на севернодобруджанци и придошлите по време на войната/1941-1945г./ таврийски българи в Дуловска околия. In: Научни трудове на Русенския университет, т. 51. Русе: 2012, s. 62.

¹⁷⁷ *Tamtéž*, s. 63.

¹⁷⁸ *Tamtéž*.

Závěr

Po analýze literatury na toto téma lze dojít k následujícím závěrům: dobrudžská otázka, která se poprvé objevila po podepsání *Berlínské smlouvy* z roku 1878, měla velký význam v bulharsko-rumunských vztazích, a to především po druhé balkánské válce a po rumunské okupaci jižní části oblasti. Otázka Dobrudže, jež prošla různými etapami a zvláštnostmi, skončila podepsáním *Pařížské mírové smlouvy* v únoru 1947.

Berlínská smlouva odsoudila Bulhary k boji za národní sjednocení. Tento boj byl plný obětí, ale zároveň byl z hlediska národního sjednocení považován za spravedlivý a nadějeplný. Po obnovení bulharského státu po rusko-turecké válce v letech 1877–1878 zůstala v popředí událostí makedonská, thrácká a dobrudžská otázka. V dějinách bulharského národa bylo rozhodnutí Berlínského kongresu fatálním okamžikem, jenž v dalším století zanechal trvalé stopy a důsledky v politickém vývoji. Bulharský národ, který v průběhu pěti století turecké nadvlády dokázal udržet svou etnickou jednotu, byl tak v létě roku 1878 pouze částečně osvobozen, avšak zcela roztržčen.

Připojení severní Dobrudže k Rumunsku na podzim roku 1878 mělo důležité následky jak pro další vývoj, do té doby dobrých, bulharsko-rumunských vztahů, tak i pro bulharské obyvatelstvo v tomto regionu. Vzhledem ke strategickému významu oblasti si rumunská vláda od samého počátku stanovila za cíl toto území co nejrychleji rumunizovat.

Po odtržení severní Dobrudže od Bulharska a po nevyřešených hraničních otázkách se rumunské aspirace k jižní Dobrudži a severovýchodnímu Bulharsku zintenzívnily. Rumunská vláda byla přesvědčena, že zavedením zvláštního režimu, a to plným zbavením politických práv celého místního obyvatelstva, by mohla dosáhnout svého cíle, tedy rumunizovat toto území. Významná opatření byla také prováděna v oblasti agrárních vztahů. Jejich cílem bylo pro přicházející etnické Rumuny vytvořit rozsáhlý pozemkový fond.

Během první světové války získala dobrudžská otázka nový rozměr. Bulharský sen o osvobození Dobrudže skončil *Soluňským příměřím*. Navzdory nesporným historickým, etnickým, geografickým a ekonomickým právům na jižní Dobrudžu ji Bulharsko znovu muselo předat Rumunsku.

Smlouva o respektování práv menšin byla jediným mezinárodním aktem, který zaručoval dodržování práv Bulharů v Dobrudži. Tuto dohodu podepsalo 9. prosince 1919 Rumunské království se státy Dohody a jejich spojenci. Její plnění však, jak jsme ukázali,

neprobíhalo z rumunské strany seriózně a hovořit o skutečném respektování bulharských etnických a kulturních práv tedy v meziválečné době nemůžeme.

Na základě analýzy literatury na toto téma lze usuzovat, že Rumunsko a Bulharsko zastávaly zcela opačné pozice a vzájemně se konfrontovaly při vypracování mezinárodního systému pro menšiny, který vznikl kvůli jejich problémům a geopolitickým zájmům. Tyto problémy a zájmy byly v bulharském případě považovány za zcela okrajové, zatímco v Rumunsku byly pokládány za velmi důležité. Rumunsko reagovalo vůči menšinovým smlouvám negativně. Klíčové argumenty se vztahovaly k názoru, že Rumunsko jakožto nezávislý stát nemůže akceptovat zásah vnějších faktorů při řešení jeho vnitřních národnostních problémů.

Bulharská menšina představovala pro Rumunsko problém kvůli své kompaktnosti a nedostatku rumunského obyvatelstva v jižní Dobrudži. Nejistota vlády nad touto oblastí se zrodila na základě bulharského iredentismu, legálních menšinových požadavků podporovaných Bulharskem a jeho územních nároků (na etnické bázi) k jižní Dobrudži.

Důvodem k rozšíření národně osvobozenického hnutí v oblasti Dobrudži byly jak snahy rumunských orgánů asimilovat a denacionalizovat dobrudžské obyvatelstvo, tak i jejich cíl zbavit Dobrudžany jejich historické identity. Vyhledka na vyřešení dobrudžského problému se zdála být v nedohlednu s ohledem na potvrzení statu quo ve Versailles. V tak těžkém okamžiku pro Bulharsko, kdy se po převratu z 9. června 1923 nacházelo na pokraji občanské války, tehdy probíhal proces založení Vnitřní dobrudžské revoluční organizace. Symbióza mezi pravíci a levíci ve vedení VDRO trvala přibližně dva roky. Přechodný kompromis, který byl nalezen v jejím vedení mezi přívrženci Demokratické dohody a Vojenského svazu na jedné straně a komunisty na straně druhé, netrval příliš dlouho. Činnost levice a pravice byla zpočátku jednotně zaměřena na izolaci autonomistického proudu v emigrantském dobrudžském hnutí. To vedlo k rozpolcenosti ve vedení a k vybudování struktur organizace.

Navzdory politické rozpolcenosti se VDRO podařilo v prvních letech své existence rozvinout četnický aparát, který krátce respektoval zločinecké skupiny v oblasti. Ve 2. polovině 20. let nastalo období „klidu“ v četnických akcích VDRO. V jejím vedení již nebyli žádní komunisté, avšak vážnější opatření, která bulharská vláda podnikla s cílem ukončit četnické akce, přinutila vyšší funkcionáře pravice změnit taktiku a zaměřit se na legální formy boje.

Převrat z 19. května 1934 a následný rozpad národně osvobozeneckých organizací v zemi ukončily možnosti VDRO provádět organizovanou četnickou propagandu v Dobrudži.

Po celou dobu existence VDRO se její členové aktivně účastnili také legálního dobrudžského hnutí. Legální organizace Dobrudžanů vždy vykazovala větší či menší vliv na směr jejich činnosti.

Za jeden z vrcholů činnosti bulharské diplomacie se považovalo vrácení jižní Dobrudže v rámci hranic Bulharska. V podmínkách probíhající druhé světové války se Bulharsku podařilo mírovou cestou znovu získat toto území. Po druhé světové válce se podepsáním *Pařížské mírové smlouvy* v únoru 1947 potvrdila bulharská příslušnost, historie a etnicko-demografický charakter jižní Dobrudže. Tím se ukončil dlouholetý spor mezi Bulharskem a Rumunskem.

Seznam použité literatury a odborných pramenů

Primární zdroje:

Analele Dobrogei, IX, Vol. II, Cernăuți: 1928.

Бежански глас, ч. 2, 22.9.1922.

ЦДА, ф. 176, оп.8, а.е.16, л. 62.

ЦДА, ф. 176, оп.8, а.е.319, л.46.

ЦДА, ф.177 К, оп. 7, а.е. 7, л. 8.

Constanța, ч. 171, 28.6.1896.

Добруджа, ч. 205, 1.11.1918.

Добруджа, ч. 206, 6.11.1918.

Добруджански глас, ч. 10, 12.9.1919.

Държавен вестник, ч. 1, 1.4.1914.

Държавен вестник, ч. 206, 12.9.1940.

Държавен вестник, ч. 10, 21.5.1941.

Държавен вестник, ч. 114, 3.6.1941.

Държавен вестник, ч. 260, 20.11.1940.

Държавен вестник, ч. 157, 20.7.1942.

ФИЛОВ,Б. *Дневник*. София: Издателство на Отечествения фронт, 1990.

ФИЛОВА, Е. *Дневник*. София: Христо Ботев, 1992.

Lupta, ч. 807, 27.8.1924.

Морски сговор, ч. 8, 1940.

МОШАНОВ, С. *Моята мисия в Кайро*. София: Петекс, 1991.

Общи резултати от преброяването на населението в царство България на 31 декември 1910г. София, 1921.

Public Record Office. Foreign Office. 371/16820.

Русенска поща, щ. 408, 12.4.1913.

Русенска поща, щ. 579, 3.11.1923.

Русенска поща, щ. 748, 3.6.1924.

Sămănătorul, щ. 49, Bucureşti: 7.12.1903.

Сердика, 1943.

Steaua României, 8.2.1878.

Steaua României, 26.6.1878.

Тimpul, щ. 153, 14.7.1878.

Варненски окръжен вестник, щ. 11, 20.5.1914.

Sekundární zdroje:

АНЧЕВ, С. *Балканите – начин на употреба 1918 – 1938 г.* Част първа. Велико Търново: Университетско издателство „Св. Св. Кирил и Методий“, 2006.

ANGELESCO, G. *Étude Sur La Dobrogea Au Point de Vue de l'Organisation Des Pouvoirs Publics.* Paris: Hachette Livre - BNF, 1907.

ARDELEANU, C. *Romania's Investments in Its Maritime Ports (1878–1914).* Black Sea Project Working Papers vol. I, Port cities of Western Black sea coast and The Danube, Economic and Social Development the long nineteenth century. Corfu: 2016.

БАЕВА, И. *Представата за Европа в модерна България – от Османската империя до Европейския съюз.* Slavia Meridionalis, щ. 12, 2012.

Букурещкият договор и съдбата на Южна Добруджа. Сборник с изследвания. Добрич, 1994.

SABADA, L. a kol. *Evropa regionů*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009.

ЦАНКОВ-ДЕРИЖАН, Х., *Златната книга за Златна Добруджа*. София: Печатница Хр. Г. Данов, 1940.

COSTEA M. *Relațiile politico-diplomatice româno-bulgare (1938-1940)*. Cluj-Napoca: Napoca star, 2010.

CSATÁRI D. *Dans la tourmente. Les relations hungaro-roumaines de 1940 à 1945*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1974.

ДЯКОВИЧ, А. *Добруджа под гнета на румъните*. Научна експедиция в Добруджа. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски”, 1917.

DJUVARA, T. G. *Cent projets de partage la Turquie (1281–1913)*. Paris: Librairie Felix Alcan, 1914.

Enciclopedia României. Vol. II, București: 1938.

ГАБЕ, П. *Румъния в Добруджа 1913–1916*. София: Държавна печатница, 1917.

ГЕНЧЕВ, Н. *Външната политика на България (1938-1941)*. София: Издателство Вектор, 1998.

ГЕНОВ, Г. *Международни актове и договори, засягащи България*. София: Придворна печатница, 1940.

ГЕОРГИЕВ, И. *Добруджа в борбата за свобода 1913-1940: спомени и бележки за добруджанското революционно движение*. София: 1962.

ГЕОРГИЕВ, Й. *Добруджа и разстрела на Петър Чапкъна през 1937 г. в Добрич*. Добрич: Изд. авт., 1992.

ГЕОРГИЕВА, С. *Приложение на крайовския договор/1940г./ Оземляване и одворяване на севернодобруджанци и придошлите по време на войната/1941-1945г./ таврийски българи в Дуловска околия*. In: Научни трудове на Русенския университет, т. 51. Русе: 2012.

- ГЕОРГИЕВА, С. *Добруджанската чета*. София: Военно издателство, 1991.
- ГЮДУРОВ, Д. *Българи и власи в малцинствената политика на България и Румъния*. Годишник на Департамент История, Т. VIII. София: Нов български университет, 2013.
- ХРИСТОВ, Х. *Освобождението на България и политиката на западните държави 1876–1878*. София: Издателство на българската академия на науките, 1968.
- ЯНЕВ, И. *Външната политика на България през Втората световна война в българската историческа литература 1938–1944 г.* София: Литернет, 2006.
- IONESCU, M. D. *Dobrogea în pragul veacului al XX-lea: geografia matematică, fizică, politică, economică și militară*. București: Atelierele Grafice I. V. Socescu, 1904.
- IONESCU, T. *Discursuri politice*. Vol. III 1896–1899, București, 1903.
- IORGA, N. *Istoria românilor, vol. X. Intregitorii*. București: 1939.
- ИШИРКОВ, А. *Къси напътни бележки върху Добруджа и Моравско, писани за нашите делегати за бъдащата мирна конференция*. София, 1917.
- ЙОРДАНОВ, Д. *Западните проекти за прекрояването на Балканите от 1875–1876 г. и мястото на България в тях*. In: Балканите – език, история, култура, т. V. Велико Търново: Университетско издателство "Св. св. Кирил и Методий", 2017.
- KOGĂLNICEANU, V. M. *Dobrogea: 1879-1909: drepturi politice fără libertăți*. București: Soces & C-ie, 1910.
- КОЛЕВ, Й. *Българите извън България*. София, 2005.
- КОНСТАНТИНОВ, П. *История на България с някои премълчани досега исторически факти 681–2001*. София: Карина М, 2001.
- КУЗМАНОВА, А. *Българският характер на Добруджа през 1878-1940 г. през погледа на тогавашните румънци*. In: Представата за „другия“ на Балканите, София: 1995.
- КУЗМАНОВА, А. *От Ньой до Крайова. Въпросът за Южна Добруджа в международните отношения (1919– 1940 г.)*. София: Наука и изкуство, 1989.
- La question bulgare et les États balkaniques*. Sofia: Imprimerie de l' état, 1919.
- LASCU, S. *Aromânii în România. Repere istorice*. Revista istorică, щ. 3-4. București: 2005.

ЛЮЛЮШЕВ, М. *Просветното дело на българската емиграция в Румъния през Възраждането*. София: Наука и изкуство, 1986.

ЛЮЛЮШЕВ, М. *Просветното законодателство на Румъния в Южна Добруджа от края на Първата световна война до края на Втората световна война*. In: Трудове на ВТУ „Кирил и Методий“, т.ХІІ, кн.3, 1974–1975.

МАНЧЕВ, К. *История на националния въпрос на Балканите*. София: Парадигма, 2008.

МАНДЖУКОВ, Х. *За някои социално-икономически и културно-просветни мероприятия на българската власт в Южна Добруджа през 1940-1942 г.* In: Добруджа - 2. Варна: 1985.

МАРКОВ, М. *Историческите права на България върху Добруджа*. София: 1917.

МАРКОВ, М. *Политическата съдба на Добруджа след Берлинския конгрес 1878-1916*. София: Държавна печатница, 1917.

МИЛАЧКОВ, В. *Националноосвободителните борби на добруджанските българи (1919-1940)*. In: История на Добруджа, т. 4. Велико Търново: 2007.

МИЛАЧКОВ, В. *Създаването на Вътрешната добруджанска революционна организация и Съюзът “Добруджа”*. In: Военноисторически сборник, щ. 2, 1997.

MILLER, M. *Bulgaria During the Second world war*. California: Stanford University Press, 1975.

Minoritățile naționale din România: 1918-1925. București: Arhivele Statului din România, 1995.

МИТЕВ, Д., МИЛАЧКОВ, В. *Програмата на Вътрешната добруджанска организация от 6 ноември 1923 година*. In: Архивен преглед, щ. 3, 1990.

NASTOVICI, E. *Cu privire la unele aspecte ale relațiilor româno-bulgare în anii 1914-1916*, In: Analele, Universității București, Series Social Sciences. History, XVII, București: 1968.

Научни конференции, посветени на 60-годишнината от сключването на Крайовския договор и възвръщането на Южна Добруджа към България. Исторически преглед, 2001, щ. 1-2.

НЯГУЛОВ, Б. *Българските малцинствени проблеми в Бесарабия пред обществото на народите*. In: История на Добруджа. Т. 4, 1878-1944. Велико Търново: 2007.

НЯГУЛОВ, Б. *Висшият съвет на българите в Румъния*. Векове, щ. 4, 1990.

НЯГУЛОВ, Б. *Власите и гърците*. In: История на България, Т. 9. История на България 1918–1944. София: 2012.

НЯГУЛОВ, Б. *Малцинственото движение на добруджанските българи в Румъния*. In: История на Добруджа, том IV, 1878–1944. Велико Търново: Фабер, 2007.

NOUZILLE, J. *La frontière bulgaroroumaine en Dobroudja*. *Révue Roumaine d'Histoire*, XXXV, No 1–2, Bucarest: 1996.

ОГНЯНОВ, Л. *Нови очерци по българска история 1878-1948*. София: ИК ВЕК 22, 1995.

PENAKOV, I. *Le régime de la propriété rurale en Dobroudja de Sud. Opinions et constatations roumaines*. Sofia: Union Bulgare pour la paix et pour la Société des Nations, 1929.

ПЕНЕРЛИЕВ, М. *Северна Добруджа като част от Българското културно-географско пространство*. In: Балканите-език, история, култура, Т. IV. Велико Търново: Университетско издателство "Св. св. Кирил и Методий", 2015.

ПЕТРОВ, П. *Научна експедиция в Добруджа, 1917 г.* II. изд. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 1994.

ПОПОВ, Ж. *Българите в северна Добруджа 1878-1913*. София: Иван Вазов, 1991.

ПОПОВ, Ж. *Впечатления на А. Кемилев за севернодобруджанските българи през време на тяхното преселване в Южна Добруджа, 1940 г.* In: Северна Добруджа. Пътеписни бележки и спомени за българите (1878-1940). София: УИ Св. Климент Охридски, 1993.

РАЧЕВА, В. *Политики на границата: 1877-1878. Един документ на Марин Дринов*. In: Империи, граници, политики. София: СУ „Св.Кл.Охридски“, 2016.

ROMAN, I. N. *Dobrogea și drepturile politice ale locuitorilor ei*. Constanța: Ovidiu, 1905.

Советский фактор в Восточной Европе. 1944–1953гг. Документы: т.1 1944–1948 гг. Москва, 1999.

Съвременна българска енциклопедия в два тома. Т. 2. Велико Търново: Gaberoff, Елпис, 2009.

TITULESCU, N. *Documente diplomatice*. București: Editura Politică, 1967.

ТОДОРОВ, П. *Освободителните борби на Добруджа. Добруджанска революционна организация 1925-1940*. София: 1992.

UNGUREANU, G. *Chestiunea Cadrilaterului: interese românești și revizionism bulgar (1938-1940)*. București: Ars Docendi, 2005.

VLĂDESCU, I. *Cadrilaterul. Ce este și ce trebuie să fie. Colonizarea și naționalizarea lui*. Constanța, 1927.

ZAHARIEFF M., SCHELLE G. *Les minorités bulgares en Roumanie: conditions d'une entente bulgaro-roumaine*. Paris: Domat-Montchrestien, 1940.

ЗЛАТЕВ, Л. *Вътрешната добруджанска революционна организация (ВДРО) 1923-1940*. Русе: 2009.

ЗЛАТЕВ, Л., ЛЕБИКЯН, Х. *Иван Хаджииванов родови корени, общественик и деен ръководител на борбата за освобождението на Добруджа*. Русе: 2005.

Internetové zdroje:

Dobrogea de Nord [vid. 2019-11-02]. Dostupné z:

https://ro.wikipedia.org/wiki/Dobrogea_de_Nord. Navštíveno 2.11.2019.

Електронен вестник за музеология и военна история, ч. 1, 2017. [vid. 2019-11-12]

Dostupné z:

http://www.militarymuseum.bg/Pages/Publications/Electronic%20journal/broeve/2017_01.

Navštíveno 12.11.2019

Южна Добруджа [vid. 2019-11-02]. Dostupné z:

https://bg.wikipedia.org/wiki/Южна_Добруджа. Navštíveno 2.11.2019.

КОЛЕВ, Й. *Българското национално малцинство в Добруджа*. [vid. 2019-11-14]

Dostupné z: <http://bgdiaspora.h3b.ru/3304>. Navštíveno 14.11.2019.

Крайовският договор (1940 г.) и българските моряци. [vid. 2019-12-06]. Dostupné z: http://www.morskivestnik.com/mor_kolekcii/izsledwaniq/krayova.html. Navštíveno 6.12.2019.

ГЛАДЫШЕВА А. С. *Население Южной Добруджи как объект политики румынизации (1913—1940 гг.).* [vid. 2020-02-18] Dostupné z: rasboiulpentrutrecut.wordpress.com/2017/01/31/население-южной-добруджи-как-объект-н/. Navštíveno 18.2.2020.

НЯГУЛОВ, Б. *Румънците и Румъния в българската книжнина 1878-1889.* [vid. 2020-03-27] balkansbg.eu/bg/content/b-identichnosti/492-rumantzite/.html. Navštíveno 27.3.2020.

Prostudovaná literatura:

ALLARD, C. *Entre mer Noire et Danube: Dobroudja 1855.* Paris: Éditions Non Lieu, 2013.

CAIN, D. *Conflicts over Dobruja during the Great War.* Balcanica, XLIX, 2018.

ГЪРДЕВ, К. *Унгария и възвръщането на Южна Добруджа към България.* Векове, ч. 2, 1985.

KURKINA A-T. *Constructing borderland identities in Romania and Bulgaria: the case of interwar Dobruja (1912-1939).* Tabula, ч. 14, 2016.

LORY, B. *La Dobroudja au carrefour des Europes.* Cahiers balkaniques, ч. 44, 2016.

МАРКОВ, Г. *Добруджанският въпрос и германо-съветските отношения (февруари – септември 1940 г.).* Векове, ч. 3, 1981.

RYCHLÍK, J. *Dějiny Bulharska.* Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2000.

TREPTOW, K. *Dějiny Rumunska.* Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2000.

Seznam použitých zkratek

atd.	a tak dále
BZLS	Bulharský zemědělský lidový svaz
čl.	článek
DRO	Dobrudžská revoluční organizace
např.	například
resp.	respektive
s.	strana
SSSR	Sovětský svaz
tj.	to jest
tzv.	takzvaný
ÚV	Ústřední výbor
VDRO	Vnitřní dobrudžský revoluční výbor
vid.	viděno

Seznam příloh

Příloha č. 1: Třetí bulharské carství. ПОПОВ, С. *Границите на България 1876-1919*. София: Книгоиздателство Хр. Г. Данов, 1940, s. 40.

Příloha č. 2: Územní změny v Dobrudži od roku 1878. Dostupné z:
<https://www.wikiwand.com/cs/Dobrudža>.

Příloha č. 3: Bulharský text vydaného manifestu knížete Carola I. týkající se připojení Dobrudže k Rumunsku ze dne 14. listopadu 1878. МАРКОВ, М. *Политическата съдба на Добруджа след Берлинския конгрес 1878-1916*. София: Държавна печатница, 1917.

Příloha č. 4: Časopis *Analele Dobrogei*, IX, Vol. II, Cernăuți: 1928.

Příloha č. 5: Noviny *Добруджа*, č. 205, 1.11.1918.

Příloha č. 6: Noviny *Добруджански глас*, č. 10, 12.9.1919.

Příloha č. 7: Noviny *Морски сговор*, č. 8, 1940.

Příloha č. 8: Noviny *Варненски окръжен вестник*, č. 11, 20.5.1914.



Příloha č. 1: Třetí bulharské carství.



Příloha č. 2: Územní změny v Dobrudži od roku 1878.

КАРОЛЪ I

Съ милостѣтъ на Бога и народната воля самодържецъ
на ромънскійтъ народъ на всички отъ настояще и въ
бъдъще здравіе.

Добруджянски жители!

Великити Европейски сили чрезъ Берлинскійтъ
трактатъ соединиха страната Ви съ Романія.

Ний не влягамъ въ предѣлитѣ Ви опредѣлени
отъ Европа кжто завоеватели; но и Вамъ Ви је
извѣстно че много Ромънска кръвъ са пролѣ за осво-
божденіето на народитѣ отъ правитѣ брѣгъ на Дунава.

Жители отъ всѣка народность и вѣра!

Добруджя принадлежаща отъ древни времена
на Мирчу Старійтъ и на Великійтъ Стефанъ, отъ
днесъ прави часть отъ Романія. Отъ днесъ Вій зави-
сите отъ Государство, гдѣто не произвола, но само
законъ обсаденъ и удобренъ отъ народа рѣшава
и управлява.

Най свѣтитѣ и най скжптитѣ чловѣчески добрини
както: живота, честъта и имота сж туряни подъ
защыта на една конституція, за която намъ завиж-
датъ много други народности. Вашата вѣра, Сѣмей-
ствата Ви, и прагътъ на жилищата Ви, ще бждатъ
защитени съ законитѣ ни и никой не ще ги наруши
безъ законно наказаніе за туй.

Příloha č. 3: Bulharský text vydaného manifestu knížete Carola I. týkající se připojení Dobružky k Rumunsku ze dne 14. listopadu 1878.

PI
958
Anul IX

Vol. II. 1928

Analele Dobrogei

Revista Societății Culturale Dobrogene

Director: C. BRĂTESCU

Secretar: I. GEORGESCU

SUMARUL :

- Regina Maria a României: Cum am ajuns la Tenha-Juvah.
O. Tafrali: Dionysopolis.
Gr. Sălceanu: Fierbea a 'noapte marea; Farul; Cântec de marinar; Pescărușii; La cramă; Cu 'n cetineli de plantă ce se urcă; După furtună; Stânca; Melancolie; În orice val.
G. Brătescu: Tulcea, schiță urbanistică.
Eug. Ciuchi: În astă seară; Hlamida iernii-pururi albă.
L. I. Bacalbașa: Ce este și ce-ar trebui să fie Coșula-de-Arginți.
G. Nedioglu: Mănăstirea Cilicului.
M. Pricopie: Pașa din Trebizonda; Moartea lui Saabit; Dreptatea Dumnezeească; Cersetorul; Prost să fi, noroc să ai; Darul împăratului; Răzbunarea calului; Proștii; Dor de casă; Știri din patrie.
G. Duma: Mă reîntorc la tine.
J. Stoicescu: Învățătorii Dobrogeni și Magnum Aetimologicum; Traduceri din elegiile lui P. Ovidius Naso.
V. Mihăilescu: Regiunea Techirghiolului.
C. Blum: Cauzele relegării poetului roman P. Ovidius Naso la Tomis.
I. G. Mocanu: Un profesor de la Tulcea: Gh. Săcășanu.
Al. Alecu: Istoricul seminarului musulman din Megidia.
I. Conea: Hector de Béarn, un călător francez prin Dobrogea în 1828.
P. Kozak: Călătoriile păsărilor.
V. Cotovu: Portul Constanța după 50 ani de stăpânire românească.
M. Sarafidi: Istoricul medico-farmaceutic al orașului Constanța.
A. Lascarov-Moldovanu: Prin Dobrogea.
I. C. Băcilă: Stampe și hărți privitoare la trecutul Dobrogei.
St. Bezdechi: Din elegiile lui P. Ovidius Naso.
Rozmarin: Minunea mea necunoscută; Versurilor mele.
Al. Gherghel: Triolete; Sonet.
N. Țimirăș: Iubire; Vasul zdrobit; Visul pierdut; Ninge...; Mama.
V. Stoenescu-Dunăre: Canalul navigabil de la Cernavoda la Constanța între Dunăre și Mare.
Brutus-Cotovu: Dobrogea în preajma războiului pentru neamănare.
I. Dumitrescu-Frasin: Fericirea.
G. Coatu: Începuturile școalei române din comuna Cerna jud. Tulcea.

Cernăuți 1928

Institutul de Arte Grafice și Editură „Glasul Bucovinei”
Biblioteca Județeană "Ioan N. Roman" Constanța

Proiect AFCN

ОРГАНЪ НА ЦЕНТРАЛНИИ ДОБРУДЖАНСКИ НАРОДЕНЪ СЪВѢТЪ.

ИСКАМЕ СПРАВЕДЛИВЪ СЪДЪ:

И ако искаме да разберем по-нататък на Ромъния през последните 40 години въобще и специално към Добруджа, ние не можем да направим това, без да вземем под внимание именно нейното международно положение, което я постави въ оръжието на неутралните сили. А тук ние си

Убедени въ това, ние очакваме справедливия садъ на мирната конференция. Тя трябва да облъче въ нова международна юридическа форма днешното фактическо положение на Добруджа, защото само то отговаря на демократическите отримки на зараждащото се нова историческа епоха на човечеството.

Търсят се опитен администратор-касиер в дирекцията на в-къ "Добруджа" — Васадач. За предпочитане са гаранции 5000 лева. Желаещите да постанат да се отнесат до канцеларията на Добруджанската организация в София, ул. Левски № 16. Телефон № 368.

Демонстрации въ Загребъ.

[illegible]

Австро-Унгария е отговорила на преговора на Уайлс, че тя приема неговите условия за националностите и изказва готовност за осепаративно примирение с властите.

Гоминитъ отъ Австро-Унгария. —
Вина. Съобщагатъ на Букурещъ
„Лумина“, че депутатътъ отъ австро-
унгарската камара Йолеску е изправилъ
камарата едно запитване по поводъ
стремения на Унгария да се откъди
отъ Австрия. Въ това запитване той поддържа
не въпроса за националността въ Австро-
Унгария трябва да се развирши всъдно,
но не откъдно за всяка държава. Единствено

Една мисъл по народното ни
стопанство.

Но کیا да се постави още сега за да
се постигне част по-напред, бързото раз
вѣждане на изгубенитѣ стада сѣрѣ и др
бѣнѣ добитѣкѣ за по-скорошѣтѣ мѣсѣ
Мисля, че този толкова опѣшен, колкото
важенъ въпросъ ще бѣде правнио: разрѣ
шиятъ ако:

4. Ако се обърне най-сериозно внимание върху отглеждането на колкото може повече свинии. Преди видът голямата оскъдност и тлъстини, бързата плодовитост, свойствена на свиницата, ще задоволи най-скоро нуждата за тлъстини и месо и ще повдигне от т.х. на здравословното състояние на населението. Свиницата ще даде и най-напредъ ценен материал за живот.

5. Ако въ волѣ община, околии, окръгъ и пр. има властъ натоварена съ движението на разпореждането съ добитъци. Така властта, имайки всѣя придѣлана за брѣя на добитъци, въ случай на липса на еуратъ, бѣе натоварена да изпраща въ добитъци на единъ отъ стопаствата съ ведомствъ въ такъвъ же другъ отъ стопаствата, какъвто имъ е еуратъ въ ведомствъта. По това начинъ гораздѣлъ разпорежда добитъци, вмѣсто да бѣде продаденъ на коопатина, ще бѣде употребенъ за да натоваритъ разпорежда.

Разбра се, че тази визити трябва да
сѫ поставени под ръководството на оди-
вишето начальство, въждѣто ще се централи-
зира въ всички обвинѣния по движението на
разширѣна и отъ въждѣто ще се направятъ
недоимия съ излизанѣта.

са се нагърби земеделческата банка, като
отпусне кредити на нуждаещите се от
такова стопанство, съгласително с продад-
ния им за разпход добитъкът.

7. Ако, най-после, матовареният съ изпълнението и ръководителя на този въпрос органи са пропити от големата важност на тази стопанствена задача и привеждат въ изпълнение съ най-горно внимание, честност и умилост.

Добруджанци разпространя-
вайте в. „Добруджа“.

ДОБРУДЖАНСКИ ГЛАСЪ

DOBRUDJANSKY GLASSE

ОРГАНЪ НА ВЪРХОВНИЯ ДОБРУДЖАНСКИ КОМИТЕТЪ.

— Уредба редакционен Комитетъ —

Единъ брой 20 ст.

Телефонъ на редакцията № 368.

АБОНАМЕНТЪ:
ЗА БЪЛГАРИЯ: ГОДИШНО 10 ЛЕВА
6 МЕСЕЦИ 12
ЗА СТРАНСТВО: 1 година 10

ЗА ОБЯВЛЕНИЯ се плаща по споразумению
адресу: К. ДОБРУДЖАНСКИ ГЛАСЪ — ПИОШЕТЪ
7000 „ЧЕРНА ДЖАНКА“ № 5. 0000
ИЗДАВА ВТОРНИКЪ И ПЕТЪКЪ
РАЖКОСИ НЕ СЕ ВЪРЩАТЪ

Кристинъ Пачовъ.

Въ очакване.

(Последниятъ искания на добруджанци).

Минаха дни, изминаха се месеци, а измичаният българинъ извън Добруджа все очаква помощта, отъ Парижката конференция, за да се свършат новото черноробство, което грози родината отъ около година насамъ.

Но нито молбите, нито протестите, можаха да бъдатъ разбрани или пък да повлияватъ, надъ ромжнската олигархия да свършватъ изтръбнителна политика надъ беззащитното добруджанско население.

Парижски жщии! Добруджанскиятъ въпросъ стои откритъ и чакъ повече отъ всякога своето справедливо разрешение. Добруджа прѣживява черни дни въ момента, когато вие заседавате и разпавате правосъдие. Спрете още сега ржката на угнетителя, за да можемъ съ пълна въра да дочакаме вѣдешето, справедливо разрешение на въпроса за нашата мила родина. Вслушайте се въ последните искания на добруджанци, дайте яоне човешки животъ на тия невинни въ нищо същества и то го дайте сега до като заседавате. Както не цѣла Унгария и турските клѣнати въ Армения, пригнетете се и намъ на помощ.

Ако има за това виновници, съдете ги — тѣ съ ромжнѣтъ. Приложете и къмъ Добруджа чакъ по-скоро четириндесетъ точки на великия вашъ съюзникъ Уйлсона, за да има съносенъ животъ, миръ и покой и въ тая страна на съзли и трауръ! а послѣ си дайте присждата.

Вземете вие, въ вашитѣ ржѣ, нашата съжба, ние я прѣдоставяме вамъ; но не я оставяйте въ ржѣтъ на тия, които ви показваха какво могатъ да вършатъ не само въ Добруджа, но и въ Унгария. На Ромжния ние нѣмаме въра, я сега прѣдъ очитѣ на мирната конференция, като ни тероризира, лесно обяснимо е за всички, какво ще бъде нашето положение тамъ, когато конференцията нѣма да съществува.

Отъ Парижъ очакватъ спасение всички угнетени! Всички се сподиха съ него, съ изключение на поробенитѣ българи.

Ако ги не ни върватъ, прадете поне единъ вашъ синъ да надникне въ измѣнена Добруджа и види всичко що пишемъ за нея. Нека той провери и се вслуша въ нашитѣ желания и копнежи. Или дайте свободенъ

пропускъ на добруджанската делегация въ Парижъ и я изслушайте. Ако това не може, то изслушайте такава въ София, но тя да бъде изслушана. Въ

страшенъ съждъ дори обикновения обвиняемъ се изслушва. О! колко повече Парижкия справедливъ съждъ би трѣбвало да направи същото.

Д. Кичевъ.

Добруджа обезлюдена!

44 хиляди бѣжанци!

Не, прѣстѣпление е ако се мълчи по се знаея толкова високи, та да че бѣжнѣтъ, че Добруджа, тази съжа и сѣщени бѣлгара земя е обезлюдена! Добруджа е прѣвърната на адъ, отъ я йго съ се отървали 44 хиляди души, които търсятъ спасение въ прѣдѣлитѣ на назначена и консулгирна България. Гибелъ и дѣтство яте отъ консулгирна назначена Добруджа. Тя е изчистена отъ стуганъ, отъ здравни и работни ржѣ и тѣмъ, нито тѣхъ, се разхожда и разливъ ромжнѣнскитъ джандармъ, който не нѣма милостъ и нѣма понятие въ човѣштина. Тия уж потопили, които, прѣдъ очитѣ на своитѣ съюзници, вършатъ най-бездѣлнитѣ и безчестнитѣ дела, най-мръснитѣ и неосластнитѣ прѣстѣпления. Обвратъ, прадетъ, безчеститѣ, отърватъ искания въ затвора, други въправятъ прѣдъ еда за нѣмъ прѣстѣпления, трети налагатъ съ бой, четвърти зацѣпватъ, изтрѣгатъ пари и му даватъ най-кѣсия срокъ да напуше дома и семейство, да напуше бащина стѣна или майчини скупи и намери България, кѣдѣто може да удрѣ отъ гладъ и изнерия, но не въ робство и мѣчния. Всички прѣстѣпления, които отъ дѣветъ ибиса вършатъ ромжнѣтъ въ Добруджа се прѣдѣлватъ на бѣлгари: Обнахна най-бесеранно, че сизава България направи чети въ Добруджа, съ цѣлъ да прикриятъ своитѣ банди, които сѣха уасъ и смъртъ на всичко живо, което не имъ се подчинява.

Ето наисте, нѣмъ всички какво е направила прословутата „Културтрегерна“, „Анапоиста на Европейската Цивилизация“, „Потомитѣ на Римъ“ — прилагатъ една токущо прѣвършена аниета отъ Върхния Добруджански Комитетъ, отъ която настрѣхва косата, изотвава душата.

1) Въ района на Русеското Дѣло Добруджа има семейни бѣжанци 3449, които прѣдѣлватъ 12796 члена, несемейни 2460.

2) Прѣдъ Варна минали 11,248 л. (прѣзати по села и градове).

3) Кемаларско 1050 семейни, 17 семейства съ 300 члена, несемейни 5150. Вечко 650.

4) Обобщо, семейни 1702, несемейни 610, отвлѣчени и дадени подъ съждъ 302. Вечко 2621 — или разпрѣлени по села и грдове отъ добруджанско е. Кадиево сѣмѣно 20, несемейно 7, отвлѣчени 7. Ордуо Чамурѣ сѣмѣно 44, несемейно 5, отвлѣчени 17. Енеджина сѣм. 73 несем. 6, отвлѣчени 25. Гювѣлска сѣм. 56 несем. 9, отвлѣчени 19. Хаскопѣлеръ сѣм. 23 несем. 5, отвлѣчени 20. Вѣлѣвѣрѣво сѣм. 34 несем. 9, отвлѣчени 43. Гелѣни сѣм. 97 несем. 10, отвлѣчени 32. Арзулъ сѣм. 49 несем. 9, отвлѣчени 13. Пѣлѣровъ сѣм. 126 несем. 17, отвлѣчени 29. Енѣбѣ сѣм. 113 несем. 11, отвлѣчени 24. Акмарѣ сѣм. 72 несем. 9, отвлѣчени 27. Добичѣ сѣм. 100 несем. 600, отвлѣчени 50.

5) Вѣлѣвѣрѣво 7.0
6) Бръшлянтъ и други села 1с5 семейства съ 5 5 члена
7) Гюв. Браново 68 сѣм. съ 70 чл.
8) Рѣградъ несемейни 448 чл.
9) Шумѣнъ несемейни 785 чл.
10) Юматурѣ минали само отъ Тутраканска околи 9028 чл.
11) Дѣлѣвѣнскъ сѣмѣно 8 съ 48 чл., несемейни 432 чл.
12) Гювѣлѣвѣнскъ околи сѣмѣно 23 съ 87 чл., отъ града сѣмѣно 14 съ 38 чл., несемейни 249 чл.
13) Чернѣнъ сѣмѣно 65, отвлѣчени 22 чл.
14) Гювѣнъ Дюлѣнъ и околнитѣ села сѣмѣно 1423 чл., несемейни 635 чл.
15) Юмѣнъ сѣмѣно 942 чл.
16) Вѣлѣвѣнскъ сѣмѣно 436 чл.
17) Въ София и околността не нѣмаватъ въ ополѣтитѣ на дружествата 720 чл., а всичко 43960 чл.

Тая цифра говори достатъчно силно за кутурата на единъ народъ, който се поготвя на равна юга съ великитѣ европейски народи и е оставенъ да казватъ съ една турска поправъ, а нѣмъ население провинция, която до прѣдъ нѣколко мѣсѣца живѣше съ скръбъта и радостта на майната отечество.

Ето наисте, цивилизаторско дѣло, което лѣзърши Ромжия въ Добруджа. Вижте го! То е неанализируемо, но за десетитѣ дни, когато отъ вѣдѣ е нѣмъ: миръ, миръ и блаженъ дни настѣпватъ на света. За сѣмѣно, може би, а за добруджанци, които не нѣмъ нѣмъ многожеланъ миръ?

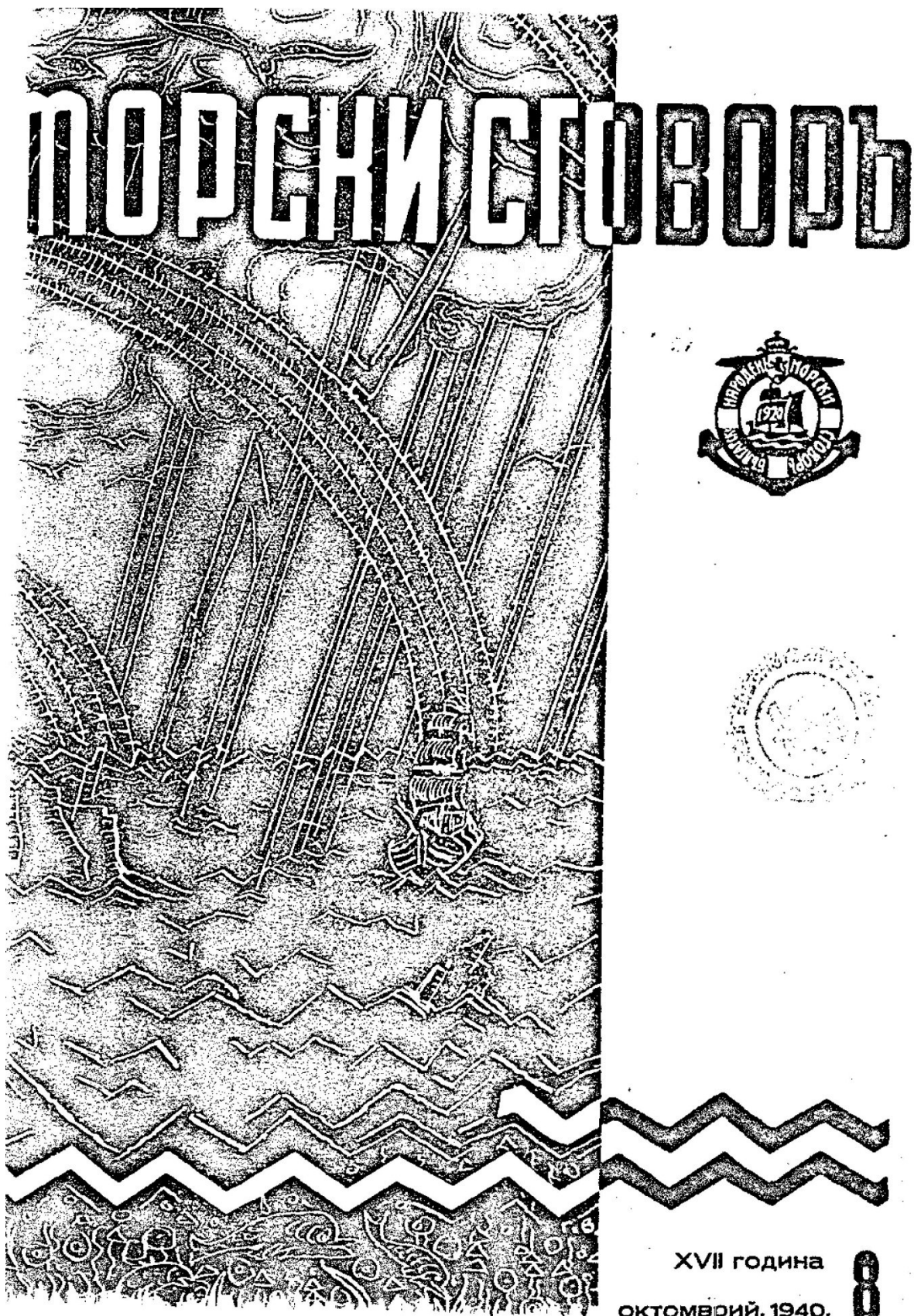
— Помощи! Помощи! Това е нѣмъкъ на семействата на бѣжанцитѣ, това е нѣмъкъ и на самитѣ бѣжанци, това е нѣмъкъ, напикотъ, и на цѣля бѣлгара народъ, който нѣмъ нѣмъкъ за неостановитѣ на Ромжия, които вършатъ своитѣ безчестия въ момента, когато е сигурно, че българскитѣ народъ е сѣмѣно нѣмъкъ зрителъ, е върванъ и не може да зацѣпна своитѣ синове.

Прѣждани отъ свободозѣлѣния Америкъ, отъ демократична Англия и конституцията на самоуправитѣ Франция, спасете добруджанския българинъ отъ гибелъ, отъ яна смъртъ и неадекватно шуганѣчество. Спасете го отъ рабство на ромжнѣнскитѣ власти. Въ нѣмъкъ на нѣмъкъто ни, достѣпете се прѣдъ арбитратѣ съвѣтѣ на сѣмѣно безчестията, гоненията и грабежитѣ, които се вършатъ надъ едно търпеливо и беззащитно население, зашто отговорността прѣдъ историкъ нѣмъ да бъде сѣмѣно на ромжнѣтъ, а и на всички тѣхъ, които нѣмъ съ съдѣствували съ своитѣ неинтересности нѣмъ сѣмѣно нѣмъкъ сълагане.

Сѣга е време да се избѣгне наждамето на увра и търсеного служба за отплата.

Терора нанасятъ ежедневно отъ ромжнѣнската администрация, напѣмънава-позволеното дори за най-коравото сърдце. Всички убѣждения палени, че ромжнѣтъ не ще си позволятъ безчестия до окончателното разрешение на добруджанския въпросъ, останѣха, само обѣщания.

Напълно сме убѣдени, че всичко каквото върши-ромжнѣнската администрация сега въ Добруджа, е известно на Парижката конференция, зашто то става прѣдъ очитѣ на сѣмѣно гласнѣнскитѣ окупационни войски, и не допусхаме великитѣ народи, които се нагърбиха съ даряване свободата на малкитѣ отгнетени, сега, войнички и офицерѣ въ сѣмѣно гласнѣнскитѣ окупационни войски въ Добруджа, да не сък донесли това тамъ, дѣто трѣбва. По-вече отъ 44,000 бѣжанци прѣдъ тѣхъ напушатъ родна Добруджа, за да се скитатъ въ България, немили, недраги. А всѣкой знае, че отъ добро никой не напуска бащинъ кътъ, близки, имотъ, а още по-малко би сторилъ това безпричинно любящиятъ и привързанъ къмъ бащино огнище бѣлгара.



Příloha č. 7: Noviny *Морски сговор*, č. 8, 1940.

ВАРНЕНСКИ ОКРЪЖЕН ВЪСТНИКЪ

Издава Варненската Ок.

Имава най-малко три пѣти въ мѣсеца.
Абонаментъ 2 лева годишно, 1 левъ за 6 мѣсеца,
на общинитѣ, училищата, кръчми, хотели и
кефенетата въ окръга — бесплатно.
Всичко що се отнася до вѣстника да се изпра-
ща до: Постоянната Комисия — Варна.

уч.
въ др.

Обявлен.
се приематъ

янна Ко

ки и та
стр. 0
ди п

отъ ча
при изно



Официаленъ отдѣлъ.

Извлечения отъ протоколитѣ на II редовна
сесия на Варненский Окр. Съвѣтъ.

(продължение)

ПРОТОКОЛЪ № 27.

На Варненски окр. съвѣтъ отъ засѣданieto
му на 2 ноемврий 1913 год., IX избирате-
теленъ периодъ, 2-а редовна сесия.

Приемане протоколъ № 25. Прочете се
протокола на Съвѣта отъ миналото засѣданье
подъ № 25, който се прие безъ измѣнение.

РЪШЕНИЕ № 104.

Разгледа се доклада на избраната компи-
сия, по уреждане окръжното Ступанство „Св.
Константинъ“, и съвѣта рѣши: Кредита по §
36 отъ разходната частъ на окръжния бюд-
жетъ за 1914 г. да се употребя: 1) За изу-
чване терена на ступанството; 2) За израбо-
тване подробенъ пивслагационенъ планъ на сж-
щото и 3) За изработване чрезъ конкурсъ,
планъ за прѣобръщането на ступанството въ
Курортъ.

РЪШЕНИЕ № 105.

Разгледа се устното заявление на прото-
колита Ст. Хаджиевъ, съ което моли отпу-
щането му 60 лв. възнаграждение за продъл-
жението сесията на съвѣта, съ 5 дни, прѣзъ
което врѣме е положилъ добавъченъ трудъ.
Съвѣта намира молбата на Хаджиевъ за спра-
ведлива и рѣши: Да се заплати на протоко-
листа Стефанъ Хаджиевъ още (60) шестъде-
сетъ лева добавъчно възнаграждение за поло-

жения отъ него извънъ условието трудъ отъ
петъ дни, за врѣмето, когато сесията е била
продължена; сумата ще се заплати отъ § за
непрѣдвиденитѣ разходи по бюджета за 1913 г.
РЪШЕНИЕ № 106.

Прѣдсѣдателя помоли съвѣта да вземе рѣ-
шение, какъ да се постѣпи съ тия отъ окр.
съвѣтници, които сж отсъствували отъ засѣ-
данията на съвѣта безъ уважителни причини.
Закона давалъ право на послѣдния да ги гло-
би, ако намира за това нѣкои причини.

Съвѣта рѣши: Окръжнитѣ съвѣтници, ко-
ито безъ законни причини не сж посѣщавали
редовно засѣданията на окръжния съвѣтъ, да
не се глобяватъ.

РЪШЕНИЕ № 107.

Прѣдсѣдателя поиска, да се опълномоща
постоянното присѣствие, да подпише прото-
колитѣ на окръж. Съвѣтъ отъ днесъ подъ
№ №, 26 и 27, понеже по физическа невъз-
можность, тѣ не сж приготвени отъ протоко-
листа, а ще бѣдатъ готови едва утрѣ, а пѣкъ
сесията ще бѣде закрыта още сега слѣдъ при-
вършване на дневния редъ.

Съвѣта рѣши: Опълномощава се посто-
яното присѣствие да подпише протоколитѣ
на окр. съвѣтъ отъ днесъ подъ № № 26 и 27.

Закриване на сесията. Прѣдсѣдателя
слѣдъ това, съобщи, че дневния редъ, а съ
това всички въпроси на окр. съвѣтъ сж при-
вършени, та помоли окр. Управителъ да за-
крие сесията на послѣдния.

Окръжния Управителъ прѣдъ видъ зая-
влението на прѣдсѣдателя на съвѣта пристѣ-